

ડાંગર	
પ્રશ્ન-૧ ઉત્તર	ડાંગરની જાત વિષે જણાવો ? રોપણ ડાંગરમાં વહેલી પાકની જાતો જીઆર-૩, જીઆર-૪, જીઆર-૭, તેમજ મધ્યમ મોડી પાકતી જાતો જેવી કે ગુર્જરી જીઆર-૧૨, તથા મોડી પાકતી જાતો જેવી કે જીઆર-૧૦૪, જીઆર-૧, ઓરાણ ડાંગરમાં જીઆર-૫, જીઆર-૮, અને જીઆર-૯ અને ક્ષારગ્રસ્ત જમીન માટે એનએયુઆર-૧ અને જીએનઆર-૨ જાતોની ભલામણ થયેલી છે.
પ્રશ્ન-૨ ઉત્તર	ડાંગર ગુર્જરીનું બિયારણ ક્યાથી મળે ? ડાંગર ગુર્જરી જાતનું બિયારણ મેળવવા માટે સંશોધન વૈજ્ઞાનિકશ્રી(ચોખા), મુખ્ય ચોખા સંશોધન કેન્દ્ર, આકૃયુ, નવાગામ તા.માતર જી.ખેડા,(ફોન: ૦૨૬૯૪-૨૮૪૨૭૮/૨૮૪૧૩૦) ખાતે સંપર્ક કરવો. અથવા સંશોધન વૈજ્ઞાનિકશ્રી, વિભાગીય સંશોધન કેન્દ્ર, આકૃયુ, આણંદ (ફોન: ૦૨૬૯૨-૨૦૬૩૨૯) ખાતે સંપર્ક કરવો.
પ્રશ્ન-૩ ઉત્તર	યુનિવર્સિટીની ડાંગરની જાત કઈ ? જીઆર-૧૧, જીઆર-૧૨, જીઆર-૧૩ ગુર્જરી વગેરે જાતો યુનિવર્સિટીની છે. જેની વધુ માહિતી માટે સંશોધન વૈજ્ઞાનિકશ્રી(ચોખા), મુખ્ય ચોખા સંશોધન કેન્દ્ર, આકૃયુ, નવાગામ તા.માતર જી.ખેડા,(ફોન: ૦૨૬૯૪-૨૮૪૨૭૮/૨૮૪૧૩૦) ખાતે સંપર્ક કરવો.
પ્રશ્ન-૪ ઉત્તર	જીએઆર ૧૩ ના દાણા વિષે જણાવો. જી આર-૧૩ એ મધ્યમ મોડી પાકની ડાંગરની જાત છે. સંશોધન વૈજ્ઞાનિકશ્રી (ચોખા), મુખ્ય ચોખા સંશોધન કેન્દ્ર, આકૃયુ, નવાગામ તા.માતર જી.ખેડા, (ફોન: ૦૨૬૯૪-૨૮૪૨૭૮/૨૮૪૧૩૦) ખાતે સંપર્ક કરવો.
પ્રશ્ન-૫ ઉત્તર	ઓરણની ડાંગરની સ્પેશ્યલ જાત કઈ છે ? ઓરાણ ડાંગર માટે જીઆર-૫, જીઆર-૮, જીઆર-૯, અશોકા, ૨૦૦ અને એ.ડી.આર-૧ જેવી જાતો ભલામણ થયેલ છે.
પ્રશ્ન-૬ ઉત્તર	ડાંગરના ધરૂઉછેર વિષે જણાવો. ડાંગરના ધરૂઉછેરની માહિતી અત્રે આપેલ છે. (૧) એક હેક્ટરની ફેરોપણી કરવી હોય તો ૧૦ ગુંઠા વિસ્તારમાં ધરૂવાડીયું બનાવવું. (૨) ભારે કાળી જમીન ઉપર ગાદી ક્યારા અને ગોરાળુ કે મધ્યમ કાળી જમીન ઉપર સપાટ ક્યારા બનાવવા. (૩) ૧૦ ગુંઠા જમીનમાં સેન્દ્રિય ખાતરો માટે ૨૦ ગાડા સારૂ કોહવાયેલું છાંણિયું ખાતર અને ૧૦૦ કિલો દિવેલી ખોળ જ્યારે રાસાયણિક ખાતર માટે ૧૦ ; ૮ ; ૦ ની ભલામણ છે. આ માટે ૧૦ કિ.ગ્રા. નાઈટ્રોજન અને ૮ કિ.ગ્રા. ફોસ્ફરસ જમીન તૈયાર કરતી વખતે ખેડમાં આપવું. (૪) ધરૂ નાખવાનો ઉત્તમ સમય ૧લી જૂન થી ૧૫મી જૂન સુધીનો છે. (૫) ૧ હેક્ટર દીઠ પાતળા દાણાવાળી જાતો માટે ૨૫ કિલો અને જાડા દાણાવાળી જાતો માટે ૩૦ કિલો બિયારણ રાખવું. (૬) સુકારાના રોગ સામે રક્ષણ માટે ૧ હેક્ટરની રોપણી માટે જોઈતા બીજના જથ્થાને ૨૪ લિ.

	<p>પાણીમાં ૬ ગ્રામ સ્ટ્રેપ્ટોસાયક્લીન + ૧૨ ગ્રામ પારાયુક્ત દવા(એમિસાન)ના દ્રાવણમાં બોળીને બીજને છાંયડે સુકવી કોરા કરવા. અને પછી વાવણી માટે ઉપયોગ કરવો.</p> <p>(૭) જમીનજન્ય અને બીજજન્ય રોગોથી રક્ષણ મેળવવા માટે થાયરમ, એમિસાન, કેપ્ટાન જેવી પારાયુક્ત ડૂગનાશક દવાઓ ૧ કિ.ગ્રા. બીજ દીઠ ૩ ગ્રામ દવા લઈ પટ આપવો.</p> <p>(૮) ડાંગરને બીજને જૈવિક ખાતર એઝેટોબેક્ટર/એઝોસ્પીરીલીમ અને ફોસ્ફરસ સોલ્યુબિલાઈઝીંગ બેક્ટેરીયા(પીએસબી) કલ્ચરનો પટ આપવો.</p> <p>(૯) ધરૂ પીળું પડે (કોલાટ) ત્યારે ૧૦ લિટર પાણીમાં ૧૫૦ ગ્રામ ફેરસ સલ્ફેટને ૮૦ ગ્રામ ફૂટ્યા વગરના ચૂના સાથે દ્રાવણ બનાવી છંટકાવ કરવો તથા ક્યારા દીઠ ૧૦૦ ગ્રામ ચુરિયા આપવું.</p> <p>(૧૦) ૨૫ થી ૩૦ દિવસે ફેરોપણી માટે ધરૂ ઉપાડવું.</p>
પ્રશ્ન-૭ ઉત્તર	<p>ડાંગરના ધરૂવાડીયામાં ખાતરનું પ્રમાણ કેટલું હોવું જોઈએ ?</p> <p>ડાંગરના એક હેક્ટર વિસ્તારમાં ફેરોપણી માટે ૧૦ ગુંઠામાં ધરૂવાડીયું ઉછેરવું જોઈએ. ધરૂવાડીયા માટે ૧૦ મીટર લાંબા, ૧ મીટર પહોળા, અને ૧૦-૧૫ સે.મી. ઉંચાઈના ૮૦ થી ૧૦૦ ક્યારા થાય. ક્યારાદીઠ પાયાના ખાતર તરીકે સારૂ કોહવાયેલું ૨૦ કિલો(૧ ટોપલો) છાણિયું ખાતર, ૫૦૦ ગ્રામ એમોનિયમ સલ્ફેટ, ૫૦૦ ગ્રામ, સિંગલ સુપર સલ્ફેટ અને એક કિલો દિવેલીનો ખોળ વાવણી કરતાં પહેલાં જમીનમાં ભેળવી દેવો જોઈએ. ધરૂ ૧૨ દિવસનું થાય ત્યારે ક્યારાદીઠ ૨૦૦ ગ્રામ એમોનિયમ સલ્ફેટ પૂર્તિ ખાતર તરીકે આપવું.</p>
પ્રશ્ન-૮ ઉત્તર	<p>ડાંગરના ધરૂવાડીયામાં નીંદણ નિયંત્રણ કઈ રીતે કરવું. ?</p> <p>ડાંગરના ધરૂવાડીયામાં ડાંગર પૂંખ્યા પછી ૧૫ અને ૨૫ દિવસે એમ બે વખત હાથ નીંદામણ કરવાની રહે છે. મજૂરોની અછત હોય ત્યારે પેન્ડીમીથાલીન હેક્ટરદીઠ ૧ કિલો પ્રમાણે અથવા ઓક્ઝાડાયાઝોન હેક્ટરદીઠ ૦.૫૦કિ.ગ્રા. પ્રમાણે છંટકાવ કરો અથવા રેતી સાથે મિશ્ર કરી ધરૂવાડીયામાં વાવણી પછી ૬ દિવસમાં આપવું.</p>
પ્રશ્ન-૯ ઉત્તર	<p>ડાંગરનું ધરૂ પીળું પડી જાય છે ?</p> <p>ડાંગરનું ધરૂ પીળું પડવાનું કારણ લોહ તત્વની ખામી છે જે માટે જમીનમાં હેક્ટરદીઠ ૨૫ કિ.ગ્રા. ફેરસ સલ્ફેટ આપવું અથવા ૦.૫ ટકા ફેરસ સલ્ફેટ+૦.૨૫ ટકા ચૂનાનું મિશ્ર દ્રાવણ છાંટવું.</p>
પ્રશ્ન-૧૦ ઉત્તર	<p>ઓરાણ ડાંગરમાં વાવેતર કેટલા અંતરે કરવું જોઈએ ?</p> <p>ઓરાણ ડાંગરમાં ૩૦ સે.મી. ના અંતરે વાવેતર કરવું જોઈએ.</p>
પ્રશ્ન-૧૧ ઉત્તર	<p>ઓરાણ ડાંગરમાં નીંદણનાશક દવા કઈ તેમજ કેટલા પ્રમાણમાં આપવી જોઈએ. ?</p> <p>ઓરાણ ડાંગરમાં નીંદણ વ્યવસ્થા માટે બ્યુટાક્લોર હેક્ટરદીઠ ૧.૫ કિ.ગ્રા. પ્રી- ઈમરજન્સ (પાકની વાવણી બાદ તથા નીંદણના સ્ફૂરલ પહેલાં) છાંટવાની તેમજ પાકની વાવણી બાદ ૩૦ દિવસે એક વખત હાથ નીંદણ કરવાની સલાહ છે.</p>
પ્રશ્ન-૧૨ ઉત્તર	<p>એસ.આર.આઈ. ડાંગરની ખેતી પધ્ધતિની માહિતી આપો</p> <p>'શ્રી' પધ્ધતિમાં ડાંગરના ધરૂવાડીયાનો વિસ્તાર ૧૦૦ ચો.મી.(૧ ગુંઠો) એક હેક્ટરના વિસ્તારની રોપણી માટે કરવો. તે માટે ગાદી ક્યારા(૧:૧ છાણિયું ખાતર : માટી) બનાવવા. એક હેક્ટર ડાંગરની રોપણી માટે ૫ થી ૬ કિલો ડાંગરના બિયારણની જરૂર પડે છે. ૮ થી ૧૦ દિવસની</p>

	<p>ઉંમરનું ધરૂં માટી સાથે ઉપાડી ૨૫ સે.મી. x ૨૫ સે.મી. ના પહોળા અંતરે ફેરરોપણી કરવી. જમીનને વારાફરતી ભીની અને કોરી રાખી પાણીનું નિયમન જીવ પડવાની અવસ્થા સુધી જાળવવું. કોનોવીડરનો ઉપયોગ કરી બે હાર વચ્ચેનું નીંદામણ દબાવી દેવું. આ પધ્ધતિના ઉપયોગથી ઓછા પાણીએ અને ઓછા ખર્ચે ડાંગરનું વધુ ઉત્પાદન મેળવી શકાય છે.</p> <p>એસ.આર.આઈ. ડાંગરની ખેતી પધ્ધતિનું નિદર્શન, માહિતી તથા સાહિત્ય માટે સંશોધન વૈજ્ઞાનિકશ્રી(ચોખા), મુખ્ય ચોખા સંશોધન કેન્દ્ર, આકૃયુ, નવાગામ તા.માતર જી.ખેડા,(ફોન: ૦૨૬૯૪-૨૮૪૨૭૮/૨૮૪૧૩૦) ખાતે સંપર્ક કરવો.</p>
પ્રશ્ન-૧૩ ઉત્તર	<p>ડાંગરના પાકમાં પ્રવાહી ખાતરનો કઈ રીતે ઉપયોગ કરવો. ?</p> <p>અનુભવ પ્રવાહી જૈવિક ખાતર પાકમાં બિયારણને પટ, ધરૂને માવજત,ચાસમાં ઓરીને, ટપક પિયત પધ્ધતિ તથા છોડ ઉપર છંટકાવ માટે વાપરી શકાય છે. ૩ થી ૫ મિ.લિ. પ્રવાહી જૈવિક ખાતર પ્રતિ લિટર ચોખ્ખા પાણીમાં ભેળવીને છોડના પાન ઉપર વહેલી સવારે કે મોડી સાંજે છંટકાવ કરી શકાય છે આ ખાતર મેળવવા તેમજ તેની વધુ વિગત માટે સંશોધન વૈજ્ઞાનિકશ્રી, બાયોફિટોલાઈઝર્સ પ્રોજેક્ટ, આકૃયુ, આણંદ- ૩૮૮૧૧૦(ફોન: ૦૨૬૯૨ ૨૨૫૮૧૩ /૨૨૫૮૧૪/ ૨૬૦૨૧૧) ખાતે સંપર્ક સાધવો.</p>
પ્રશ્ન-૧૪ ઉત્તર	<p>ડાંગરમાં ફૂગના રોગો માટે શું કરવું ?</p> <p>ડાંગરમાં ફૂગથી થતા રોગોના નિયંત્રણ માટે એક કિ.ગ્રા. બીજદીઠ ૩ ગ્રામ થાયરમ, એમિસાન, કેપ્ટાન પૈકી ગમે તે એક પારાયુક્ત દવાનો પટ આપવો. તથા સુકારા જેવા રોગના નિયંત્રણ માટે ૨૪ લિટર પાણીમાં ૬ ગ્રામ સ્ટ્રેપ્ટોસાયક્લીન અને ૧૨ ગ્રામ પારાયુક્ત (એમીસાન) દવાના મિશ્રણમાં બીજને ૧૦ કલાક બોળી કોરા કરી વાવવા.</p>
પ્રશ્ન-૧૫ ઉત્તર	<p>ડાંગરમાં સુકારા માટે શું કરવું?</p> <p>(૧) ડાંગરમાં સુકારાના નિયંત્રણ માટે અગાઉ જણાવ્યા મુજબ બીજ માવજત આપવી. (૨) ઉભા પાકમાં રોગની શરૂઆત થાય કે તરત જ ૨૦ લિટર પાણીમાં ૧ ગ્રામ સ્ટ્રેપ્ટોસાયક્લીન + ૧૦ ગ્રામ તાંબાયુક્ત દવા(કોપર ઓક્સીક્લોરાઈડ) મિશ્ર કરી છંટકાવ કરવો.(૩) નાઈટ્રોજનયુક્ત રાસાયણિક ખાતરો પ્રમાણસર વાપરવા. રોગિષ્ટ પાન/છોડ ઉખાડી બાળીને નાશ કરવો. (૪) રોગવાળા ખેતરનું પાણી બાજુના તંદુરસ્ત ખેતરમાં ન જાય તેની કાળજી રાખવી.</p>
પ્રશ્ન-૧૬ ઉત્તર	<p>ડાંગરમાં ગલત અંગારિયાનું નિયંત્રણ કઈ રીતે થાય ?</p> <p>(૧) રોગમુક્ત બીજની પસંદગી કરવી</p> <p>(૨) નાઈટ્રોજનયુક્ત ખાતરોનો ભલામણ પ્રમાણે ઉપયોગ કરવો.</p> <p>(૩) મીઠાના ૨ ટકા દ્રાવણમાં બીજ બોળવાથી ઉપર તરતા હલકા અને રોગિષ્ટ બીજ દૂર કરવા.</p> <p>(૪) ૫૦% ફૂલ આવવાના સમયે કંટી નીકળે ત્યારે મેન્કોઝેબ ૨૫ ગ્રામ અથવા કાર્બેન્ડાઝિમ ૫૦% વે.પા.૧૦ ગ્રામ અથવા ક્લોરોથેલોનીલ ૭૫% વે.પા. ૧૦ ગ્રામ અથવા પ્રોપીકોનાઝોલ ૨૫ ઈસી ૧ મિલિ પ્રતિ ૧૦ લિટર પાણીમાં ભેળવી છંટકાવ કરવો.</p>
પ્રશ્ન-૧૭ ઉત્તર	<p>ડાંગરમાં નીંદણ નિયંત્રણ કેવી રીતે કરવું?</p> <p>રોપણ ડાંગરમાં અસરકારક નીંદણ નિયંત્રણ માટે ફેરરોપણી બાદ ૩૦ દિવસે એક વખત હાથ નીંદણ કરવું અને શક્ય ન હોય તો ફેરરોપણી બાદ પાંચમા દિવસે બેન્ચિઓકોર્બ હેક્ટર દીઠ ૧</p>

	કિ.ગ્રા.સક્રિય તત્વ પ્રમાણે આપવું. દવા આપતી વખતે ક્યારીમાં પૂરતું પાણી હોવું આવશ્યક છે તેમજ દવા આપ્યા બાદ ૩ દિવસ પાણી જળવાઈ રહે તે જરૂરી છે.
પ્રશ્ન-૧૮ ઉત્તર	ડાંગરના પાકમાં જીવાત નિયંત્રણ જણાવો. ડાંગરના પાકમાં જીવાત નિયંત્રણ માટે સંકલિત જીવાત વ્યવસ્થાપન અપનાવવું જોઈએ. (૧) જીવાત સામે પ્રતિકાર કરી શકે તેવી જાતો જેવી કે, ગુર્જરી નર્મદા, જીઆર-૧૦૨, જીઆર-૧૨ ની પસંદગી વાવણી માટે કરવી. (૨) ફૂદાં વર્ગની જીવાતોને આકર્ષવા માટે પ્રકાશપિંજરનો ઉપયોગ કરવો (૩) ભલામણ મુજબ જ રાસાયણિક ખાતરોનો ઉપયોગ કરવો. વધુ પડતા નાઈટ્રોજનયુક્ત રાસાયણિક ખાતરો વાપરવા નહિ. (૪) ડાંગરની ક્યારીમાં માફકસરનું જરૂરિયાત મુજબનું પાણી ભરવું. (૫) ડાંગરની ફેરોપણી શક્ય હોય તો વહેલી જુલાઈના પ્રથમ અઠવાડિયામાં કરવી. (૬) ચૂસિયાનાં ઉપદ્રવ માટે ઈમીડાક્લોપ્રીડ ૧૭.૮ ઝેસ. એલ. ૩ મિ.લિ.૧૦ લિટર પાણીમાં મિશ્ર કરી છંટકાવ કરવો. (૭) ડાંગરમાં ગાભમારાની ઈયળના નરફૂંદાને આકર્ષવા હેક્ટરદીઠ ૪૦ ફેરોમોન ટ્રેપનો ઉપયોગ કરવો. (૮) ગાભમારાની ઈયળના ઉપદ્રવ સામે હેક્ટરદીઠ ૩૦ કિલો કાર્બોફ્યુરાન ૩જી બે હપ્તે(રોપણી બાદ ૩૦-૩૫ દિવસે અને ત્યારબાદ ૧૫-૨૦ દિવસે) આપવાની ભલામણ છે. (૯) લશ્કરી ઈયળનો ઉપદ્રવ જણાય તો કાર્બારીલ ૧૦ ટકા અથવા ક્વિનાલફોસ ૧.૫ ટકા ભૂકીરૂપ દવા (૨૦-૨૫ કિગ્રા./હે.) નો છંટકાવ સાંજના સમયે કરવો. વધુ માહિતી માટે સંશોધન વૈજ્ઞાનિકશ્રી (ચોખા), મુખ્ય ચોખા સંશોધન કેન્દ્ર, આકૃત્યુ, નવાગામ તા.ખેડા જી.ખેડા, (ફોન: ૦૨૬૯૪-૨૮૪૨૭૮/૨૮૪૧૩૦) ખાતે સંપર્ક કરવો.
પ્રશ્ન-૧૯ ઉત્તર	ડાંગરમાં ચૂસિયાના નિયંત્રણ માટે શું કરવું? કાર્બોફ્યુરાન ૩જી (૩૦કિલો/હે.) અથવા કારટાપ હાઈડ્રો ક્લોરાઈડ ૪જી(૨૫કિલો/હે.) બે હપ્તે (પ્રથમ હપ્તો વાવણી પછી ૨૫-૩૦ દિવસે અને બીજો હપ્તો ત્યારબાદ ૧૫-૨૦ દિવસે આપવો. ઈમીડાક્લોપ્રીડ ૧૭.૮ એસએલ (૩મિલિ/૧૦લિ.પાણી)નો છંટકાવ કરવો.
પ્રશ્ન-૨૦ ઉત્તર	ડાંગરમાં પાનકથીરીનું નિયંત્રણ કેવી રીતે કરવું? પાનકથીરીના નિયંત્રણ માટે ડાયકોફોલ અથવા પ્રોપરગાઇટ દવા ૧૦ મિ.લિ./૧૦ લિટર પાણીમાં મિશ્રણ કરી છંટકાવ કરવો.
પ્રશ્ન-૨૧ ઉત્તર	ડાંગરના પાકમાં કન્ટી ખાલી રહે છે કારણ શું ? ડાંગરના પાકમાં કન્ટીના ચૂસિયાનો વધુ ઉપદ્રવ હોય તો કન્ટી ઉપર દાણાને બદલે ડાંગરના ખાલી ખોખાં જ રહે છે. આ જીવાતનો ઉપદ્રવ થતાંની શરૂઆત સાથે ક્લોરપાયરીફોસ ૨૦ મિ.લિ. દવા ૧૦ લિટર પાણીમાં મિશ્ર કરી છંટકાવ કરવો. ગાભમારાની ઈયળનો ઉપદ્રવ પાકની પાછલી અવસ્થાએ જોવા મળે તો આખી કંટી સફેદ પીંછા જેવી દાણા વગરની જોવા મળે છે.
પ્રશ્ન-૨૨ ઉત્તર	ડાંગરમાં રોપણ મશીન અનુકુળ રહેશે. ? ડાંગરમાં રોપણ મશીનના નિદર્શન અને વધુ માર્ગદર્શન માહિતી માટે સંશોધન

	વૈજ્ઞાનિકશ્રી(ચોખા), મુખ્ય ચોખા સંશોધન કેન્દ્ર, આકૃયુ, નવાગામ તા.માતર જી.ખેડા,(ફોન: ૦૨૬૯૪-૨૮૪૨૭૮/૨૮૪૧૩૦) ખાતે સંપર્ક કરવો.
પ્રશ્ન-૨૩ ઉત્તર	ડાંગર પછી ઘઉંનો પાક લેવાથી ઉતારો ઓછો આવે છે. ? ડાંગર અને ઘઉં બન્ને ધાન્યવર્ગના પાક છે જે જમીનનાં ઉપરના સ્તરમાંથી પોષકતત્વો મેળવે છે. પરિણામે ડાંગર પછી ઘઉંનો પાક લેવામાં આવે ત્યારે જો જમીન તૈયાર કરતી વખતે છાણિયું ખાતર આપેલ ન હોય તેમજ ભલામણ કરેલ રાસાયણિક ખાતરો આપેલ ના હોય ત્યારે ઘઉંના પાકમાં ઓછો ઉતાર થવા સંભવ છે.
પ્રશ્ન-૨૪ ઉત્તર	નબળું પાણી (ખારાસવામા) માં ડાંગરનું ધરૂ કરી શકાય ? પાણી ખારૂ હોય તો ડાંગરનું ધરૂઉછેર કરવામાં મુશ્કેલી પડે. આ માટે વિશેષ માર્ગદર્શન મેળવવા માટે નવાગામ તા.માતર જી.ખેડા, (ફોન: ૦૨૬૯૪-૨૮૪૨૭૮/૨૮૪૧૩૦) ખાતે સંપર્ક કરવો.
મકાઈ	
પ્રશ્ન-૧ ઉત્તર	મકાઈની જાતો જણાવો. ગુજરાત મકાઈ-૩ (સફેદ) અને એચક્યુપીએમ-૧(પીળી) સારી જાતો છે મકાઈની જાતો અને તેના બિયારણ મેળવવા તેમજ વધુ માહિતી મેળવવા માટે સંશોધન વૈજ્ઞાનિકશ્રી, (મકાઈ), મુખ્ય મકાઈ સંશોધન કેન્દ્ર, આકૃયુ, ગોધરા જિ.પંચમહાલ પિન:૩૮૯૦૦૧ (ફોન:૦૨૬૭૨-૨૬૫૮૫૨) ખાતે સંપર્ક કરવો.
પ્રશ્ન-૨ ઉત્તર	મકાઈમાં કઈ જાતની વાવણી કરવી ? ગુજરાત મકાઈ-૬ ની વાવણી કરવી તેના બિયારણ અને ખેતી પધ્ધતિની જાણકારી મેળવવા માટે સંશોધન વૈજ્ઞાનિકશ્રી, (મકાઈ), મુખ્ય મકાઈ સંશોધન કેન્દ્ર, આકૃયુ, ગોધરા જિ.પંચમહાલ પિન:૩૮૯૦૦૧ (ફોન:૦૨૬૭૨-૨૬૫૮૫૨) ખાતે સંપર્ક કરવો.
પ્રશ્ન-૩ ઉત્તર	મકાઈની પ્રાઈવેટ/ સુધારેલી/હાઈબ્રિડ જાતોની માહિતી આપો. મકાઈની ગુજરાત મકાઈ ૨, ૩, ૪ અને ૬, નર્મદામોતી, ગંગા સફેદ-૨, એચક્યુપીએમ-૧ વગેરે સારી જાતો છે સ્વીટકોર્નમાં માધુરી, પોપકોર્ન માટે અંબર તથા વી એલ-૪૨ જેવી જાતો સારી માલૂમ છે. મકાઈની પ્રાઈવેટ કંપની દ્વારા પણ વિવિધ નામે બિયારણ વેચાણ કરવામાં આવે છે.
પ્રશ્ન-૪ ઉત્તર	મકાઈની નવી સુધારેલ જાત જણાવો. મકાઈમાં નવી સુધારેલ જાત એચપીક્યુએમ-૧ છે. જે સામાન્ય મકાઈની જાતો કરતાં બમણું ક્વાલિટી પ્રોટીન ધરાવે છે તથા ઉત્પાદન સામાન્ય જાતો કરતાં ૨૦ થી ૨૫ ટકા જેટલું વધારે આપે છે. તેની પધ્ધતિ તથા બિયારણ માટે સંશોધન વૈજ્ઞાનિકશ્રી, (મકાઈ), મુખ્ય મકાઈ સંશોધન કેન્દ્ર, આકૃયુ, ગોધરા જિ.પંચમહાલ પિન:૩૮૯૦૦૧ (ફોન:૦૨૬૭૨-૨૬૫૮૫૨) ખાતે સંપર્ક કરવો.
પ્રશ્ન-૫ ઉત્તર	મકાઈનું ગયા વર્ષનું બિયારણ વવાય? સુધારેલ જાતનું બિયારણ હોય તો વાવી શકાય પરંતુ સંકર જાતનું બિયારણ હોય તો વાવી ના શકાય. સંકર જાતનું સર્ટિફાઈડ બિયારણ મેળવી વાવણી કરવી. મકાઈના બિયારણ તથા માર્ગદર્શન માટે મુખ્ય સંશોધન કેન્દ્ર, આકૃયુ,ગોધરા, જિ. પંચમહાલ પિન-૩૮૯૦૦૧ (ફોન : ૦૨૬૭૨- ૨૬૫૮૫૨) નો સંપર્ક સાધવો.

પ્રશ્ન-૬ ઉત્તર	મકાઈના પાકમાં રાસાયણિક ખાતર કયા પ્રમાણમાં આપવું ? મકાઈના પાકમાં સંકર જાતો માટે ૧૨૦ - ૬૦ - ૦૦ ના-ફો-પો કિગ્રા/હે. આ પૈકી બધુ જ ડીએપી (૧૩૦ કિલો) પાયામાં અને કુલ નાઈટ્રોજન માટે જરૂરી ૨૧૧ કિલો યુરિયા ખાતર વાવણી વખતે ૨૧ કિલો ચાર પાન આવે ત્યારે ૪૨ કિલો આઠ પાન આવે ત્યારે ૬૩ કિલો ૩૦ ટકા ફૂલની અવસ્થાએ ૬૩ કિલો અને દાણા ભરાતા હોય ત્યારે ૨૧ કિલો મુજબ હેક્ટરે આપવું.
પ્રશ્ન-૭ ઉત્તર	મકાઈ તુવેર આંતરપાકમાં નીંદણનાશક દવા કઈ વાપરવી ? મકાઈ તુવેર પાકની વાવણી બાદ એલાકલોર ૦.૫ કિ.ગ્રા./હે. અથવા ઓક્ઝાડાયઝોન ૦.૨૫ કિ.ગ્રા./હે. નીંદણનાશક દવાનો પ્રિ-ઈમરજન્સ છંટકાવ કરવો.
પ્રશ્ન-૮ ઉત્તર	મકાઈમાં સૂક્ષ્મતત્વોનું મહત્વ શું છે. ? મકાઈના પાકમાં સૂક્ષ્મતત્વો મહત્વના છે. દરેક તત્વ સૂક્ષ્મમાત્રામાં જરૂર મુજબ પાકને મળી રહેવું જોઈએ. મધ્ય ગુજરાત વિસ્તારમાં ચોમાસુ મકાઈના પાકમાં જેમની જમીનમાં લોહ તત્વની માત્રા મધ્યમ પ્રમાણમાં હોય તેઓએ ૧ ટકાના દ્રાવણનો છંટકાવ કરવો કે જેમાં લોહ ૬%, મેંગેનીઝ ૧%, જસત ૪%, તાંબુ ૩%, અને બોરોન ૦.૫%, હોય અને આ દ્રાવણ સરકાર માન્ય ગ્રેડની સમકક્ષ હોય લોહ તત્વની ઉણપ માટે જે ૩૦, ૪૦ અને ૬૦ દિવસ બાદ છાંટવાથી વધુ ઉત્પાદન આપે છે. ખેડૂતોને મકાઈ રોપતાં પહેલાં લોહ ૨%, મેંગેનીઝ ૦.૫%, જસત ૫%, તાંબુ ૦.૫% અને બોરોન ૦.૫% યુક્ત મિશ્રણ જમીનમાં આપવાની ભલામણ છે.
પ્રશ્ન-૯ ઉત્તર	મકાઈમાં ટપકાંના રોગ સામે કયા પગલાં લેવા ? (૧) અગાઉના પાકના રોગિષ્ટ અવશેષોનો બાળીને નાશ કરવો. (૨) રોગમુક્ત અને તંદુરસ્ત બિયારણ વાવણી માટે ઉપયોગમાં લેવું. (૩) વાવતાં પહેલાં બીજને કાર્બેન્ડાઝિમ ૩ ગ્રામ/કિલો પ્રમાણે પટ આપવો. (૪) રોગનું પ્રમાણ વધારે જણાય તો મેન્કોઝેબ અથવા ક્લોરોથેલોનીલ(૨૫ગ્રામ/૧૦લિટર પાણીમાં) નો છંટકાવ કરવો.
પ્રશ્ન-૧૦ ઉત્તર	મકાઈમાં સુકારાનું નિયંત્રણ કેવી રીતે થાય ? (૧) તંદુરસ્ત અને રોગમુક્ત બીજની પસંદગી કરવી (૨) રોગ પ્રતિકારક જાતો વાવવી. (૩) બીજ માવજત કરવી. (૪) સેન્દ્રિય ખાતરનો મહત્તમ ઉપયોગ કરવો (૫) રોગિષ્ટ છોડના અવશેષો/ભેગા કરી બાળી નાખવા. (૬) જમીનનું તાપમાન નીચું રાખવા માટે ટૂંકા ગાળે પિયત આપવું (૭) જમીનમાં લીંબોળીનો ખોળ ૧ ટન/હેક્ટર નાંખવો. (૮) પાક વાવતાં પહેલાં ચાસમાં કાર્બોફ્યુરાન ૩ જી ૧૫ કિ.ગ્રા./હેક્ટર આપવું.
પ્રશ્ન-૧૧ ઉત્તર	મકાઈના પાકમાં નુકસાનકારક જીવાતોનું નિયંત્રણ કેવી રીતે કરવું ? [૧] કાતરા : (૧) પ્રથમ સારો વરસાદ થયા બાદ દરરોજ રાત્રિના સમયે ૮ થી ૧૨ વાગ્યા સુધી હેક્ટર દીઠ એક પ્રકાશ પિંજરનો ઉપયોગ કરી ફૂદીઓને આકર્ષી નાશ કરવો.

- (૨) ખેતરમાં કાતરાનો ઉપદ્રવ જણાય ત્યારે ક્વિનાલફોસ ૧.૫% ભૂકારૂપ દવા ૨૫ કિ.ગ્રા./હેક્ટરે છાંટવી.
- (૩) લીંબોળીના મીંજ ૫૦૦ ગ્રામ ૧૦ લિટર પાણીમાં અર્ક(૫ ટકા) બનાવી પાક પર છાંટવાથી કાતરા પાકને નુકસાન કરતાં નથી.
- (૪) ઈંડાના જથ્થાનો હાથથી વીણી નાશ કરવો.

[૨] ઘૈણ :

- (૧) ચોમાસાની શરૂઆતમાં રાત્રિ દરમ્યાન ઘૈણના પુખ્ત ખોરાક ખાવા યજમાન ઝાડ પર બેઠા હોય ત્યારે સામૂહિક ધોરણે ઝાડના ડાળા હલાવી નીચે પડેલા ઢાલિયાં વીણી લઈ તેનો નાશ કરવો.
- (૨) પ્રથમ સારા વરસાદ બાદ સાંજના સમયે કાર્બારીલ ૫૦% વેપા ૪૦ ગ્રામ અથવા ક્વિનાલફોસ ૨૫ ઈસી ૨૦ મિ.લિ. ૧૦ લિટર પાણીમાં ઉમેરી યજમાન ઝાડ પર છંટકાવ કરવો.
- (૩) વાવણી પહેલાં ઉંડી ખેડ કરવાથી ઘૈણના પુખ્ત જમીનમાંથી બહાર આવતાં કાબર, કાગડા, બગલા જેવા પક્ષીઓ દ્વારા કુદરતી રીતે નિયંત્રણ થાય છે.
- (૪) ઘૈણના રોગપ્રેરક જેવા કે બેસિલસ પોપીલી(જીવાણું) અને મેટારીઝીયમ એનીસોપ્લી (ફૂગ) જેવા જૈવિક નિયંત્રકો જમીનમાં આપવાથી તેનું લાંબા ગાળે અસરકારક નિયંત્રણ થઈ શકે છે.
- (૫) ઉભા પાકમાં ઉપદ્રવ જણાય ત્યારે ક્લોરપાયરીફોસ ૨૦ ઈસી ૨૦ મિ.લિ. ૧૦ લિટર પાણીમાં ભેળવી પંપની નોઝલ કાઢી ચાસમાં રેડવું.
- (૬) પાક વાવતા પગેલાં ચાસમાં ફોરો ૧૦% દવા (૨૫ કિલો /હેક્ટર) આપવી

[૩] લશ્કરી ઈયળ :-

- (૧) આ જીવાતની પ્રથમ પેઢી જુલાઈ-ઓગષ્ટ માસમાં જોવા મળે છે. તે સમયે ક્વિનાલફોસ ૧.૫ ટકા ભૂકી હેક્ટરે ૨૫ કિ.ગ્રા. પ્રમાણે સાંજના સમયે છાંટવી જેથી સપ્ટેમ્બર-ઓક્ટોબરમાં તેની બીજી-ત્રીજી પેઢીનો વિકાસ અટકાવી શકાય.
- (૨) ખેતરમાં થોડા થોડા અંતરે સુકા પાન અથવા ઘાસની નાની ઢગલીઓ કરવી જેથી ઈયળો તેની નીચે સંતાઈ રહે છે. આ ઈયળોને સવારે વીણી લઈ તેનો નાશ કરવો.
- (૩) ક્લોરપાયરીફોસ ૨૦ ઈસી અથવા ક્વિનાલફોસ ૨૫ ઈસી ૨૦ મિ.લિ. અથવા ડાયક્લોરોવોસ ૭૬ ઈસી ૭ મિ.લિ. ૧૦ લિટર પાણીમાં મિશ્ર કરી છંટકાવ કરવો.
- (૪) પાકની કાપણી બાદ ખેતરમાં ઉંડી ખેડ કરવી.

[૪] ગાભમારાની ઈયળ :-

- (૧) મકાઈની વાવણી ૧૫ થી ૩૦ જુન સુધીમાં કરવાથી ગાભમારાની ઈયળનો ઉપદ્રવ ઓછો રહે છે. તેનાથી વહેલી અથવા મોડી વાવણી કરવાથી તેનો ઉપદ્રવ વધુ જોવા મળે છે.
- (૨) પાકના ઉગાવા બાદ ૭ દિવસે ટ્રાઈકોગામા ચીલોનીસ નામના પરજીવી ૧ લાખ પ્રતિ હેક્ટરે છોડવાથી તેમજ ૧૦ થી ૧૨ દિવસે લીંબોળીના મીંજમાંથી બનાવેલ ૫%નો અર્ક

(મીંજનો ભૂકો

૫૦૦ ગ્રામ ૧૦ લિટર પાણીમાં) (૫%) ભેળવી છાંટવાથી નુકસાનનું પ્રમાણ ઘટે છે.

- (૩) વાવણી બાદ ૨૦ થી ૨૫ દિવસે કાર્બારીલ ૫% અથવા ક્વિનાલફોસ ૧.૫% ભૂકારૂપ દવા અથવા કાર્બોફ્યુરાન ૩% દાણાદાર દવા ૮ થી ૧૦ કિ.ગ્રા. પ્રતિ હેક્ટરે છોડની ભૂંગળીમાં આપવી.
- (૪) મિથાઈલ-ઓ-ડિમેટોન ૨૫ ઈસી ૧૦ મિ.લિ. અથવા કાર્બારીલ ૫૦% વેપા ૪૦ગ્રામ ૧૦ લિટર પાણીમાં ભેળવી ૨૦ થી ૨૫ દિવસે છંટકાવ કરવો. જરૂર જણાય તો ફરીથી ગમે તે એક દવા ૨૦ થી ૨૫ દિવસે છાંટવી.
- (૫) કાર્બોફ્યુરાન ૩ જી પ્રતિ હેક્ટરે ૧૦ કિ.ગ્રા. પ્રમાણે ચાસમાં આપી વાવણી કરવાથી પાકની શરૂઆતની અવસ્થામાં આ જીવાત સામે રક્ષણ મેળવી શકાય છે.

[૫] લીલી ઈંચળ :-

- (૧) આ જીવાતના પુખ્ત (ફૂદાં) પ્રકાશથી આકર્ષાય છે. તેથી ડોડાદૂધિયા દાણા અવસ્થાએ હોય ત્યારે રાત્રિના સમયે પ્રતિ હેક્ટરે એક પ્રકાશ પિંજર ગોઠવવું.
- (૨) એક હેક્ટર દીઠ ૨૦ ફેરોમોન ટ્રેપ ગોઠવવા જેથી નર ફૂદાં તેમાં આકર્ષાઈને નાશ પામે છે.
- (૩) ક્વિનાલફોસ ૨૫ ઈસી ૨૦ મિ.લિ. અથવા ડાયક્લોરવોસ ૭૬ ઈસી ૭ મિ.લિ. અથવા ક્લોરપાયરીફોસ ૨૦ ઈસી ૨૦ મિ.લિ. ૧૦ લિટર પાણીમાં મિશ્રણ કરી જરૂરી મુજબ છંટકાવ કરવો.
- (૪) ન્યુક્લીયર પોલીહેડ્રોસીસ વાયરસ (એનપીવી) નું ૨૫૦ ઈંચળ આંક (લાર્વલ યુનિટ)વાળું દ્રાવણ ૫૦૦ લિટર પાણીમાં ભેળવી એક હેક્ટર વિસ્તારમાં વહેલી સવારે અથવા સાંજના સમયે છંટકાવ કરવો. ઉપદ્રવની શરૂઆત થયે અને ત્યારબાદ દર પાંચ દિવસે ૨ થી ૩ છંટકાવ કરવા.
- (૫) લીમડાની લીંબોળીની મીંજનો ભૂકો ૫૦૦ ગ્રામ અથવા લીમડા આધારિત તૈયાર દવા ૨૦ મિ.લિ. (૧ઈસી) થી ૪૦ મિ.લિ. (૦.૧૫ઈસી) ૧૦ લિટર પાણીમાં ભેળવી છંટકાવ કરવો.

[૬] મોલો :-

- (૧) કુદરતમાં ડાળીયા અને કાયસોપાથી આ જીવાતનું ભક્ષણ થતું રહે છે.
- (૨) ઉપદ્રવની શરૂઆતમાં લીમડાની લીંબોળીની મીંજનો ભૂકો ૫૦૦ ગ્રામ(૫% અર્ક) અથવા વર્ટીલીલીયમ લેકાની નામની ફૂગ ૪૦ ગ્રામ ૧૦ લિટર પાણીમાં ભેળવી છંટકાવ કરવો.
- (૩) ફોસ્ફામીડોન ૪૦ એસએલ ૮ મિ.લિ, મિથાઈલ-ઓ-ડીમેટોન ૨૫ ઈસી ૧૦ મિ.લિ. ઈમીડાક્લોપ્રીડ ૧૭.૮ એસએલ ૪ મિ.લિ. અને થાયોમેથોક્ઝામ ૨૫ ડબલ્યુજી ૪ ગ્રામ પૈકી કોઈપણ એક દવા ૧૦ લિટર પાણીમાં ભેળવી છંટકાવ કરવો.

[૭] તીતીઘોડો :-

- (૧) ઉનાળામાં ખેતરમાં ઊંડી ખેડ કરવાથી જમીનમાં રહેલા સુષુપ્ત ઈંડાંના સમુહ ઉપરની સપાટી પર આવતા તાપ અથવા પરભક્ષીઓથી નાશ પામે છે.

	<p>(૨) શેઢા-પાળા સાફસૂફ રાખવા જેથી બચ્ચાંનું સહેલાઈથી નિયંત્રણ કરી શકાય.</p> <p>(૩) શરૂઆતમાં શેઢા-પાળા પર ક્વિનાલફોસ ૧.૫% ભૂકી છાંટવી જેથી બચ્ચાં નાશ પામશે.</p> <p>(૪) ખેતરમાં ઉભા પાકમાં ઉપદ્રવ જણાય તો હેક્ટરે ૨૫ કિ.ગ્રા. પ્રમાણે ઉપરોક્ત દવાનો છંટકાવ કરવો.</p> <p>(૫) મેલાથીયોન ૫૦ ઈસી ૧૦ મિ.લિ., ફેનીટ્રોથીયોન ૫૦ ઈસી ૧૦ મિ.લિ. ક્વિનાલફોસ ૨૫ ઈસી ૨૦ મિ.લિ. અને ડાયક્લોરોવોસ ૭૬ ઈસી ૭ મિ.લિ. પૈકી કોઈપણ એક દવા ૧૦ લિટર પાણીમાં મિશ્રણ કરી છંટકાવ કરવાથી તીતીઘોડાનું અસરકારક નિયંત્રણ કરી શકાય છે.</p> <p>(૬) ઉભા પાકમાં ઉપદ્રવ જણાય ત્યારે ડાયક્લોરોવોસ ૭૬ ઈસી ૨૫૦ થી ૫૦૦ મિ.લિ. દવા ૪ થી ૫ તગારા રેતી સાથે ભેળવી પુંકવાથી તીતીઘોડાનું નિયંત્રણ મેળવી શકાય છે.</p> <p>(૭) મકાઈના પાકમાં લીંબોળીના મીંજનો ભૂકો ૫૦૦ ગ્રામ(૫% અર્ક) અથવા લીમડાનું તેલ ૫૦ મિ.લિ. ૧૦ લિટર પાણીમાં ભેળવી પાકમાં છાંટવાથી તેતીઘોડા પાનને ખાવાનું પસંદ કરશે નહિ, પરિણામે ભૂખથી તે મરી જશે.</p>
પ્રશ્ન-૧૨ ઉત્તર	<p>મકાઈમાં દોઢ બે મહિના પછી મોલો આવે તો તેને કાબૂમાં લેવા શું કરવું જોઈએ ?</p> <p>મકાઈમાં દોઢ બે મહિના બાદ મોલોનો ઉપદ્રવ થાય તો તેને કાબૂમાં લેવા માટે ફોસ્ફોમીડોન ૪૦ એસએલ ૧૦ મિ.લિ. અથવા ઈમિડાક્લોપ્રિડ ૧૭.૮ એસએલ ૪ મિ.લિ. દવા ૧૦ લિટર પાણીમાં ભેળવી છંટકાવ કરવો. અન્ય શોષક પ્રકારની કીટનાશક દવાનો છંટકાવ પણ કરી શકાય.</p>
બાજરી	
પ્રશ્ન-૧ ઉત્તર	<p>ઉનાળુ બાજરી માટે કઈ જાતનું વાવેતર કરવું ?</p> <p>ઉનાળુ બાજરી માટે જીએચબી-૫૫૮, ૫૨૬, ૫૩૮, વગેરે જાતો વાવી શકાય. તેના સર્ટિફાઈડ બિયારણનો વાવણી માટે ઉપયોગ કરવો.</p>
પ્રશ્ન-૨ ઉત્તર	<p>બાજરીમાં યુરિયા ખાતર કઈ રીતે આપવું ?</p> <p>બાજરીના પાકમાં યુરિયા રૂપે ૪૦ કિ.ગ્રા.નાઈટ્રોજન પાકની પારવણી અને નીંદામણ થયા બાદ ૨૦ થી ૨૫ દિવસે અને ૨૦ કિ.ગ્રા. નાઈટ્રોજન પાકની નિંધલ અવસ્થાએ જમીનમાં પુરતો ભેજ હોય ત્યારે આપવું.</p>
પ્રશ્ન-૩ ઉત્તર	<p>બાજરીના પાક માટે નીંદણનાશક કઈ દવા આપવી ?</p> <p>બાજરીના પાકમાં એટ્રાઝિન હેક્ટરદીઠ ૦.૫૦ કિ.ગ્રા. પ્રમાણે પ્રિઈમરજન્સ છંટકાવ કરવો.</p>
પ્રશ્ન-૪ ઉત્તર	<p>બાજરીમાં ડાઉની મીલ્ડયુંનું નિયંત્રણ જણાવો. ?</p> <p>(૧) રોગપ્રતિકારક શક્તિ ધરાવતી જાતોનો વાવેતર માટે ઉપયોગ કરવો</p> <p>(૨) બિયારણને રીડોમીલ એમએડ ૭૨ દવા ૮ગ્રામ/કિ.ગ્રા. પ્રમાણે ૫૮ આપી વાવેતર કરવું.</p> <p>(૩) પાકની ફેરબદલી કરવી.</p> <p>(૪) બીજ ઉત્પાદન માટેના પ્લોટમાં/રોગ જણાય ત્યારે મેટાલેક્સિલ એમએડ ૭૨ દવા ૨/ગ્રામ/લિટર પાણીમાં મિશ્ર કરી વાવેતર બાદ ૨૦ અને ૩૫ દિવસે છંટકાવ કરવો.</p>
પ્રશ્ન-૫ ઉત્તર	<p>બાજરી ઉભી સુકાય છે શું કરવું ?</p> <p>આ માટે બાજરીની રોગપ્રતિકારક જાતોનું વાવેતર કરવું. બિયારણને રીડોમીલ એમએડ-૭૨ દવા</p>

	<p>૮ ગ્રામ/કિ.ગ્રા. પ્રમાણે દવાનો પટ આપી વાવેતર કરવું. રોગ અટકાવવા માટે ફૂલ અને ફૂંડી અવસ્થાએ ઝાચરમ-૦.૨ ટકાની ફૂગનાશક દવાનો છંટકાવ કરવો જો રોગ સિવાય અન્ય કોઈ કારણ હોય તેમ જણાય તો છોડનો નમૂનો માટી સહિત કોથળીમાં લાવી પ્રાધ્યાપક અને વડાશ્રી, વનસ્પતિ રોગશાસ્ત્ર વિભાગ, બં.અ.કૃષિ મહાવિદ્યાલય, આકૃયુ.,આણંદ-૩૮૮૧૧૦ (ફોન: ૦૨૬૯૨-૨૬૨૪૩૫) નો સંપર્ક સાધવો.</p>
<p>પ્રશ્ન-૬ ઉત્તર</p>	<p>બાજરીમાં ઈયળના નિયંત્રણ માટે કયા પગલા લેવા ?</p> <p>(૧) બાજરીમાં ગાભમારાની ઈયળનો ઉપદ્રવ જોવા મળે છે જેના સંકલિત નિયંત્રણ માટે અગાઉના પાકનાં જડીયાંનો નાશ કરવો.</p> <p>(૨) ઉભા પાકમાં ઈયળથી નુકશાન પામેલા છોડ ઈયળ સાથે ઉપાડી લઈ નાશ કરવો.</p> <p>(૩) પાકના ઉગાવા બાદ ૨૦ અને ૪૦ દિવસે એમ બે વખત મિથાઈલ-ઓ-ડીમેટોન ૨૫ ઈસી ૧૦ મિ.લિ. અથવા સાયપરમેથ્રીન ૧૦ ઈસી ૧૦ મિ.લિ. દવા ૧૦ લિટર પાણીમાં ભેળવી છંટકાવ કરવો.</p> <p>(૪) બાજરામાં ફૂંડા અવસ્થાએ ઈયળોનું નુકસાન જોવા મળે તો બાજરાની નીંદલ અવસ્થા પહેલાં ૬ ફેરોમોન ટ્રેપ/હેક્ટર ગોઠવી આકર્ષાયેલા નરફૂંડાંનો નાશ કરવો.</p>
<p>ઘઉં</p>	
<p>પ્રશ્ન-૧ ઉત્તર</p>	<p>ઓછા પિયતે પાકતી ઘઉંની જાત કઈ છે?</p> <p>ઓછા પાણીએ થતી બિનપિયત વિસ્તાર માટે ઘઉંની ભલામણ જાતો જીડબલ્યુ-૧ અને જીડબલ્યુ-૨ છે.</p>
<p>પ્રશ્ન-૨ ઉત્તર</p>	<p>ઘઉંમાં નીંદામણ માટે કઈ કઈ દવા વાપરવી.</p> <p>ઘઉંના પાકમાં નીંદામણ માટે પ્રિઈમરજન્સ તરીકે પેન્ડીમીથાલીન દવા ૦.૫૦-૧.૦ કિ.ગ્રા./હે. મુજબ આપવી અને વાવણી બાદ ૩૦ થી ૩૫ દિવસે હાથ નીંદામણ કરવું અથવા પોસ્ટ ઈમરજન્સ તરીકે ૨,૪ ડી સોડીયમ સોલ્ટ દવા ૦.૯૬ કિ.ગ્રા. /હે. વાવણી બાદ ૩૦ થી ૩૫ દિવસે તથા બે હાથ નીંદામણ કરવા.</p>
<p>પ્રશ્ન-૩ ઉત્તર</p>	<p>ઘઉંમાં દાણા ભરાતા નથી તેનો ઉપાય જણાવો.</p> <p>(૧) ભલામણ કરેલ રાસાયણિક ખાતરનો ઉપયોગ પ્રમાણસર યોગ્ય સમયે અને યોગ્ય પદ્ધતિ વડે કરવો.</p> <p>(૨) પાકને કટોકટીની અવસ્થા પ્રમાણે અચૂક પિયત આપવું</p> <p>(૩) ઊંધઈનો ઉપદ્રવ હોય તો ઉભા પાકમાં ક્લોરપાયરીફોસ ૨૦ ઈસી ૧.૫ લિટર દવા ૫ લિટર પાણીમાં મિશ્ર કરી ૧૦૦ કિ.ગ્રા. રેતી સાથે ભેળવી એક હેક્ટર વિસ્તારમાં/પૂંખીને હળવું પિયત આપવું.</p> <p>(૪) યોગ્ય સમયે નીંદામણ કરવું</p> <p>(૫) જમીનનું રાસાયણિક પૃથ્થકરણ કરાવી સૂક્ષ્મ તત્વોની ઉણપ હોય તો તે ઉમેરવા</p> <p>(૬) સેન્દ્રિય ખાતરો નાખવા</p>

પ્રશ્ન-૪ ઉત્તર	ઘઉંમાં કેટલા પિયત સુધી ખાતર નાખવું? ઘઉંના પાકમાં વાવણી વખતે ૬૦+૬૦+૦૦(ના.+ફો.+પો.) કિ.ગ્રા./હે. અને ત્યારબાદ પ્રથમ પિયત વખતે ૬૦ કિ.ગ્રા./હે. નાઈટ્રોજન આપવાની ભલામણ છે.
પ્રશ્ન-૫ ઉત્તર	ઘઉંમાં પીળીયા રોગનું નિયંત્રણ ? (૧) ગેર પ્રતિકારક જાત જેવી કે જીડબલ્યુ-૪૯૬,૩૨૨,૨૭૩,૧૭૩,૧૧૧,૩૯૩ નું વાવેતર કરવું (૨) રોગ દેખાય કે તરત મેન્કોઝેબ ૨૫ ગ્રામ/૧૦ લિટર પાણીમાં ભેળવી ૧૨ થી ૧૫ દિવસના ગાળે ત્રણ છંટકાવ કરવા.
પ્રશ્ન-૬ ઉત્તર	ઘઉંના માર્કેટમાં ભાવ ઓછા મળે છે ? ઘઉંની કાપણી બાદ ચારણા વડે ચાળી ગ્રેડિંગ કરી પેકિંગ કરવામાં આવે તો ભાવ વધુ મળે. ભાવમાં માંગ અને પુરવઠા મુજબ વધઘટ થતી હોય છે.
પ્રશ્ન-૭ ઉત્તર	ઘઉંમાં સબસીડી યોજના વિષે જણાવો ઘઉંમાં સબસીડી યોજના વિષયક માહિતી માટે ગ્રામસેવક અથવા વિસ્તરણ અધિકારીશ્રીનો સંપર્ક સાધવો.
કપાસ	
પ્રશ્ન-૧ ઉત્તર	કપાસની ખેતી પધ્ધતિ વિષેની માહિતી ક્યાંથી મળે ? કપાસની ખેતીની માહિતી માટે મદદનીશ સંશોધન વૈજ્ઞાનિક, કૃષિ સંશોધન કેન્દ્ર, આકૃયુ, સાણંદ. જિ.અમદાવાદ (ફોન: ૦૨૭૧૭-૨૯૭૩૨૫) ખાતે સંપર્ક કરવો.
પ્રશ્ન-૨ ઉત્તર	બી.ટી. કપાસનું શુદ્ધ બિયારણ ક્યાંથી મેળવું. ? બીટી કપાસનું શુદ્ધ બિયારણ મેળવવા માટે તમારા જીલ્લા ખાતે ગુજરાત રાજ્ય બીજ નિગમની કચેરી અથવા માન્ય વિકેતાનો સંપર્ક સાધવો.
પ્રશ્ન-૩ ઉત્તર	કપાસની કઈ જાતો વાવવી ? કપાસની હાલમાં મોટે ભાગે બીટી જાતો વાવવામાં આવે છે.જેવી કે બોલગાર્ડ-૧, બોલગાર્ડ-૨,તેમજ સંકર-૬ (બીજી-૨) , સંકર -૮ (બીજી-૨) વગેરે.. આ જાતો લશ્કરી ઈયળની જીવાત સામે પ્રતિકારકતા ધરાવે છે. તેની વધુ માહિતી માટે સંશોધન વૈજ્ઞાનિકશ્રી,(કપાસ), કપાસ સંશોધન કેન્દ્ર,અઠવાલાઈન્સ,સુરત-૩૯૫૦૦૭ (ફોન : ૦૨૬૧-૨૬૬૬૦૯૭) નો સંપર્ક સાધવો.
પ્રશ્ન-૪ ઉત્તર	બીટી કપાસ વિષે જણાવો. બીટી કપાસ અન્ય કપાસની જાતો જેવો જ છે, પરંતુ તેમાં દાખલ કરવામાં આવેલ ખાસ જનીનને લીધે જ્યારે જીંડવા કોરી ખાનાર ઈયળ તેના પર નુકસાન કરવાનું શરૂ કરે કે તરત જ મૃત્યુ પામે છે. આમ થતાં કપાસના પાકમાં જીંડવા કોરી ખાનાર ઈયળોના છંટકાવ માટે વપરાતી લગભગ ૪૦-૫૦% કીટકનાશક દવાઓનો ઘટાડો થાય છે. આમ થતાં જીવાતના કુદરતી દુશ્મનો માટે ઓછું જોખમ રહે છે. બીટી કપાસ ચૂસિયાં પ્રકારની જીવાતો(મોલો, તડતડીયાં, સફેદમાખી, થ્રિપ્સ)ના નુકસાન સામે સક્ષમ નથી તેથી તેના નિયંત્રણ માટે જરૂર મુજબ યોગ્ય ભલામણ કરેલ રાસાયણિક કીટકનાશક દવાઓનો છંટકાવ કરવો જરૂરી છે.

	<p>બીટી પ્રોટીન કેવી રીતે કામ કરે છે.</p> <p>બીટી પ્રોટીન એક વિશેષ ગુણ ધરાવે છે, જેને લીધે રોમપક્ષ શ્રેણીના(જેવાકે બોલવર્મ) કીટકોનું નિયંત્રણ થાય છે.</p> <p>(૧) આ બીટી જીન ધરાવતી કપાસની જાતના પાનમાં બીટી પ્રોટીન ઉત્પન્ન થાય છે.</p> <p>(૨) ઈયળ બીટીજન ધરાવતા પાન ખાય છે.</p> <p>(૩) બીટી પ્રોટીન જીવાતની અન્નનળીમાં ચોંટી જાય છે.</p> <p>(૪) અન્નનળીમાં કાણાં પડી જાય છે, જેને લીધે ખાધેલ ખોરાક બહાર નીકળી જાય છે.</p> <p>(૫) આવી ઈયળો ભૂખમરાના કારણે મૃત્યુ પામે છે.</p> <p>(૬) ઈયળોની આગળ વંશ વૃદ્ધિ નિયંત્રણમાં થાય છે. જે ક્ષમ્ય માત્રા કરતાં ઘણી જ ઓછી હોય છે.</p> <p>બીટી કપાસના ફાયદાઓ :-</p> <p>(૧) બીટી કપાસમાં પેદા થતું સક્રિય પ્રોટીન મધ્યમથી ઉચ્ચદર્જાનું બોલવર્મ(લેપિડોપ્ટરાન) નું નિયંત્રણ કરે છે.</p> <p>(૨) સક્રિય પ્રોટીન છોડના દરેક ભાગમાં ઉત્પન્ન થાય છે.</p> <p>(૩) સક્રિય પ્રોટીન પાકમાં સમગ્ર આર્થિક ઉત્પાદન કાળ દરમ્યાન ઉત્પન્ન થતું રહે છે, જેથી જીવાત નિયંત્રણ માટે જંતુનાશકો છાંટવાની પરિસ્થિતિ ઉદભવતી નથી.</p> <p>(૪) બીટી પ્રોટીન વરસાદમાં ધોવાઈ જવાની અથવા સૂર્યપ્રકાશથી વિઘટન થઈ જવાની કોઈ શક્યતા નથી.</p> <p>(૫) ખેડૂતોને જંતુનાશક દવા સાથેનો સંપર્ક તદ્દન ઓછો થઈ જાય છે. મનુષ્યના આરોગ્યને હાનિ થતી નથી. પર્યાવરણને નુકસાન થતું નથી.</p> <p>(૬) મજૂરી ખર્ચ ઘટે તેમજ જંતુનાશકોનો ખર્ચમાં ઘટાડો થાય અને નફાનો ગાળો વધે છે.</p> <p>(૭) પાક ઉત્પાદન ખર્ચ પણ ઘટે છે.</p> <p>(૮) સંકલિત કીટ વ્યવસ્થા માટે બીટી કપાસ સાડું પરિબળ ગણાય છે.</p>
પ્રશ્ન-૫ ઉત્તર	<p>બી.ટી. કપાસની વાવણીનો ઉત્તમ સમય ક્યારે ગણવો ?</p> <p>બી.ટી. કપાસની વાવણી વાવણીલાયક વરસાદ થયે એક હપ્તામાં કરવી જોઈએ. પિયતની સગવડતા હોય તો મે મહિનાના અંતથી જૂન મહિનામાં પિયત આપી કપાસનું વાવેતર કરવાથી સાડું ઉત્પાદન મેળવી શકાય છે.</p>
પ્રશ્ન-૬ ઉત્તર	<p>બી.ટી. કપાસમાં સુકારાનું નિયંત્રણ જણાવો.</p> <p>(૧) બી.ટી. કપાસમાં સુકારા ન આવે તે માટે એક કિલો બિયારણને ૨ થી ૩ ગ્રામ પારાયુક્ત દવા(થાયરમ)અથવા ટ્રાઈકોડર્માનો પટ આપીને વાવવા.</p> <p>(૨) શક્ય તેટલા સેન્દ્રિય ખાતરોનો ઉપયોગ કરવો. જરૂર જણાય ત્યાં પોટાશ ખાતરની પૂર્તિ કરવી.</p> <p>(૩) પાકની ફેરબદલી કરવી.</p>
પ્રશ્ન-૭ ઉત્તર	<p>બી.ટી.કપાસમાં પાન લાલ થવાનું કારણ શું ?</p> <p>બી.ટી. કપાસમાં પાન લાલ થવાના અનેક કારણો છે જેવા કે નાઈટ્રોજન તત્વની ઓછી લભ્યતા,</p>

	તાપમાન, ૧૬ ^o સે. થી નીચુ જાય, દિવસ રાતના તાપમાનમાં વધુ તફાવત, જમીનમાં મેન્જેશીયમ, જસત, લોહ, તાંબુ વગેરે તત્વોની ઉણપ તેમજ આનુવંશિક ગુણધર્મો વગેરે. તેના ઉપાય માટે જમીનમાં સેન્દ્રિય ખાતરો આપવા નાઈટ્રોજનની ઉણપ જોવા મળે તો ૧ થી ૨ ટકા પ્રમાણે યુરિયાના દ્રાવણનો છંટકાવ કરવો. જમીનના પૃથ્થકરણનો રીપોર્ટ મુજબ સૂક્ષ્મ તત્વોયુક્ત ખાતરો જમીનમાં આપવા કે પાક ઉપર છંટકાવ કરવો.
પ્રશ્ન-૮ ઉત્તર	કપાસમાં મીલીબગ(ચિકટો)નું નિયંત્રણ કેવી રીતે કરવું ? (૧) ક્વિનાલફોસ ૧.૫ ટકા ભૂકી હેક્ટરે ૨૦-૨૫ પ્રમાણે જમીનમાં નાખી ખેડ કરવી અથવા હેક્ટરે ૨ લિટર ક્લોરપાયરીફોસ ૨૦ ઈસી દવા પિયત વખતે ટીપે ટીપે આપવી (૨) ચિકટાથી વધુ ઉપદ્રવિત છોડ ઉપાડીને કોથળામાં ભરી ખેતરની બહાર લઈ જઈ તાત્કાલિક બાળી નાખવાં. (૩) ખેતઓજારો કીટનાશી દવા છાંટીને સાફ કરી ફરી ઉપયોગ કરવો (૪) ખેતરમાં કીડીઓના દરનો નાશ કરવો. (૫) લીમડા આધારિત દવાઓનો છંટકાવ કરવો(૨૦ મિ.લિ. (૧ઈસી)વાળી દવા ૧૦ લિટર પાણીમાં ભેળવી આપવી. (૬) પાકમાં ચિકટાનો ઉપદ્રવ જણાય ત્યારે પ્રોફેનોફોસ ૫૦ ઈસી ૧૦ મિ.લિ. અથવા ક્લોરપાયરીફોસ ૨૦ઈસી ૨૦ મિ.લિ. દવા ૧૦ લિટર પાણીમાં ભેળવી જરૂરિયાત પ્રમાણે ૨ થી ૩ છંટકાવ કરવા.
પ્રશ્ન-૯ ઉત્તર	કપાસ ગુ-૧૩ નું ધાર્યું ઉત્પાદન મળતુ નથી? (૧) પાકની ફેરબદલી કરવી. (૨) કપાસની ખેતીની માહિતી માટે મદદનીશ સંશોધન વૈજ્ઞાનિક, કૃષિ સંશોધન કેન્દ્ર, આકૃયુ, સાણંદ (ફોન: ૦૨૭૧૭-૨૯૭૩૨૫) ખાતે સંપર્ક કરવો.
તમાકુ	
પ્રશ્ન-૧ ઉત્તર	બીડી તમાકુની જાતો અને તેના બજાર ભાવ બાબતે જણાવો. બીડી તમાકુની આણંદ-૧૧૯, જીટી-૫, એબીટી-૧૦ વગેરે જાતો છે જેના બિયારણ તથા ધરૂ માટે સંશોધન વૈજ્ઞાનિકશ્રી(તમાકુ), બીડી તમાકુ સંશોધન કેન્દ્ર, આકૃયુ, આણંદ-૩૮૮૧૧૦(ફોન: ૦૨૬૯૨-૨૬૨૦૬૧/૨૯૦૫૫૭) ખાતે સંપર્ક કરવો. તેના ભાવ જે તે વિસ્તાર માંગ અને પૂરવઠો તથા બજારને આધારિત મળતા હોય છે.
પ્રશ્ન-૨ ઉત્તર	તમાકુનું બિયારણ ક્યાંથી અને કયા ભાવે મળશે ? તમાકુનું બિયારણનું વેચાણ નિયત કરેલા ભાવે ચોમાસા પહેલાં સંશોધન વૈજ્ઞાનિકશ્રી(તમાકુ), બીડી તમાકુ સંશોધન કેન્દ્ર, આકૃયુ, આણંદ-૩૮૮૧૧૦(ફોન: ૦૨૬૯૨-૨૬૨૦૬૧/૨૯૦૫૫૭) ખાતે થાય છે તેથી ત્યાં સંપર્ક કરવો.
પ્રશ્ન-૩ ઉત્તર	તમાકુનું બિયારણ કઈ કઈ જાતનું મળે? તમાકુ આણંદ-૨ અને જીટીએચ-૫ ના બિયારણ મેળવવા માટે સંશોધન વૈજ્ઞાનિકશ્રી(તમાકુ), બીડી તમાકુ સંશોધન કેન્દ્ર, આકૃયુ, આણંદ-૩૮૮૧૧૦(ફોન: ૦૨૬૯૨-૨૬૨૦૬૧/૨૯૦૫૫૭) ખાતે સંપર્ક કરવો.

પ્રશ્ન-૪ ઉત્તર	તમાકુનું ધરૂઉછેર અને બિયારણ બાબતે જણાવશો. તમાકુના ધરૂવાડીયાની માહિતી તથા બિયારણ અને ધરૂ(અગાઉથી નોંધણી કરાવીને)મેળવવા માટે સંશોધન વૈજ્ઞાનિકશ્રી(તમાકુ), બીડી તમાકુ સંશોધન કેન્દ્ર, આકૃયુ., આણંદ-૩૮૮૧૧૦(ફોન: ૦૨૬૯૨-૨૬૨૦૬૧/૨૯૦૫૫૭) ખાતે સંપર્ક કરવો.
પ્રશ્ન-૫ ઉત્તર	તમાકુનું ધરૂવાડીયું કેવી રીતે કરવું ? તમાકુનું ધરૂવાડીયું તૈયાર કરવાની માહિતી અને માર્ગદર્શન માટે સંશોધન વૈજ્ઞાનિકશ્રી(તમાકુ), બીડી તમાકુ સંશોધન કેન્દ્ર, આકૃયુ., આણંદ-૩૮૮૧૧૦(ફોન: ૦૨૬૯૨-૨૬૨૦૬૧/૨૯૦૫૫૭) ખાતે સંપર્ક કરવો.
પ્રશ્ન-૬ ઉત્તર	તમાકુના ધરૂવાડીયામાં નીંદણ નિયંત્રણ કેવી રીતે કરવું ? એપ્રિલ માસમાં ૧૫ તારીખથી ૨ માસ સુધી ધરૂવાડીયાની જમીન ઉપર ૧૦૦ ગેજ એલડીપીઈ પારદર્શક પ્લાસ્ટિક ઢાંકી રાખવું. ત્યારબાદ તેના ઉપર બાજરીના ઢુંસા બાળવા અથવા ઉનાળાની સખત ગરમીમાં પિયત આપ્યા બાદ ૧૦૦ ગેજ એલડીપીઈ પારદર્શક પ્લાસ્ટિક વડે ૧૫ દિવસ સુધી ઢાંકી રાખવું. આમ કરવાથી નીંદણનો ઉગાવો થતો નથી.
પ્રશ્ન-૭ ઉત્તર	વાકુંબા કઈ રીતે દૂર થાય ? (૧) વાકુંબા ઉખાડીને બાળી નાખવા.બીજ થતા પહેલા વાકુંબાના છોડને ઉપાડી નાશ કરવો. (૨) ઉનાળામાં ઉંડી ખેડ કરવી. (૩) પાકની ફેરબદલી કરવી. (૪) વાકુંબાના છોડને ઢોરને ખવડાવવા માટે ઉપયોગ કરવો નહિ.
દિવેલા	
પ્રશ્ન-૧ ઉત્તર	દિવેલાનું બિયારણ ક્યાંથી મળે? દિવેલાનું બિયારણ ગુજરાત રાજ્ય બીજ નિગમની કચેરીઓ ખાતેથી તેમજ 'અનુભવ સીડ્સ' બ્રાન્ડ નામે સંશોધન વૈજ્ઞાનિકશ્રી, વિભાગીય સંશોધન કેન્દ્ર, આકૃયુ, આણંદ (ફોન: ૦૨૬૯૨-૨૦૬૩૨૯) ખાતે સંપર્ક કરવો.
પ્રશ્ન-૨ ઉત્તર	દિવેલાની વધુ ઉત્પાદન આપતી હાલમાં જાત કઈ છે ? દિવેલાની વધુ ઉત્પાદન આપતી જાતો જીસીએચ-૫ અને જીસીએચ-૭ છે.
પ્રશ્ન-૩ ઉત્તર	દિવેલામાં સૂકારા પ્રતિકારક જાત કઈ છે? દિવેલામાં જીસીએચ-૭ એ સૂકારા પ્રતિકારક જાત છે.
પ્રશ્ન-૪ ઉત્તર	હાઈબ્રિડ દિવેલા-૭ ની ખેતીની માહિતી આપો. હા.દિવેલા-૭ નું સર્ટિફાઈડ બિયારણ મેળવી જુલાઈ-ઓગષ્ટમાં ફળદ્રુપ જમીનમાં પિયતપાક તરીકે ૧૨૦ થી ૧૫૦ સે.મી.× ૬૦ સે.મી.ના અંતરે બી(પકિલો/હેક્ટર) થાણીને વાવેતર કરવું. બે થી ત્રણ આંતરખેડ તથા એક થી બે વખત નીંદામણ કરવું. રાસાયણિક ખાતર પાયામાં ૩૭.૫ કિ.ગ્રા. નાઈટ્રોજન + ૫૦ કિ.ગ્રા. ફોસ્ફરસ અને પૂર્તિ ખાતર તરીકે ૩૭.૫ કિ.ગ્રા. નાઈટ્રોજન યુરિયા રૂપે આપવું. વરસાદ બંધ થયા બાદ પ્રથમ પિયત ૪૦ દિવસે અને બીજુ પિયત પ્રથમ પિયતના ૨૦ દિવસ બાદ આપવું. ૯૦ થી ૧૦૦ દિવસે મુખ્ય માલ પાકી જઈ કાપણી લાયક

	બનશે. કાપણી ત્રણેક માસ સુધી ચાલુ રહે છે. વૈજ્ઞાનિક રીતે ખેતી કરવામાં આવે તો હેક્ટરદીઠ ૩૦૦૦ કિ.ગ્રા. દિવેલાનું ઉત્પાદન મળે છે.
પ્રશ્ન-૫ ઉત્તર	દિવેલામાં સુકારો આવે છે તો શું કરવું. ? (૧) રોગપ્રતિકારક શક્તિ ધરાવતી જાત જી.સી.એચ-૭ વાવવી, (૨) બીજને કાર્બોન્ડાઝિમ/૧ ગ્રામ અથવા થાયરમ ૩ ગ્રામ પ્રતિ કિલો દીઠ માવજત આપી વાવણી કરવી. (૩) રોગચુક્ત છોડ મૂળ સાથે ઉપાડી નાશ કરવો. (૪) ઓછામાં ઓછા ત્રણ વર્ષે પાકની ફેરબદલી કરવી. (૫) ઉનાળામાં ઉંડી ખેડ કરી જમીન તપવા દેવી. (૬) પાણી ભરાઈ રહેતું હોય તેવા ખેતરમાં દિવેલાની વાવણી ન કરવી. (૭) ભાદરવા માસમાં વરસાદ ખેંચાય અને ગરમી વધુ પડતી હોય તો પિયત આપી દેવું (૮) સેન્દ્રિય ખાતરોનો બહોળો ઉપયોગ કરવો.
પ્રશ્ન-૬ ઉત્તર	દિવેલાના પાકમાં ફૂલ ખરી જાય છે તેના માટે શું કરવું. ? દિવેલાના પાકમાં ભલામણ મુજબ રાસાયણિક ખાતરો અને પિયત આપવું જેથી ફૂલ ખરવાનો પ્રશ્ન હલ થશે. આ અંગે વધુ માર્ગદર્શન મેળવવા સંશોધન વૈજ્ઞાનિકશ્રી, વિભાગીય સંશોધન કેન્દ્ર, આકૃયુ, આણંદ (ફોન: ૦૨૬૯૨-૨૦૬૩૨૯) ખાતે સંપર્ક કરવો.
પ્રશ્ન-૭ ઉત્તર	દિવેલાના પાકમાં નર ફૂલો વધુ આવવાનું કારણ શું ? દિવેલાના પાકમાં નર ફૂલો જે તે જાતના લક્ષણો પ્રમાણે વધુ-ઓછા પ્રમાણમાં આવે છે .તે અંગે વધુ માહિતી મેળવવા માટે સંશોધન વૈજ્ઞાનિકશ્રી, વિભાગીય સંશોધન કેન્દ્ર, આકૃયુ, આણંદ (ફોન: ૦૨૬૯૨-૨૦૬૩૨૯) ખાતે સંપર્ક કરવો.
સોયાબીન	
પ્રશ્ન-૧ ઉત્તર	સોયાબીનની જાત વિષે માહિતી આપો. સોયાબીનની સારી જાત એન.આર.સી.-૩૭(અહલ્યા-૪) છે. સોયાબીનની માહિતી માટે કૃષિ સંશોધન કેન્દ્ર અથવા કૃષિ વિજ્ઞાન કેન્દ્ર, મુવાલીયા ફાર્મ ,દાહોદ પિન-૩૮૯૧૫૧ (ફોન: ૦૨૬૭૩-૨૪૫૬૪૯/૨૨૦૪૨૩) ખાતે સંપર્ક સાધવો.
પ્રશ્ન-૨ ઉત્તર	સોયાબીનનો પાક અમારા વિસ્તારમાં કરી શકાય કે કેમ ? સોયાબીનનો પાક પંચમહાલ, વડોદરા,દાહોદ, જીલ્લાઓમાં લઈ શકાય છે. તેની વધુ વિગત માટે આપના જીલ્લાના કૃષિ વિજ્ઞાન કેન્દ્ર, તથા ખેડૂત તાલીમ કેન્દ્રનો સંપર્ક સાધવો.
પ્રશ્ન-૩ ઉત્તર	સોયામિલ્ક પ્રોસેસ માટે ડેમો ક્યાં જોવા મળશે? સોયામિલ્ક પ્રોસેસ અંગેની માહિતી માટે આચાર્યશ્રી, ડેરી સાયન્સ કોલેજ, આકૃયુ., આણંદ-૩૮૯૧૧૦ (ફોન: ૦૨૬૯૨-૨૬૧૦૩૦) નો સંપર્ક સાધવો. તેના ઉદ્યોગ અને તાલીમ વિષયક જાણકારી મેળવવા માટે સોયાબીન પ્રોસેસિંગ એન્ડ યુટિલાઈઝેશન સેન્ટર, સીઆઈએઈ,નબીબાગ, બેરાસીયા રોડ, ભોપાલ-પિન. ૪૬૨૦૩૮(ફોન : ૦૭૫૫-૨૭૩૭૧૯૧, ૨૭૩૦૯૮૦ થી ૮૪) ખાતે સંપર્ક કરવો.

મગફળી	
પ્રશ્ન-૧ ઉત્તર	ઉનાળુ મગફળીની જાત જણાવો. ઉનાળુ મગફળી માટે ઉભડી અને વહેલી પાકતી જાતોનું વાવેતર કરવું જોઈએ. મગફળીની નાના દાણાવાળી જાતો જીજી-૨, ૬ અને ૨૬ અને મોટા દાણાવાળી જાતો ટીએજી-૩૭ એ અને ટીપીજી-૪૧ ભલામણ કરેલી છે.
પ્રશ્ન-૨ ઉત્તર	મગફળીના વાવેતર માટે કેટલુ બિયારણ અને અંતર રાખવું જોઈએ. ? (૧) મગફળીના પાકમાં હેક્ટરદીઠ ઉભડી જાતો માટે ૧૦૦ કિ.ગ્રા., અર્ધવેલડી જાતો માટે ૧૨૦ કિ.ગ્રા. અને વેલડી જાતો માટે ૧૦૦ થી ૧૧૦ કિ.ગ્રા. બિયારણની જરૂર પડે છે (૨) મગફળીનું વાવેતર ઉભડી જાતો માટે ૪૫ સે.મી. × ૧૦ સે.મી. અર્ધવેલડી જાતો માટે ૬૦ સે.મી. × ૧૦ સે.મી. અને વેલડી જાતો માટે ૭૫ સે.મી. × ૧૫ સે.મી. રાખવું પડે.
તલ	
પ્રશ્ન-૧ ઉત્તર	તલમાં ગુચ્છપર્ણનો રોગનો ઉપાય શું? આ રોગ યૂસિયાં પ્રકારની જીવાતથી ફેલાય છે તેથી આ રોગના નિયંત્રણ માટે ડાયામીથોએટ ૧૦ મિ.લિ. અથવા ફોસ્ફામીડોન ૩ મિ.લિ. કીટકનાશક દવા ૧૦ લિટર પાણીમાં ભેળવી ૧૦ દિવસના અંતરે બે છંટકાવ કરવા
રાઈ	
પ્રશ્ન-૧ ઉત્તર	રાયડાના પાક માટે સંરક્ષણ માટે કઈ દવા છાંટવી ? રાયડાના પાકમાં જે તે જીવાતનો ઉપદ્રવ હોય તેના માટે જીવાતને ધ્યાનમાં રાખી ભલામણ કરેલ પાક સંરક્ષણ દવાનો છંટકાવ કરવો જોઈએ. (૧) રાઈની માખીનું સંકલિત વ્યવસ્થાપન :- (૧) ઉપદ્રવની શરૂઆતમાં ઈયળોને હાથથી વીણી લઈ કેરોસીનવાળા પાણીમાં નાખી નાશ કરવો (૨) આ જીવાતની વસ્તી ૨ ઈયળ /ચો. ફુટ કરતાં વધારે હોય ત્યારે લીંબોળીનું તેલ ૫૦ મિ.લિ.અથવા લીમડા આધારીત તૈયાર દવા ૨૦ (૧ ઈંસી) થી ૪૦ (૦.૧૫ ઈંસી)મિ.લિ. ૧૦ લિટર પાણીમાં ભેળવી છંટકાવ કરવો તેમ છતાં ઉપદ્રવ કાબૂમાં ન આવે તો ક્વિનાલફોસ ૨૫ ઈંસી ૨૦ મિ.લિ. ૧૦ લિટર પાણીમાં ભેળવી છંટકાવ કરવો . (૩) ભુકીરૂપ કીટકનાશક દવા કાર્બારિલ ૧૦ % અથવા ક્વિનાલફોસ ૧.૫ % અથવા ક્લોરપાયરીફોસ ૧.૫ %પ્રતિહેક્ટરે ૨૦ થી ૨૫ કિ.ગ્રા. પ્રમાણે છંટકાવ કરવો. (૨) મોલો-મશીનું :- સંકલિત વ્યવસ્થાપન (૧) રાઈનું ૧૫ થી ૨૫ ઓક્ટોબર સુધીમાં વાવેતર કરવાથી આ જીવાતનો ઉપદ્રવ ઓછો જોવા મળે છે. (૨) ભલામણ મુજબ નાઈટ્રોજન ખાતર અને પિયત આપવાનો આગ્રહ રાખવો (૩) ખાતરમાં ૩ થી ૪ પીળા રંગના ચીકણા પીજર (ચલો સ્ટીકી ટ્રેપ) ગોઠવવાથી તેના પર પાંખોવાળી મોલો ચોંટી જવાથી મોલોના ઉપદ્રવનો સમય અને પાંખોવાળી મોલોની વસ્તીમાં વધઘટ જાણી શકાય છે. (૪) આ જીવાતના ઉપદ્રવની શરૂઆતમાં લીમડાની લીંબોળીનો મીંજનો ભુકો ૫૦૦ ગ્રામ (૫ %

અર્ક) અથવા લામડા આધારીત તૈયાર દવા ૨૦ મિ.લિ. (૧ ઈંસી) થી ૪૦ મિ.લિ (૦.૧૫ ઈંસી) વટીસીલીયમ લેકાની નામની ફૂગનો પાઉડર ૪૦ ગ્રામ ૧૦ લિટર પાણીમાં ઉમેરી સાંજના સમયે છંટકાવ કરવો.

(૫) મોલોનો ઉપદ્રવ ૧,૫ સુચકચાંક (ઈલ્યેક્ષ) કરતાં વધારે હોય તો મિથાયલ-ઓ-ડીમેટોન ૨૫ ઈંસી ૧૦ મિ.લિ અથવા ડાયમિથોઓટ ૩૦ ઈંસી ૧૦ મિ.લિ અથવા ફોસ્ફામિડોન ૪૦ ઈંસી ૧૦ મિ.લિ ૧૦ લિટર પાણીમાં ભેળવી છંટકાવ કરવો. મોલો-મશીના વધારે ઉપદ્રવ વખતે જંતુનાશક દવાની સાથે સ્ટીકર માટે સાબુનું પાણી ઉમેરવાથી વધુ સારા પરિણામ મેળવી શકાય .

(૬) રાઈનો પાક બીજ ઉત્પાદન તરીકે લીધેલ હોય તો વાવણી બાદ ૩૦ દિવસ પછી ફોરેટ ૧૦ જી ૨૦ કિ.ગ્રા / હે પ્રમાણે યાસમાં આપવાથી આ જીવાત સામે રક્ષણ મેળવી શકાય . આ ઉપરાંત આ જીવાતના ઉપદ્રવને ધ્યાનમાં રાખી ક્વિનાલફોસ ૧,૫ % ભૂકી ૧૫ થી ૨૦ કિ.ગ્રા./છંટકાવ કરવાથી અસરકારક રીતે મોલોને કાબૂમાં રાખી શકાય .

(૭) પાક ફૂલ અવસ્થાએ હોય દવા સાંજ સમયે છાંટવી કરણ કે સવારના સમયમાં પાકમાં ફૂલ ઉપર મધમાખીની આવન જાવન વધુ પ્રમાણમાં હોવાથી દવાની ઝેરી અસર નિવારી શકાય

(૮) પરભક્ષી દાળિયાની વસ્તી જો ખેતરમાં વધુ જણાય તો જંતુનાશક દવા છાંટવાનું ટાળવું . રાઈમાં મોલોનુ ડાયેરીયા રેપી નામના પરજીવીથી કુદરતી નિયંત્રણ મળે છે. પરંતુ આ પરજીવી પાકની પાછલી અવસ્થાએ જોવા મળતા હોય છે.

(૩) લીલી ઈંચળ અને હીરા ફૂદાંનું સંકલિત વ્યવસ્થાપન:-

(૧) પાકમાં ફૂલ બેસવાની શરૂઆત થાય અને તે સમયે હીરાફૂદાંની ઈંચળ અને લીલી ઈંચળના ઉપદ્રવને કાબૂમાં રાખવા પૂરતી સંખ્યામાં ફેરોમોન ટ્રેપ ગોઠવવા.

(૨) જીવાતની શરૂઆત જણાય તો લામડાની લીંબોળીની મીજનો ભૂકો ૫૦૦ ગ્રામ (૫ % અર્ક) અથવા લીમડા આધારીત તૈયાર દવા ૨૦ મિ.લિ. (૧ ઈંસી) થી ૪૦ મિ.લિ (૦.૧૫ ઈંસી) મિ.લિ અથવા બેસિલસ થુરેન્જીન્સીસ નામનાં જીવાણું પાઉડર ૧૫ ગ્રામ અથવા બીવેરીયા નામની ફૂગનો પાઉડર ૪૦ ગ્રામ ૧૦ લિટર પાણીમાં ઉમેરી છંટકાવ કરવો.

(૩) વધુ ઉપદ્રવ વખતે ક્વિનાલફોસ ૨૫ ઈંસી ૨૦ મિ.લિ. અથવા મોનોકોટોફોસ ૩૬ એસએલ ૧૦ મિ.લિ. અથવા ક્લોરપાયરીફોસ ૨૦ ઈંસી ૨૦ મિ.લિ. ૧૦ લિટર પાણીમાં ભેળવી છંટકાવ કરવો. શીંગમાં દાણા બેસી ગયેલ હોય તેવા સમયે મેલાથિયોન ૫૦ ઈંસી ૧૦ મિ.લિ ૧૦ લિટર પાણીમાં ભેળવી છંટકાવ કરવો

વધુ માહિતી માટે પ્રાધ્યાપક અને વડાશ્રી, કીટકશાસ્ત્ર વિભાગ, બં.અ.કૃષિ મહાવિદ્યાલય આકૃષ્યુ, આણંદ-૩૮૮૧૧૦ (ફોન: ૦૨૬૯૨-૨૨૫૭૧૩/૨૨૫૭૧૪) ખાતે સંપર્ક કરવો.

તુવેર

પ્રશ્ન-૧
ઉત્તર

તુવેરની સુધારેલી જાતો જણાવો.

તુવેરની વહેલી પાકતી જાતો ગુજરાત તુવેર-૧૦૦, ગુજરાત તુવેર-૧૦૧, બનાસ, આઈપીસીએલ-૮૭, ગુજરાત તુવેર-૧ અને મધ્યમ મોડી પાકતી જાત બીડીએન-૨ છે. તુવેરના પાકની નવી જાત એજીટી-૨ છે જે બીડીએન-૨ કરતાં સરેરાશ ૨૩ ટકાથી વધુ ઉત્પાદન આપે છે. તેનું

	સરેરાશ ઉત્પાદન ૧૬૫૦ કિ.ગ્રા./હે. મળી શકે છે. તેના બિયારણ અને માહિતી માટે સંશોધન વૈજ્ઞાનિકશ્રી, (કઠોળ), કઠોળ સંશોધન યોજના, આકૃત્યુ, મોડેલ ફાર્મ, વડોદરા (ફોન: ૦૨૬૫-૨૨૮૦૪૨૬, ૨૩૪૩૯૮૪) ખાતે સંપર્ક સાધવો.
પ્રશ્ન-૩ ઉત્તર	તુવેરનું સારૂ બિયારણ ક્યાંથી મળે ? તુવેરનું સારૂ બિયારણ ગુજરાત રાજ્ય બીજ નિગમની કચેરીઓ ખાતેથી મળી શકે. અથવા સંશોધન વૈજ્ઞાનિકશ્રી, વિભાગીય સંશોધન કેન્દ્ર, આકૃત્યુ, આણંદ (ફોન: ૦૨૬૯૨-૨૦૬૩૨૯). તથા સંશોધન વૈજ્ઞાનિકશ્રી, મુખ્ય કઠોળ સંશોધન કેન્દ્ર, સ.દાં.કૃ.યુ., સરદાર કૃષિનગર જી.બનાસકાંઠા પિન. ૩૮૫૫૦૬ (ફોન: ૦૨૭૪૮-૨૭૮૪૫૯) ખાતે અથવા સંશોધન વૈજ્ઞાનિકશ્રી, કઠોળ સંશોધન યોજના, આકૃત્યુ, મોડેલ ફાર્મ, વડોદરા (ફોન: ૦૨૬૫-૨૨૮૦૪૨૬) ખાતે સંપર્ક કરવો.
પ્રશ્ન-૩ ઉત્તર	તુવેરમાં સુકારો આવે છે તો શું કરવું ? (૧) તુવેરના બીજને કાર્બોન્ડાઝિમની ૦.૩ ટકા માવજત આપીને વાવવા. ટ્રાઈકોડર્માની પણ બીજ માવજત આપી શકાય. (૨) તુવેરની બીડીએન-૨ જાતનું વાવેતર કરવું કે જે સુકારા સામે પ્રતિકારકશક્તિ ધરાવે છે. (૩) સેન્દ્રિય ખાતરનો વધુ ઉપયોગ કરવો. (૪) પાકની ફેરબદલી કરવી. તુવેરની ધાન્ય પાક સાથે ફેરબદલી કરવી. (૫) જૂવારના પાકોને આંતરપાક તરીકે લેવો ,
પ્રશ્ન-૪ ઉત્તર	તુવેર અને ચણા જેવા કઠોળ પાકોમાં રોગ તથા જીવાતને અટકાવવા શું પગલા લેવા જોઈએ ? તુવેર અને ચણામાં મોલોમશી, શિપ્સ, શીંગનાં ચૂસિયાં, લીલી ઈયળ, શિંગમાખી, પીછીંચુ, ફૂંદુ, ટપકાંવાળી ઈયળ અને ભૂરા પતંગીયા વગેરે જીવાતોનો ઉપદ્રવ જોવા મળે છે, તેના સંકલિત નિયંત્રણ માટે નીચે જણાવેલ ઉપાયો હાથ ધરવા. (૧) ઉનાળામાં જમીનને સારી ખેડ કરી તપવા દેવી. ખેડવાથી જમીનમાં રહેલા કોશેટા બહાર આવવાથી ઉનાળાની સખત ગરમીથી નાશ પામશે તથા પરભક્ષી પક્ષીઓથી ભક્ષણ થશે. (૨) કઠોળપાકોમાં લીલી ઈયળના ફેરોમોન ટ્રેપ હેક્ટરે ૪૦ ની સંખ્યામાં લગાવવાથી તેમાં નર ફૂંદાં પકડાય છે. આમ ખેતરમાં નર ફૂંદીની સંખ્યામાં ઘટાડો થવાથી માદા દ્વારા જે ઈંડાં મૂકાય તે અફલિત રહે છે. આમ, પેઠી દર પેઠી તેનો ઉપદ્રવ ઘટતો જાય છે. આ પધ્ધતિનો અમલ સામૂહિક ધોરણે કરવાથી સારા પરિણામ મેળવી શકાય. (૩) ફેનાવાલરેટ ૨૦ ઈસી ૧૦ મિ.લિ. ૧૦ લિટરમાં પાણીમાં ભેળવી છંટકાવ કરવો અથવા ફેનાવાલરેટ ૦.૪ % ભૂકી ૨૫ કિ.ગ્રા./હે. પ્રમાણે ઉપયોગ કરવાથી લીલી ઈયળ તેમજ શીંગ માખી સામે રક્ષણ મેળવી શકાય. (૪) શાકભાજી માટેની તુવેરમાં ક્લોરપાયરીફોસ ૨૦ ઈસી ૧૦ મિ.લિ. અથવા લીમડાની લીંબોળીના મીંજનો ભૂકો ૫૦૦ ગ્રામ (૫% અર્ક) ૧૦ લિટર પાણીમાં ભેળવી છંટકાવ કરવાથી લીલી ઈયળ તેમજ શિંગમાખી સામે અસરકારક પુરવાર થયેલ છે. (૫) તુવેરના પાકમાં ૫૦% ફૂલ બેસવાની અવસ્થાએ ડાયક્લોરવોસ ૭૬ ઈસી ૭ મિ.લિ. અથવા એસીફેટ ૭૫ એસપી ૧૫ ગ્રામ અથવા એમામેકટીન બેન્ઝોએટ ૫ એસજી ૩ ગ્રામ અથવા ઈન્ડોક્ઝાકાર્બ ૧૪.૫ ઈસી ૪ મિ.લિ. ૧૦ લિટર પાણીમાં ભેળવી છંટકાવ કરવાથી શિંગો

	<p>કોરીખાનાર ઈયળો સામે રક્ષણ મેળવી શકાય છે.</p> <p>(૬) ઉધઈ ઉપદ્રવિત પાકમાં પિયત સાથે ક્લોરપાયરીફોસ ૨૦ ઈસી ૨.૫ લિટર દવા ટીપે ટીપે આપવી. વધારે ઉપદ્રવ હોય ત્યારે પિયત કર્યા પછીના દિવસે પંપની નોઝલ કાઢી ક્લોરપાયરીફોસ (૨૦ મિ.લિ. ૧૦ લિટર પાણીમાં ભેળવી) છોડના થડ પાસે જમીનમાં આપવી.</p> <p>(૭) યૂસિયાં પ્રકારની જીવાતો (મોલો-મશી, તડતડીયાં, શિખ્સ, લાલકથીરી અને સફેદમાખી) નો ઉપદ્રવ ક્ષમ્યમાત્રા કરતા વધારે હોય ત્યારે ડાયમિથોએટ ૩૦ ઈસી ૧૦ મિ.લિ. અથવા ફોસ્ફામીડોન ૪૦ ઈસી ૧૦ મિ.લિ. ૧૦ લિટર પાણીમાં ભેળવી છંટકાવ કરવો.</p> <p>(૮) પાકની વાવણી પહેલા કાર્બોફ્યુરાન ૩ જી અથવા ફોરેટ ૧૦ જી પૈકી કોઈપણ એક દવા હેક્ટરે ૧ કિલો અસલ તત્વ રૂપે ચાસમાં આપવાથી પાકને શરૂઆતની અવસ્થામાં યૂસિયાં પ્રકારની જીવાતો તેમ જ જમીનજન્ય જીવાતોથી થતા નુકસાન સામે રક્ષણ પૂરું પાડે છે.</p> <p>(૯) તુવેરની શિંગ કોરનાર ઈયળ તેમજ શીંગમાખી સામે પ્રતિકારક જાતોની વાવણી કરવી ,</p> <p>(૧૦) મધ્યમ મોડી પાકતી તુવેરની જાતો આઈપીસીએલ-૩૩૨, આઈપીસીએલ-૮૪૦૬૦ અને આઈપીસીએલ-૨૭૦મા લીલી ઈયળનો ઉપદ્રવ ટી-૧૫-૧૫, બીડીએન-૨ અને પ્રભાત જાતોની સરખામણીમાં ઓછો જોવા મળે છે.</p>
પ્રશ્ન-૫ ઉત્તર	<p>કઠોળપાકોની ખેતી પધ્ધતિની ટૂંકમાં માહિતી આપો.</p> <p>કઠોળપાકોની ખેતી પધ્ધતિની સંપૂર્ણ માહિતી માટે સંશોધન વૈજ્ઞાનિકશ્રી, મુખ્ય કઠોળ સંશોધન કેન્દ્ર, સ.દાં.કૃ.યુ., સરદાર કૃષિનગર જી.બનાસકાંઠા પિન. ૩૮૫૫૦૬ (ફોન: ૦૨૭૪૮-૨૭૮૪૫૯) ખાતે અથવા સંશોધન વૈજ્ઞાનિકશ્રી, કઠોળ સંસોધન યોજના, આકૃયુ મોડેલ ફાર્મ, વડોદરા(ફોન : ૦૨૬૫- ૨૨૮૦૪૨૬) ખાતે સંપર્ક સાધવો.</p>
ચણા	
પ્રશ્ન-૧ ઉત્તર	<p>ચણામાં આવતા સુકારા સામે કયા પગલાં લેવા ?</p> <p>(૧) ચણામાં આવતો સુકારો રોગ અટકાવવા માટે રોગ પ્રતિકારક જાતનું(ગુજરાત.ચણા-૧ અને ગુજરાત.ચણા-૨) પ્રમાણિત અને શુદ્ધ બિયારણ વાપરવું.</p> <p>(૨) બિયારણને થાયરમ કે કેપ્ટાન દવાનો પ્રતિ કિલોટી ૩ થી ૪ ગ્રામ પ્રમાણે માવજત આપી વાવણી કરવી</p> <p>(૩) જમીનમાં ટ્રાયકોડર્મા ૨ કિલો/હે. મુજબ સેન્દ્રિય ખાતરો સાથે મિશ્ર કરીને આપવી.</p> <p>(૪) રોગિષ્ઠ છોડ ઉપાડીને દૂર કરવા જોઈએ.</p> <p>(૫) હેક્ટરે એક ટન દિવેલીનો ખોળ આપવાથી રોગની તીવ્રતા નોંધપાત્ર રીતે ઘટે છે.</p> <p>(૬) વધુ ઉપદ્રવ હોય તો પાકની ફેરબદલી કરવી.</p> <p>(૭) પાક લીધા બાદ ઉંડી ખેડ કરવી.</p>
મગ	
પ્રશ્ન-૧ ઉત્તર	<p>ચોમાસુ મગ માટે કઈ જાત સારી છે ?</p> <p>ચોમાસુ મગ માટે મગ ગુજરાત-૪ વધુ અનુકુળ છે.</p>

અડદ	
પ્રશ્ન-૧ ઉત્તર	અડદમાં પીળીયો રોગનું નિયંત્રણ જણાવો. અડદમાં પીળીયો રોગ વિષાણુંથી થાય છે. રોગપ્રતિકારક જાત ટી-૯ નું વાવેતર કરવું. આ રોગ સફેદમાખી દ્વારા ફેલાતો હોઈ મિથાઈલ-ઓ-ડીમેટોન ૨૫ ઈસી ૧૦ મિ.લિ. ૧૦ લિટર પાણીમાં ભેળવી છંટકાવ કરવો.
આદુ	
પ્રશ્ન-૧ ઉત્તર	આદુની ખેતી પધ્ધતિ વિષે માહિતી આપો ? આદુની ખેતી એપ્રિલ-મે માસમાં કરવામાં આવે છે. એક હેક્ટરે રોપણી માટે ૧૦૦૦ થી ૧૨૦૦ કિલો અંગુલીગાંઠોની જરૂરીયાત રહે છે. તેની સુપ્રભા, સુરૂચિ અને સુરભી એ સુધારેલ જાતો છે. આદુની રોપણી ૩૦ સે.મી. x ૧૫ સે.મી.ના અંતરે કરવામાં આવે છે. જમીન તૈયાર કરતી વખતે ૩૦ થી ૩૫ ટન સાડા કોહવાચેલું છાણિયું ખાતર જમીનમાં ભેળવી દેવામાં આવે અને પાયામાં ૨૫ + ૪૦ + ૬૦ કિગ્રા/હે. મુજબ ના + ફો + પો. રાસાયણિક ખાતરો આપવામાં આવે છે. પાક બે મહિનાનો થયે હેક્ટરે ૨૫ કિગ્રા નાઈટ્રોજન પાળા ચઢાવતી વખતે પૂર્તિ ખાતર તરીકે આપવામાં આવે તો પાકમાં ઉત્પાદન સાડા મળે છે. પ્રથમ પિયત આદુની રોપણી પછી તુરંતજ આપવું. ત્યારબાદ પિયત ૬ થી ૭ દિવસના અંતરે આપવું જોઈએ. ચોમાસામાં વરસાદ ખેંચાય ત્યારે અને શિયાળામાં ૮થી૧૦ દિવસના અંતરે જમીનની પ્રત અને આબોહવાને ધ્યાનમાં રાખીને જરૂરીયાત મુજબ પિયત આપવા. મધ્યમ કાળી જમીનમાં ૧૨-૧૨ અને ગોરાડું જમીનમાં ૧૪થી૧૬ પિયતની જરૂરીયાત પડે છે. આદુની ખેતીમાં સામાન્ય રીતે સાંજના સમયે પિયત આપવું હિતાવહ છે. પાક પરિપક્વ થયે પાન પીળાં પડી છોડ ઢળવા લાગે એટલે કે જાન્યુઆરી માસમાં આદુ ખોદીને કાઢવામાં આવે છે. એક હેક્ટરે અદાજે ૨૦ થી ૨૫ ટન આદુનું ઉત્પાદન મળે છે. તથા ૧૦૦ કિ.ગ્રા. આદુમાંથી ૨૦ કિ.ગ્રા. જેટલું સૂંઠનું ઉત્પાદન મેળવી શકાય છે.
રીંગણ	
પ્રશ્ન-૧ ઉત્તર	રીંગણમાં વાંઝીયાપણાના રોગ માટે શું કરવું ? રીંગણમાં વાંઝીયાપણાનો રોગ ફાયટોમાયઝા નામના સુક્ષ્મ જીવાણુઓથી થાય છે. તેનો ફેલાવો તડતડીયાં નામની જીવાતથી થાય છે. શરૂઆતમાં ખેતરમાં એકલ-દોકલ વાંઝીયા છોડ જોવા મળે તો તેને ઉપાડી નાશ કરવો. તેનો ફેલાવો અટકાવવા શોષક પ્રકારની કીટનાશક દવાઓ છંટકાવ કરવો. આ અંગેની માહિતી માટે સંશોધન વૈજ્ઞાનિકશ્રી(શાકભાજી), મુખ્ય શાકભાજી સંશોધન કેન્દ્ર આકૃયુ, આણંદ-૩૮૮ ૧૧૦(ફોન: ૦૨૬૯૨-૨૯૦૨૫૧) ખાતે સંપર્ક કરવો.
મરચી	
પ્રશ્ન-૧ ઉત્તર	મરચાંની જાતો જણાવો. આણંદ કૃષિ યુનિવર્સિટી દ્વારા મરચીની જ્વાલા, એસ-૪૯, જી-૪, ગુજરાત વેજી. મરચી ૧૦૧, ૧૧૧, અને ૧૨૧ જાતો ભલામણ કરેલી છે. તેના બિયારણ તથા માહિતી માટે સંશોધન વૈજ્ઞાનિકશ્રી(શાકભાજી), મુખ્ય શાકભાજી સંશોધન કેન્દ્ર, આકૃયુ., આણંદ-૩૮૮૧૧૦ (ફોન : ૦૨૬૯૦-૨૯૦૨૫૧) ખાતે સંપર્ક સાધવો.

<p>પ્રશ્ન-૨ ઉત્તર</p>	<p>મરચીનો ધરૂઉછેર કેવી રીતે કરવો. ? એક હેક્ટર વિસ્તારની ફેરરોપણી માટે એક ગુંઠા વિસ્તારમાં મરચીનું ધરૂઉછેર કરવું પડે. આ માટે ઉનાળામાં જમીનને ઉંડી ખેડ તપવા દેવી, રાબિંગ કરવું, અથવા સોઈલ સોલેરાઈઝેશન કરવું એક ગુંઠા વિસ્તારમાં ૫૦ થી ૭૦ કિ.ગ્રા. છાણિયું ખાતર તથા ૧૦ કિ.ગ્રા. દિવેલીનો ખોળ જમીન તૈયાર કરતી વખતે આપવો. જુન-જુલાઈ દરમ્યાન બીજની વાવણી પહેલાં ૧.૫ કિ.ગ્રા. એમોનિયમ સલ્ફેટ અને ૧ કિ.ગ્રા. ડીએપી ખાતર આપવું. ગાદી ક્યારા તૈયાર કર્યા બાદ પસંદ કરેલ જાતના બીજની વાવણી જીણી રેતી ભેળવી પૂખીને કરવી. બીજના ઉગાવા બાદ ૧૫ થી ૨૦ દિવસ પછી ૫૦૦ ગ્રામ નાઈટ્રોજન એમોનિયમ સલ્ફેટના રૂપે આપવું. ધરૂવાડીયામાં ઉધઈ, કીડી, અળસિયાં,કૃમિ, ચૂસીયા વગેરેના ઉપદ્રવ સામે રક્ષણ મેળવવા માટે એક ગુંઠામાં ૩૦૦ ગ્રામ પ્રમાણે કાર્બોફ્યુરાન દવા ક્યારામાં પાયાના ખાતર સાથે આપવી. વાદળછાયુ વાતાવરણ અને સતત વરસાદ પડે તો ધરૂ કોહવાય નહિ તે માટે ૬ : ૬ : ૧૦૦ ના પ્રમાણમાં બોર્ડોમિશ્રણ વાપરવું. ૩૫ થી ૪૫ દિવસે ૨૫ સે.મી. ઉંચાઈ ધરાવતા છોડ રોપવા લાયક તૈયાર થશે. શાકભાજી પાકોની વધુ માહિતી માટે સંશોધન વૈજ્ઞાનિકશ્રી(શાકભાજી), મુખ્ય શાકભાજી સંશોધન કેન્દ્ર આફ્રુ, આણંદ-૩૮૮ ૧૧૦(ફોન: ૦૨૬૯૦-૨૯૦૨૫૧) ખાતે સંપર્ક કરવો.</p>
<p>પ્રશ્ન-૩ ઉત્તર</p>	<p>મરચીના પાકમાં કુટફોપ અને સુકારા વિષે જણાવો. (૧) મરચીમાં પરિપક્વ ફળનો સડો (કાલવણ) તથા સુકારાના રોગનો ફેલાવો બીજ દ્વારા થતો હોઈ એક કિલો બીજને ૩ ગ્રામ કેપ્ટાન કે થાયરમ દવાનો પટ આપીને બીજ વાવવા, (૨) પાક વાવ્યા બાદ ૨ મહિના પછી મેન્કોઝેબ ૭૫ ટકા વે.પા. ૨૭ ગ્રામ અથવા કોપર ઓક્સીક્લોરાઈડ ૫૦ ટકા વે.પા. ૫૦ ગ્રામ પૈકી કોઈપણ એક દવાનો ૧૦ થી ૧૨ દિવસના અંતરે ૩ થી ૪ છંટકાવ કરવા.</p>
<p>પ્રશ્ન-૪ ઉત્તર</p>	<p>મરચીમાં કોકડવાનું નિયંત્રણ કેવી રીતે કરવું ? (૧) ધરૂવાડીયામાં કાર્બોફ્યુરાનની માવજત આપવી. (૨) ફેરરોપણી બાદ છોડની આજુબાજુ જમીનમાં કાર્બોફ્યુરાન ૩જી આપવી. (૩) મરચીમાં કોકડવા થયેલ રોગિષ્ઠ છોડનો ઉપાડીને નાશ કરવો. (૪) કોકડવા સફેદમાખી વડે ફેલાતો રોગ હોઈ તેના નિયંત્રણ માટે ટ્રાયઝોફોસ અથવા ડાયમીથોએટ ૧૦ મિ.લિ. દવાનો ૧૦ લિટર પાણીમાં ભેળવી છંટકાવ કરવો</p>
<p>પ્રશ્ન-૫ ઉત્તર</p>	<p>મરચીના પાકમાં પાન સફેદ થઈ ગોટા બની જાય છે તેને અટકાવવા માટે કયા પગલાં લેવા જોઈએ ? મરચીમાં ભૂકી છારો રોગ આવે ત્યારે પાન સફેદ થઈ જાય છે. આ રોગ જોવા મળે કે તરત જ વેટેબલ સલ્ફર ૮૦ ટકા વે.પા. ૩૦ ગ્રામ અથવા કાર્બેન્ડાઝિમ ૫૦ ટકા વે.પા. ૧૦ ગ્રામ પૈકી કોઈપણ એક દવાનો છંટકાવ કરવો ત્યારબાદ ૧૦ થી ૧૨ દિવસના અંતરે ફરીથી બે થી ત્રણ છંટકાવ કરવા.</p>
<p>પ્રશ્ન-૬ ઉત્તર</p>	<p>ભોલર મરચામાં ભૂકી છારાનું નિયંત્રણ કેવી રીતે કરવું. ? આ રોગ જોવા મળે કે તરત જ વેટેબલ સલ્ફર ૮૦ ટકા પાઉડર ૩૫ ગ્રામ અથવા કાર્બેન્ડાઝિમ ૫૦ ટકા વે.પા.૧૦ ગ્રામ અથવા હેકઝાકોનાઝોલ ૫ ઈ.સી. ૧૫ મિ.લિ. પૈકી કોઈપણ એક દવાનો</p>

	છંટકાવ કરવો. ત્યારબાદ ૧૦ થી ૧૨ દિવસના અંતરે ૨ થી ૩ છંટકાવ કરવા.
ટામેટી	
પ્રશ્ન-૧ ઉત્તર	ટામેટાની ખેતી પધ્ધતિ જણાવો ટામેટાની ખેતી પધ્ધતિની માહિતી શાકભાજી પાકોની માહિતી માટે સંશોધન વૈજ્ઞાનિકશ્રી(શાકભાજી), મુખ્ય શાકભાજી સંશોધન કેન્દ્ર આફ્યુ, આણંદ-૩૮૮ ૧૧૦(ફોન: ૦૨૬૯૦-૨૯૦૨૫૧) ખાતે સંપર્ક કરવો. ટામેટાની ખેતી અંગેની માહિતી " શાકભાજી પાકો" પુસ્તકમાંથી મળી રહેશે જેની કિંમત રૂબરૂમાં રૂ. ૬૦/- અને રજી. ટપાલથી મેળવવા માટે રૂ. ૧૧૦/- છે. આ પુસ્તક મેળવવા માટે તંત્રીશ્રી, 'કૃષિગોવિદ્યા" પ્રકાશન વિભાગ,વિસ્તરણ શિક્ષણ નિયામકશ્રીની કચેરી, યુનિવર્સિટી ભવન આફ્યુ., આણંદ-૩૮૮૧૧૦ (ફોન: ૦૨૬૯૨-૨૨૫૯૮૮) ખાતે સંપર્ક સાધવો.
પ્રશ્ન-૨ ઉત્તર	ટામેટીમાં કોકડવાના રોગ માટે શું કાળજી લેવી? (૧) શોષક પ્રકારની કોઇપણ દવા જેવી કે ડાયમીથોએટ ૧૦ મિ.લિ. અથવા ટ્રાયઝોફોસ ૧૦ મિ.લિ./૧૦ લિટર પાણીમાં ભેળવી છંટકાવ કરવો.સફેદમાખીના નિયંત્રણ માટે ટ્રાઇઝોફોસનો ઉપયોગ કરવો. (૨) પાણીનો કરકસરયુક્ત ઉપયોગ કરવો. (૩) રોગિષ્ઠ છોડનો ઉપાડીને નાશ કરવો (૪) રોગ પ્રતિકારક જાતો પસંદ કરવી. (૫) તંદુરસ્ત ધરૂ ઉછેર માટે ૪૦ મેશની નાયલોનની જાળીનો ઉપયોગ કરવો.
ગુવાર	
પ્રશ્ન-૧ ઉત્તર	ગુવારની જાત જણાવો. ગુજરાત ગુવાર- ૨ જાતની ભલામણ કરવામાં આવેલ છે. આ જાત બેક્ટેરીયલ બ્લાઈટ સામે પ્રતિકારકશક્તિ ધરાવે છે.
પ્રશ્ન-૨ ઉત્તર	શાકભાજી માટે ગુવારના પાકની ખેતી પધ્ધતિની માહિતી જણાવો ગુવારના પાકનું વાવેતર મધ્ય ગુજરાતમાં ઓગષ્ટના મધ્યભાગમાં કરવું. શાકભાજી માટે ગુવારની પુસા નવાબહાર અને પુસા સદાબહાર જાતો વાવેતર માટે પસંદ કરવી. હેક્ટરદીઠ ૧૫ થી ૨૦ કિ.ગ્રા. બિયારણ જોઈએ. જેની વાવણી ૪૫ સે.મી.×૧૦ થી ૧૫ સે.મી.ના અંતરે કરવી. આ કઠોળવર્ગનો પાક હોઈ ૨૦+૪૦+૦૦ કિ.ગ્રા. ના.+ફો.+પો. ખાતર હેક્ટરદીઠ આપવું. ચોમાસામાં પિયત આપવાની જરૂર રહેતી નથી. લીલી શીંગોની વીણી ૪૦ થી ૪૫ દિવસે શરૂ થાય છે. હેક્ટરે ૧૨૦૦૦ થી ૧૫૦૦૦ કિ.ગ્રા. લીલી શીંગોનું ઉત્પાદન મળે છે.
પ્રશ્ન-૩ ઉત્તર	ગુવારમાં કોકડવાના નિયંત્રણ માટે શું કરવું? સામાન્ય રીતે ગુવારમાં કોકડવાનો આ રોગ આવતો નથી. ગુવારમાં કોકડવા રોગ યૂસિયાં પ્રકારની જીવાતથી ફેલાય છે. તેના નિયંત્રણ માટે કોઇપણ શોષક પ્રકારની દવાનો છંટકાવ કરવો.
પ્રશ્ન-૪ ઉત્તર	રજકો અને ગુવારના પાકમાં પડતી ઇયળના નિયંત્રણ માટે શું કરવું ? રજકો અને ગુવારના પાકમાં પડતી ઇયળોના નિયંત્રણ માટે/કિવિનાલફોસ ૨૫

	ઈસી.૨૦/મિ.લિ./૧૦ લિટર પાણીમાં મિશ્રણ કરી છંટકાવ કરવો
પ્રશ્ન-૫ ઉત્તર	ચોમાસુ ગુવાર માટે કઈ જાત સારી છે ? ચોમાસુ ગુવાર માટે ગુવાર ગુજરાત-૧ અને ૨ જાત સારી છે.
શાકભાજી પાકો	
પ્રશ્ન-૧ ઉત્તર	શાકભાજી પાકોની સુધારેલી જાતોની માહિતી જણાવો. શાકભાજીની સુધારેલી/ સંકર જાતોની માહિતી અત્રેમાં આપેલ છે. શાકભાજીના પાકોની સુધારેલ જાતો તથા ખેતી પદ્ધતિની માહિતી ' શાકભાજી પાકો' નામનું પુસ્તકમાંથી મળી રહેશે. સદર પુસ્તક આણંદ કૃષિ યુનિવર્સિટીની હસ્તકની વિસ્તરણ શિક્ષણ નિયામકશ્રીની કચેરીના પ્રકાશન વિભાગ ખાતેથી રૂબરૂમાં રૂ ૬૦/-ની કિંમતે અથવા રજી. પોષ્ટથી મંગાવવા માટે રૂ. ૧૧૦/- નો મની ઓર્ડર કરવાથી મળી રહેશે. (ફોન: ૦૨૬૯૨-૨૨૫૯૮૮/૨૬૧૯૨૧) શાકભાજી પાકોની માહિતી અને માર્ગદર્શન માટે સંશોધન વૈજ્ઞાનિકશ્રી(શાકભાજી), મુખ્ય શાકભાજી સંશોધન કેન્દ્ર આકૃયુ, આણંદ-૩૮૮ ૧૧૦(ફોન: ૦૨૬૯૦-૨૯૦૨૫૧) ખાતે સંપર્ક કરવો.
પ્રશ્ન-૨ ઉત્તર	શાકભાજીના પાકોની વિવિધ જાતો વિષેની માહિતી જણાવો. (૧) ટામેટી :- નિયંત્રિત વૃદ્ધિવાળી જાત : જુનાગઢ રૂબી, ગુજરાત ટામેટા-૨, આણંદ ટામેટા-૩, ગુજરાત આણંદ ટામેટા-૪ અનિયંત્રિત વૃદ્ધિવાળી જાત : ગુજરાત ટામેટા-૧, એન.એ.૬૦૧, બી.એસ.એસ.૨૦, એન.એસ.૨૫૩૫, એ.આર.ટી.એચ-૪, એનટીએચ-૬, હિમસોના, હિમ શિખર, અભિનવ વગેરે.. (૨) મરચી :- સુધારેલ જાતો :- એસ-૪૯, જ્વાલા, જી-૪, આકૃયુ., આણંદ દ્વારા ભલામણ કરેલ મરચાની સુધારેલ જાતો(લીલાં મરચા માટે) :- જીવીસી-૧૦૧, જીવીસી-૧૧૧, જીવીસી-૧૨૧, એવીએનપીસી-૧૩૧ મુખ્ય મસાલા સંશોધન કેન્દ્ર જગુદણ દ્વારા ભલામણ કરેલ મરચાની સુધારેલ જાતો(લાલ મરચા માટે) :- ગુજરાત મરચી-૧, ગુજરાત મરચી-૨ હાઈબ્રિડ જાતો :- ગુજરાત આણંદ સંકર મરચી-૧, સી. એચ.-૧ (૩) રીંગણી :- ડોલી-૫, ગુજરાત સંકર રીંગણ-૧, પી.એલ.આર-૧, ગુજરાત લાંબા રીંગણ-૧, ગુજરાત લંબગોળ રીંગણ-૧. (૪) ભીંડા :- ગુજરાત સંકર ભીંડા-૧, ગુજરાત ભીંડા-૨, પરભણી ક્રાંતિ, આણંદ ભીંડા-૫, માયકો-૧૦, વર્ષા ઉપહાર, અર્કા અનામિકા (૫) બટાટા :- કુફરી બાદશાહ, કુફરી ચંદ્રમુખી, કુફરી બહાર, કુફરી જ્યોતિ, લોકર, જે.એચ.૨૨૨(કુફરી જવાહર), ટી.પી.એસ.સી.-૩, ચીપસોના-૧, ચીપસોના-૨ (૬) ગુવાર શાકભાજી માટે :- પુસા નવબહાર, પુસા સદાબહાર, (૭) તુવેર :- ગુજરાત તુવેર-૧, ગુજરાત તુવેર-૧૦૦, આણંદ શાકભાજી તુવેર-૧, ગુજરાત

- તુવેર-૧૦૧, ભાડભૂત, ડભાલી, ચકલાસી
- (૮) ચોળી :- પુસા ફાલ્ગુની, પુસા કોમલ, આણંદ શાકભાજી ચોળી-૧, ગુજરાત ચોળી-૧, ગુજરાત ચોળી-૩, ગુજરાત ચોળી-૪
- (૯) વાલ પાપડી :- ઈંડર પાપડી, ગુજરાત પાપડી-૧, સુરતી પાપડી, કતારગામ પાપડી
- (૧૦) વાલોળ :- વિરપુર વાલોળ, દાંતીવાડા વાલોળ, ગોધરીયા વાલોળ
- (૧૧) કાકડી :- ગુજરાત કાકડી-૧, પોઈન સેટી, પુના સફેદ, ખીરા, પુસા સંજોગ
- (૧૨) સક્કરટેટી :- ગુજરાત સક્કરટેટી-૩, પુસા મધુરસ, હરા મધુ, પંજાબ સુનહરી
- (૧૩) કારેલા :- પ્રિયા, પુસા દો મોસમી, એનડીબી-૧, કુલે બીજી-૬
- (૧૪) દૂધી :- આણંદ દૂધી-૧, પુસા નવીન, પીએસપીએલ, પુસા મેઘદૂત
- (૧૫) તુરિયા :- ગુજરાત આણંદ તુરિયા-૧, પુસા નસદાર, કોઈમ્બતુર-૧, જયપુરી
- (૧૬) ગલકા :- પુસા ચીકની, ગુજરાત ગલકા-૧
- (૧૭) પરવળ :- ઢોલક ટાઈપ, લાંબા પટ્ટીવાળા, સ્થાનિક
- (૧૮) ટીંડોળા :- લાંબા પટ્ટીવાળા(સુરતીકલી), નવસારી ટીંડોળા-૧, સ્થાનિક
- (૧૯) તરબૂચ :- સુગરબેબી, અર્કા જ્યોતિ, અસાહી યામેટો
- (૨૦) કંકોડા :- સ્થાનિક
- (૨૧) કોળુ :- આણંદ કોળુ-૧, પુસા વિશ્વાસ, અર્કા સુર્યમુખી, સીએમ-૧૪
- (૨૨) આદુ :- સુપ્રભા, સુરૂચી, સુરભી, બોરીયાવી, શામળાજી, નાડીયા, નારણ, કુડલી, સુરાવી, થીંગપુરી, રીઓડીજાનેરો
- (૨૩) હળદર :- સુગંધમ, ગુજરાત હળદર-૧
- (૨૪) ડુંગળી :- ગુજરાત સફેદ ડુંગળી-૧, જુનાગઢ લોકલ, તળાજા લોકલ, એગ્રી ફાઉન્ટ લાઈટ રેડ, પુસા વ્હાઈટ, ફ્લેટ, પુસા વ્હાઈટ ફ્લેટ.
- (૨૫) લસણ :- ગુજરાત લસણ-૧, ગુજરાત લસણ-૨, ગુજરાત લસણ-૧૦, ગુજરાત લસણ-૩, જી-૨૮૨
- (૨૬) મૂળા :- પુસા દેશી, પુસા રશ્મિ, પુસા હિમાની
- (૨૭) ગાજર :- પુસા કેસર, નાન્ટીસ, એન્ટીની, ગોલ્ડન હાર્ટ, કાશ્મીરી બ્યુટી
- (૨૭) અળવી :- સી-૯, સી-૨૩૫
- (૨૮) બીટરૂટ :- ક્રિમસેન ઝલોબ, ગોલ્ડન બીટ, સ્નો વ્હાઈટ, રૂબી ક્વીન
- (૨૯) ટરનીપ :- ગોલ્ડન બોલ, પંજાબી સફેદ-૪, પુસા કંચન, પુસા સ્વર્ણિમા, પુસા, સ્વાતી, સ્નોબોલ
- (૩૦) સુરણ :- લાલ માવા, સફેદ માવા
- (૩૧) શક્કરીયા :- સી.ઓ-૧, સી.ઓ-૨, એચ-૪૨, અમરત, વર્ષા
- (૩૨) રતાળુ :- શ્રી કિર્તી, શ્રી રૂપા
- (૩૩) કોબીજ :- ગોલ્ડન એકર, અર્લી/ડ્રમ હેડ, હેગન માર્કેટ પ્રાઈડ ઓફ ઈન્ડિયા, ઓલ હેડ અર્લી વિસ્કોનસીન, ઓલગ્રીન, પુસા ડ્રમ હેડ, ટેનિશ બોલ હેડ
- (૩૪) કોલી ફલાવર :- અર્લી કુવારી ગુપ, પુસા અર્લી, કાર્તિક ગુપ, પુસા કેતકી, પુસા દિપાલી,

	<p>અગાની ગુપ, ઈમ્પુલ્ક જાપાનીઝ, પુસા સિન્થેટિક પુસા સુબ્રા, પૌસી ગુપ, જાયન્ટ સ્નોબોલ, માધી ગુપ, પુસા સીડલેસ, પુસા સ્નોબોલ-૧, પુસા સ્નોબોલ-૨</p> <p>(૩૫) તાંદળજો :- કોઈમ્બતુર ૧,૨,૩</p> <p>(૩૬) પાલખ :- ઓલગ્રીન, જોબનેર ગ્રીન, પુસા જ્યોતિ,</p> <p>(૩૭) મેથી :- ગુજરાત મેથી-૧ પુસા અર્લી બલ્ચિંગ, કસુરી મેથી</p> <p>(૩૮) ધાણા :- ગુજરાત ધાણા-૧, ગુજરાત ધાણા-૨</p> <p>(૩૯) સરગવો :- પી.કે.એમ.-૧, કોંકણ રૂચિરા, જાફના, લોકલ(સ્થાનિક)</p>
પ્રશ્ન-૩ ઉત્તર	<p>યુનિવર્સિટી ખાતેથી શાકભાજીના ધરૂની ઉપલબ્ધિ અંગે જણાવશો.</p> <p>આણંદ કૃષિ યુનિવર્સિટી ખાતે શાકભાજીના ધરૂ તૈયાર કરી તેનું વેચાણ નિયત દરે કરવામાં આવે છે આ અંગે શાકભાજી સંશોધન કેન્દ્ર આકૃયુ, આણંદ-૩૮૮ ૧૧૦(ફોન: ૦૨૬૯૦-૨૯૦૨૫૧) ખાતે તથા પ્રાધ્યાપક અને વડા,બાગાયત બં.અ. કૃષિ મહાવિદ્યાલય, આકૃયુ. આણંદ-૩૮૮૧૧૦ (ફોન :૦૨૬૯૨-૨૬૨૩૭૫/૨૯૦૨૫૦) ખાતે સંપર્ક સાધવો.</p>
પ્રશ્ન-૪ ઉત્તર	<p>વેલાવાળા પાકમાં ટિશ્યૂકલ્ચર રોપા અંગે ક્યાં સંપર્ક સાધવો ?</p> <p>વેલાવાળા પાકમાં ટિશ્યૂકલ્ચરના રોપા અંગેની માહિતી તથા માર્ગદર્શન મેળવવા માટે સંશોધન વૈજ્ઞાનિકશ્રી, એગ્રિકલ્ચર બાયોટેકનોલોજી ડીપાર્ટમેન્ટ, આકૃયુ, આણંદ-૩૮૮ ૧૧૦ (ફોન: ૦૨૬૯૨-૨૬૦૧૧૭) ખાતે સંપર્ક કરવો.</p>
પ્રશ્ન-૫ ઉત્તર	<p>શાકભાજી વેચાણમાં વચેટિયાને લીધે ભાવો ઓછા મળે છે.</p> <p>શાકભાજી રોજરોજ, ૨-૩ દિવસે કે ૫-૭ દિવસે કાપણી કરી ઉતારવાનું હોય છે ખેતરની આજુબાજુના ખેડૂતો ભેગા થઈ પોતાનો માલ એકઠો કરી સહકારી પ્રવૃત્તિ વડે સાધન (ટેમ્પો) કરી નજીક કે દૂરના શહેરના માર્કેટમાં શાકભાજી વેચાણ માટે મોકલે તો બજારભાવ વધુ મળે.</p>
પ્રશ્ન-૬ ઉત્તર	<p>જીરૂની વધુ ઉત્પાદન આપતી વધુ જાત કઈ છે ?</p> <p>જીરૂની વધુ ઉત્પાદન આપતી જાત ગુજરાત જીરૂ-૪ છે જે સુકારા રોગ સામે પ્રતિકારશક્તિ ધરાવે છે.</p>
પ્રશ્ન- ૭ ઉત્તર-૧૦૯	<p>જીરાના પાકમાં કાળિયાના નિયંત્રણનો ઉપાય જણાવો.</p> <p>(૧) જીરૂની વાવણી ઓક્ટોબરના ત્રીજા અઠવાડીયામાં કરવી.</p> <p>(૨) બીજને થાયરમ અથવા કેપ્ટાન ૦.૩ ટકાનો પટ આપી વાવવા.</p> <p>(૩) ખેતરમાં પિયતનું પાણી ભરાઈ ન રહે તેની કાળજી રાખવી</p> <p>(૪) વાવણી બાદ ૩૦, ૫૦ અને ૬૫ દિવસે મેન્કોઝેબ અથવા ક્લોરોથેલોનીલ ૦.૨ ટકાના પ્રમાણથી ત્રણ છંટકાવ કરવા.</p> <p>(૫) પૂખીને વાવેતર કરવાને બદલે ૩૦ સે.મી.ના અંતરે વાવણી કરવી.</p> <p>(૬) પાકની ફેરબદલી કરવી.</p> <p>(૭) વધુ પડતા નાઈટ્રોજનયુક્ત રાસાયણિક ખાતરો વાપરવા નહિ.</p>
ચિકોરી	
પ્રશ્ન-૧ ઉત્તર	<p>ચિકોરીની ખેતી કેવી રીતે કરી શકાય ? તેના બજાર વિશે માહિતી આપો</p> <p>ચિકોરીની ખેતી ઓક્ટો-નવે. માસમાં ૩૦ સે.મી. × ૩૦ સે.મી.ના અંતરે હેક્ટરદીઠ ૨ કિલો</p>

	બિયારણ થાણીને કરી શકાય છે તેને અંદાજે ૧૪ જેટલા પિયત જોઈએ. તેનો પાક ૬ થી ૭ મહિને તૈયાર થાય છે. હેક્ટરે ૪૦ થી ૫૦ ટન કંદનું ઉત્પાદન આપે છે. તેની ખેતી મોટે ભાગે કંપનીઓ દ્વારા કોન્ટ્રાક્ટ પધ્ધતિથી ખેડૂતો કરે છે. તેનું બિયારણ કંપની પૂરું પાડે છે અને કોન્ટ્રાક્ટ મુજબ માલ પણ ઠરાવેલ કિંમતે ખરીદી લે છે.ગુજરાતમાં જામનગર, ખેડા, આણંદ જેવા વિસ્તારોમાં તેની ખેતી થાય છે.
રજકો	
પ્રશ્ન-૧ ઉત્તર	રજકામાં લીલી ઈંચળનું નિયંત્રણ કઈ રીતે થાય ? (૧) લીલી ઈંચળના નરફૂંદાને આકર્ષવા ફેરોમોન ટ્રેપનો ઉપયોગ કરવો. (૨) એનપીવી ૨૫૦ એલ.ઈ.૧૦ મિ.લિ, ૧૦ લિટરમાં ભેળવી છંટકાવ સાંજના સમયે કરવો (૩) પ્રકાશપિંજરનો ઉપયોગ કરવો (૪) ખેતરની ફરતે હજારીગોટાનો પિંજરપાક લેવો. (૫) ક્લોરપાયરીફોસ ૨૦ ઈસી,અથવા ક્વિનાલફોસ ૨૫ ઈસી ૨૦ મિ.લિ. ૧૦ લિટર પાણીમાં ભેળવી સાંજના સમયે છંટકાવ કરવો.
ઔષધિય પાકો	
પ્રશ્ન-૧ ઉત્તર	ઔષધિય પાક વિષેની માહિતી ક્યાંથી મળે ? ઔષધિય પાકોની ખેતી અંગેની માહિતી તથા માર્ગદર્શન મેળવવા માટે સંશોધન વૈજ્ઞાનિકશ્રી, ઔષધિય અને સુગંધિત પાક યોજના,આણંદ કૃષિ યુનિવર્સિટી,આણંદ-૩૮૮૧૧૦(ફોન: ૦૨૬૯૨-૨૬૧૪૮૨) ખાતે સંપર્ક કરવો.
આંબો	
પ્રશ્ન-૧ ઉત્તર	આંબાની સારી જાતની કલમ ક્યાંથી મળી શકશે ? આંબામાં સારી જાતની કલમો મેળવવા માટે સરકારમાન્ય પ્રમાણિત નર્સરી, સરકારી નર્સરી, કૃષિ યુનિવર્સિટીના બાગાયત વિભાગની નર્સરી ખાતે સંપર્ક સાધવો. આણંદ કૃષિ યુનિવર્સિટી ખાતે પ્રાધ્યાપક અને વડાશ્રી, બાગાયત વિભાગ,બં.અ.કૃષિ મહાવિદ્યાલય, આકૃયુ, આણંદ-૩૮૮૧૧૦ (ફોન: ૦૨૬૯૨-૨૬૨૩૭૫/૨૯૦૨૫૦) ખાતે સંપર્ક સાધવો.
પ્રશ્ન-૨ ઉત્તર	આંબાના ઝાડના સુકારા સામે કયા પગલા લેવા ? (૧) આંબામાં સુકારા રોગને કારણે રોગ લાગેલ સુકાઈ ગયેલ ડાળીઓ કાપી તેનો બાળીને નાશ કરવો. (૨) કાપેલ ડાળીના ભાગે બોર્ડો પેસ્ટ લગાવવી. (૩) ઝાડ પર ૦.૮ ટકા બોર્ડોમિશ્રણ અથવા કાર્બેન્ડાઝિમ (૫ ગ્રામ/૧૦ લિટર મુજબ) ના દ્રાવણનો છંટકાવ કરવાથી નિયંત્રણ મેળવી શકાય છે.
પ્રશ્ન-૩ ઉત્તર	આંબાની કલમ કેવી રીતે બનાવવી? આંબાના ખેતરમાં જે તે જગ્યાએ દેશી ગોટલા ચોમાસામાં રોપી તેની નવી ફૂટ થાય તેના ઉપર જે તે જાતની ડાળી લાવી નૂતન કલમ કરી શકાય.નૂતન કલમ માટેની ડાળીઓ મેળવવા તથા તેની વિશેષ માહિતી માટે પ્રાધ્યાપક અને વડાશ્રી, બાગાયત વિભાગ,બં.અ.કૃષિ મહાવિદ્યાલય, આકૃયુ, આણંદ-૩૮૮૧૧૦(ફોન: ૦૨૬૯૨-૨૬૨૩૭૫/૨૯૦૨૫૦) ખાતે સંપર્ક સાધવો.

લીંબુ

પ્રશ્ન-૧
ઉત્તર

લીંબુમાં કોપ રેગ્યુલેશન જણાવો

લીંબુના પાકમાં બહારની માવજત આપવાથી વધારે ઉત્પાદન મેળવી શકાય છે. લીંબુના પાકમાં જો કોઈ ખાસ સમયે વિશેષ માવજત આપવામાં ના આવે તો આખા વર્ષ દરમ્યાન વત્તા-ઓછા પ્રમાણમાં ફૂલો આવીને ફળ મળ્યા કરે છે પરંતુ મુખ્યત્વે ફૂલ અને ફળ આ કોઠામાં દર્શાવ્યા પ્રમાણે આવે છે.

ફૂલ આવવાનો સમય	ફળ મળવાનો સમય	આખા વર્ષના કુલ ઉત્પાદનના કેટલા ટકા ફળ મળે છે
જાન્યુઆરી-ફેબ્રુઆરી	જુલાઈ થી સપ્ટેમ્બર(ચોમાસુ)	૬૦
મે-જૂન	ઓક્ટોબર થી જાન્યુઆરી(શિયાળો)	૩૦
ઓક્ટોબર-નવેમ્બર	ફેબ્રુઆરી થી મે (ઉનાળો)	૧૦

આમ ઉનાળા દરમ્યાન ફક્ત ૧૦ ટકા જેટલા જ ફળો મળે છે. ઉનાળામાં લીંબુની માંગ વધુ હોય છે અને બજારભાવ પણ ઉંચા રહે છે. આની સામે ચોમાસા દરમ્યાન પુષ્કળ ઉત્પાદન મળે છે ત્યારે બજારભાવ ઓછા મળે છે. આવા સંજોગોમાં જો લીંબુના પાકને ફૂલો આવવાના સમયમાં ફેરફાર કરી ઉનાળાના સમય દરમ્યાન વધારે ઉત્પાદન મેળવી શકાય તો લીંબુની ખેતી વધારે નફાકારક બનાવી શકાય. આવી પરિસ્થિતિ નિર્માણ કરવા માટે ઓક્ટોબર-નવેમ્બર માસમાં વધુ ફૂલો લાવવા જરૂરી છે. આ માટે ચોમાસું પુરું થયા બાદ વાડીને ખેડી ગોડી નાખવી અને જમીનને ૨૦ દિવસ સુધી તપવા દેવી. સૂકી અને રોગિષ્ઠ ડાળીઓ કાપી દૂર કરવી અને બોર્ડોમિશ્રણનો છંટકાવ કરવો. વીસ દિવસ બાદ ભલામણ પ્રમાણે ખાતરો આપી હળવું પિયત આપવું જેથી ફૂલો આવવાની શરૂઆત થશે. ઘણી વખત આવી માવજત આપ્યા બાદ વધારે વનસ્પતિક વૃદ્ધિ થવાથી ફૂલો આવતા નથી. આવા સંજોગોમાં ૧૦ પી.પી.એમ., ૨,૪-ડી અથવા ૫૦ પી.પી.એમ., એન.એ.એ. નો ૧ ટકા યુરિયાના દ્રાવણ સાથે છંટકાવ કરવો. વધુમાં લીંબુના ફળો બરાબર બેસી ગયા બાદ ૨ ટકા યુરિયા સાથે ૨૦ પી.પી.એમ., એન.એ.એ.ના ૧ થી ૨ છંટકાવ કરવાથી ફળનું ખરણ ઘટે છે અને ફળના કદ અને વજનમાં વધારો થાય છે. લીંબુના પાકમાં ઉનાળામાં વધારે ફળો લેવા ફૂલ આવવાના સમયમાં ફેરફાર કરવા આણંદ કેન્દ્ર ખાતે થયેલ સંશોધનના પરિણામો દર્શાવે છે કે ફૂલના સમયમાં ફેરફાર થયેલ નથી પરંતુ પુખ્ત વયના ઝાડને ૨ ગ્રામ કલ્ટાર (કિયાશીલ) ઓક્ટોબર માસમાં થાડ થી ૩૦ સે.મી. દૂર આપવાથી ઉત્પાદનમાં (૩૫.૩૮ ટન/હેક્ટર) વધારો થાય છે. જ્યારે ફળ સંશોધન કેન્દ્ર દહેગામની ભલામણ પ્રમાણે સપ્ટેમ્બર- ઓક્ટોબર માસમાં ૫૦૦ પી.પી.એમ. સાયકોસેલના ૧૫ દિવસના અંતરે બે છંટકાવ કરવાથી લીંબુના ફળ ૨૦ દિવસ વહેલા તૈયાર થાય છે.

કેળ

પ્રશ્ન-૧
ઉત્તર

કેળના ખેતરમાં ઈલેક્ટ્રીક લાઈનની નીચે આવેલા છોડના પાન સુકાઈને શરૂઆત થઈને આખો છોડ સુકાઈ જાય છે.

વધુ માહિતી માટે પ્રાધ્યાપક અને વડાશ્રી, બાગાયત વિભાગ, બં.અ.કૃષિ મહાવિદ્યાલય, આકૃયુ, આણંદ-૩૮૮૧૧૦(ફોન: ૦૨૬૯૨-૨૬૨૩૭૫/૨૯૦૨૫૦) ખાતે સંપર્ક સાધવો.

પ્રશ્ન-૨ ઉત્તર	કેળ માટે ટિશ્યૂક્લચર રોપા ક્યાંથી મળશે? કેળના ટિશ્યૂક્લચર રોપા મેળવવા માટે જી.એસ.એફ.સી.લિ, કૃષિ વિકાસ અને કૃષિ સેવા વિભાગ, ફર્ટીલાઈઝર ૩૯૧૭૫૦(ફોન: ૦૨૬૫-૩૦૯૨૬૫૩)નો સંપર્ક કરવો.
સરગવો	
પ્રશ્ન-૧ ઉત્તર	સરગવાની ખેતી પધ્ધતિ વિષે જણાવો. સરગવાની ખેતી ૬ મીટર x ૬ મીટરના અંતરે અથવા ખેતરના શેઢા ઉપર ૬ મીટરના અંતરે તેના રોપા કે કટકાકલમ રોપા કરી શકાય છે. વાવણી બાદ જે તે જાત પ્રમાણે ૬ માસ બાદ શીંગો ચાલુ થાય છે. વર્ષ અડ ઈઠ ૪૦ થી ૬૦ કિ.ગ્રા. શીંગોનું ઉત્પાદન મળે છે વધુ માહિતી માટે પ્રાધ્યાપક અને વડાશ્રી, બાગાયત વિભાગ, બં.અ.કૃષિ મહાવિદ્યાલય, આકૃયુ, આણંદ-૩૮૮૧૧૦(ફોન: ૦૨૬૯૨-૨૬૨૩૭૫/૨૯૦૨૫૦) ખાતે અથવા સંશોધન વૈજ્ઞાનિકશ્રી(શાકભાજી), મુખ્ય શાકભાજી સંશોધન કેન્દ્ર આકૃયુ, આણંદ-૩૮૮ ૧૧૦(ફોન: ૦૨૬૯૦-૨૯૦૨૫૧) ખાતે સંપર્ક કરવો.
પ્રશ્ન-૨ ઉત્તર	સરગવાના ઉત્પાદનમાં થતો ઘટાડો નિવારવા શુ કરવું? પુર્નિંગ કરવું. વધુ માહિતી જાણવા માટે પ્રાધ્યાપક અને વડાશ્રી, બાગાયત વિભાગ, બં.અ.કૃષિ મહાવિદ્યાલય, આકૃયુ, આણંદ-૩૮૮૧૧૦(ફોન: ૦૨૬૯૨-૨૬૨૩૭૫/૨૯૦૨૫૦) ખાતે સંપર્ક સાધવો.
બાગાયતી પાકો	
પ્રશ્ન-૧ ઉત્તર	બાગાયતી પાકનું મહત્વ જણાવો. (૧) ફળપાકોની માહિતી માટે પ્રાધ્યાપક અને વડાશ્રી, બાગાયત વિભાગ, બં.અ.કૃષિ મહાવિદ્યાલય, આકૃયુ, આણંદ-૩૮૮૧૧૦(ફોન: ૦૨૬૯૨-૨૬૨૩૭૫/૨૯૦૨૫૦) ખાતે સંપર્ક સાધવો. (૨) શાકભાજી પાકોની માહિતી માટે સંશોધન વૈજ્ઞાનિકશ્રી(શાકભાજી), મુખ્ય શાકભાજી સંશોધન કેન્દ્ર, આકૃયુ, આણંદ-૩૮૮ ૧૧૦(ફોન: ૦૨૬૯૦-૨૯૦૨૫૧) ખાતે સંપર્ક કરવો.
પ્રશ્ન-૨ ઉત્તર	બાગાયતના રોપાઓ ક્યાંથી મેળવવા ? બાગાયતના રોપા મેળવવા માટે બાગાયત ખાતા હસ્તકના રોપા ઉછેર કેન્દ્રો તેમજ ગુજરાતની કૃષિ યુનિવર્સિટીઓ હસ્તકની નર્સરીઓનો સંપર્ક સાધવો. વધુ માહિતી માટે પ્રાધ્યાપક અને વડા, બાગાયત વિભાગ, બં.અ.કૃષિ મહાવિદ્યાલય, આકૃયુ, આણંદ-૩૮૮૧૧૦(ફોન: ૦૨૬૯૨-૨૬૨૩૭૫/૨૯૦૨૫૦) ખાતે સંપર્ક સાધવો.
ચંદન	
પ્રશ્ન-૧ ઉત્તર	ચંદનની ખેતી કઈ રીતે કરી શકાય ? ચંદન એ પરોપજીવી વૃક્ષ છે. તેની ખેતી અંગેની માહિતી અને માર્ગદર્શન માટે પ્રાધ્યાપક અને વડાશ્રી, બાગાયત વિભાગ, બં.અ.કૃષિ મહાવિદ્યાલય, આકૃયુ, આણંદ-૩૮૮૧૧૦(ફોન: ૦૨૬૯૨-૨૬૨૩૭૫/૨૯૦૨૫૦) ખાતે સંપર્ક સાધવો.

ફૂલછોડ	
પ્રશ્ન-૧ ઉત્તર	ફૂલછોડના પાકો ઉગાડવા માટે માહિતી આપો ફૂલછોડના પાકો ઉગાડવા માટેની સંપૂર્ણ માહિતી તથા માર્ગદર્શન માટે પ્રાધ્યાપક અને વડાશ્રી, બાગાયત વિભાગ, બં.અ.કૃષિ મહાવિદ્યાલય, આકૃયુ, આણંદ-૩૮૮૧૧૦ (ફોન: ૦૨૬૯૨-૨૬૨૩૭૫/૨૯૦૨૫૦) ખાતે સંપર્ક સાધવો.
નેટહાઉસ/ગ્રીનહાઉસ	
પ્રશ્ન-૧ ઉત્તર	નેટહાઉસ અને ગ્રીનહાઉસ વિષે માહિતી આપો. નેટહાઉસ અને ગ્રીનહાઉસની માહિતી મેળવવા માટે વડોદરાના રાવપુરા ખાતે આવેલ બાગાયત નિયામકશ્રીની કચેરીમાં સંયુક્ત બાગાયત નિયામકશ્રી(ફોન: ૦૨૬૫-૨૪૨૭૬૪૭) નો સંપર્ક સાધવો અથવા પ્રાધ્યાપક અને વડાશ્રી, બાગાયત વિભાગ, બં.અ.કૃષિ મહાવિદ્યાલય, આકૃયુ, આણંદ-૩૮૮૧૧૦ (ફોન: ૦૨૬૯૨-૨૬૨૩૭૫/૨૯૦૨૫૦) ખાતે સંપર્ક સાધવો.
જમીન	
પ્રશ્ન-૧ ઉત્તર	જમીનનો નમૂનો લેવા અંગે જણાવો. જમીનનો નમૂનો ખેતરમાં પાકની કાપણી બાદ કે વાવણી પહેલાં લેવો જોઈએ. ખેતરમાં ૧૦ થી ૧૫ જગ્યાએથી સામાન્ય પાકો માટે ૬ થી ૮ ઈંચ અને કપાસ કે શેરડી જેવા પાકો માટે ૧૦ થી ૧૨ ઈંચની ઉંડાએથી અંગ્રેજી " વી" આકાર લેવો. નમૂનાની માટી એકઠી કરી મિશ્ર કરી તેમાંથી એક કિલો જેટલી માટી નમૂના માટેની ૨૨.૫ સે.મી. x ૧૫ સે.મી.ની કોથળીમાં ભરવો. અને ત્યારબાદ જમીન ચકાસણી પ્રયોગશાળામાં નમૂનો મોકલવો.
પ્રશ્ન-૨ ઉત્તર	જમીન સુધારણા માટે શું કરવું ? જમીનનું પૃથક્કરણ કરાવ્યા બાદ તેના રીપોર્ટને આધારે જમીનમાં જીપ્સમ ઉમેરવું.
પ્રશ્ન-૩ ઉત્તર	ક્ષારનો નિકાલ કઈ રીતે કરી શકાય ? (૧) જમીનમાં જીપ્સમ આપવું. (૨) પ્રાથમિક ખેડ માટે સબસોઈલરનો ઉપયોગ કરવો (૩) ડ્રેનેજની વ્યવસ્થા ઉભી કરવી
પ્રશ્ન-૪ ઉત્તર	જમીનમાં ખારાશ ઓછી કરવા શું કરવું ? જમીનમાં ખારાશ ઓછી કરવા માટે પ્રથમ જમીનનો નમૂનો લઈ તેનું જમીન ચકાસણી પ્રયોગશાળા ખાતે પૃથક્કરણ કરાવવું અને તેના અહેવાલ મુજબ જમીનમાંથી ખારાશ ઓછી કરવા માટે જમીન સુધારક તરીકે જીપ્સમનો ઉપયોગ કરવો.
પ્રશ્ન-૫ ઉત્તર	જમીનમાં ફોસ્ફરસ આપવું કે નહિ? જમીન ચકાસણી કર્યા પછી પૃથક્કરણના અહેવાલને આધારે જો લભ્ય ફોસ્ફરસ ઓછો હોય તો ફોસ્ફરસ ખાતર જમીનમાં પાકની વાવણી પહેલાં આપવું. વધુ માર્ગદર્શન માટે જમીન રસાયણ વિભાગ, બં.અ.કૃષિ મહાવિદ્યાલય, આકૃયુ, આણંદ-૩૮૮૧૧૦ (ફોન :૦૨૬૯૨-૨૨૫૭૪૨) ખાતે સંપર્ક સાધવો.
પ્રશ્ન-૬ ઉત્તર	જમીન કડક થઈ જાય છે શું કરવું ? (૧) જમીનના પૃથક્કરણ રિપોર્ટ મુજબ જીપ્સમ આપવું (૨) સેલ્ફિય તત્વયુક્ત ખાતરો વધારે પ્રમાણમાં જમીનમાં ઉમેરવા

પ્રશ્ન-૭ ઉત્તર	ઉંડી ખેડના ફાયદા શું ? ઉંડી ખેડ કરવાથી જમીનમાં રહેલ રોગ-જીવાતના અવશેષો/કોશેટો વગેરે બહાર આવે છે પરિણામે સૂર્યપ્રકાશ/તાપને કારણે અને પક્ષીઓ દ્વારા નાશ પામે છે. જમીનમાં હવાની અવરજવર થાય છે. જમીન પોચી અને ભરભરી બને છે જેથી ભેજનો સંગ્રહ સારો થાય છે.																																
પ્રશ્ન-૮ ઉત્તર	સોઈલ હેલ્થકાર્ડ કઢાવવા શુ કરવું. ? સોઈલ હેલ્થકાર્ડ કઢાવવા માટે કોમ્પ્યુટર દ્વારા ઈન્ટરનેટનો ઉપયોગ કરવો પડે. આ માટે http://shc.aau.in અથવા http://shc.gujarat.gov.in વેબસાઈટમાં આપેલ સોઈલ હેલ્થકાર્ડ પ્રોગ્રામનો ઉપયોગ કરવો																																
પ્રશ્ન-૯ ઉત્તર	સૂક્ષ્મ તત્વોની ઉણપ અને નિરાકરણ વિષે માહિતી આપો. સૂક્ષ્મ તત્વોની ઉણપ અને નિરાકરણ માટે સૌ પ્રથમ આપે આપની જમીનનો નમૂનો લઈ તેનું પૃથક્કરણ કરાવવું જરૂરી છે. આ માટે જમીન રસાયણ વિભાગ, બં.અ.કૃષિ મહાવિદ્યાલય આકૃયુ, આણંદ-૩૮૮૧૧૦ (ફોન: ૦૨૬૯૨-૨૨૫૭૪૨) અથવા સંશોધન વૈજ્ઞાનિકશ્રી, સૂક્ષ્મતત્વ યોજના, આકૃયુ, આણંદ-૩૮૮૧૧૦ (ફોન: ૦૨૬૯૨-૨૬૧૬૧૬) ખાતે સંપર્ક સાધવો. નમૂના પૃથક્કરણના રીપોર્ટ મુજબ જે તે ભલામણ કરેલ સૂક્ષ્મતત્વ યુક્ત ખાતર જમીનમાં આપવાનું રહે છે જેની માહિતી અત્રે જણાવેલ છે. ગંધક અને સૂક્ષ્મતત્વોનો ઉપયોગ ભલામણ કરેલ રાસાયણિક ખાતરો તથા સેન્દ્રિય ખાતરોની ઉપરાંત કરવાનો હોય છે. વિશેષમાં ગૌણ અને સૂક્ષ્મતત્વોનો ઉપયોગ જમીન ચકાસણીના આધારે કરવો સલાહ ભરેલ છે. કારણ કે જમીન પૃથક્કરણના આધારે ખૂટતા સૂક્ષ્મતત્વની પૂર્તિ નીચે કોઠામાં દર્શાવ્યા મુજબ કરવાથી જમીનની તંદુરસ્તી જળવાઈ રહે છે અને ખેતી ટકાઉ બને છે. ગૌણ તથા સૂક્ષ્મ તત્વની ઉણપ નિવારવા માટે ખાતરની પૂર્તિનું પ્રમાણ																																
	<table border="1"> <thead> <tr> <th>તત્વનું નામ</th> <th>પદાર્થ/ ખાતરનું નામ</th> <th>જમીનમાં ઉમેરવાના પદાર્થનું પ્રમાણ કિ.ગ્રા./હે.(દર ત્રણ વર્ષે)</th> <th>છંટકાવ માટે દ્રાવણનું પ્રમાણ પદાર્થ + ચૂનાનું દ્રાવણ(%)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>લોહ</td> <td>ફેરસ સલ્ફેટ (૧૯% લોહ)</td> <td>૫૦</td> <td>૦૫. + ૦.૨૫</td> </tr> <tr> <td>મેંગેનીઝ</td> <td>મેંગેનીઝ (૩૦%મેંગેનીઝ)</td> <td>૪૦</td> <td>૦.૫ + ૦.૨૫</td> </tr> <tr> <td>જસત</td> <td>મિંક સલ્ફેટ (૨૧% જસત)</td> <td>૨૫</td> <td>૦.૫ + ૦.૨૫</td> </tr> <tr> <td>તાંબુ</td> <td>કોપર સલ્ફેટ (૨૪% તાંબુ)</td> <td>૨૦</td> <td>૦.૪ + ૦.૨</td> </tr> <tr> <td>બોરોન</td> <td>બોરેક્ષ (૧૦.૫ બોરોન)</td> <td>૧૫</td> <td>૦.૨</td> </tr> <tr> <td>મોલિબ્ડેડનમ</td> <td>એમોનિયમ મોલિલ્ડેટ</td> <td>-</td> <td>૦.૦૫</td> </tr> <tr> <td>ગંધક</td> <td>જીપ્સમ (ચિરોડી)</td> <td>૧૫૦-૨૦૦ કિલો પ્રતિવર્ષ</td> <td>-</td> </tr> </tbody> </table> <p>નોંધ :- સૂક્ષ્મતત્વોની જમીનમા પૂર્તિ દર વર્ષે કરવી હોય તો દર્શાવેલ જથ્થાનો આશરે ત્રીજો ભાગ આપી શકાય. - આગલી રાતે બનાવેલ ચૂનાના દ્રાવણનું નિતર્યું પાણી વાપરવું.</p>	તત્વનું નામ	પદાર્થ/ ખાતરનું નામ	જમીનમાં ઉમેરવાના પદાર્થનું પ્રમાણ કિ.ગ્રા./હે.(દર ત્રણ વર્ષે)	છંટકાવ માટે દ્રાવણનું પ્રમાણ પદાર્થ + ચૂનાનું દ્રાવણ(%)	લોહ	ફેરસ સલ્ફેટ (૧૯% લોહ)	૫૦	૦૫. + ૦.૨૫	મેંગેનીઝ	મેંગેનીઝ (૩૦%મેંગેનીઝ)	૪૦	૦.૫ + ૦.૨૫	જસત	મિંક સલ્ફેટ (૨૧% જસત)	૨૫	૦.૫ + ૦.૨૫	તાંબુ	કોપર સલ્ફેટ (૨૪% તાંબુ)	૨૦	૦.૪ + ૦.૨	બોરોન	બોરેક્ષ (૧૦.૫ બોરોન)	૧૫	૦.૨	મોલિબ્ડેડનમ	એમોનિયમ મોલિલ્ડેટ	-	૦.૦૫	ગંધક	જીપ્સમ (ચિરોડી)	૧૫૦-૨૦૦ કિલો પ્રતિવર્ષ	-
તત્વનું નામ	પદાર્થ/ ખાતરનું નામ	જમીનમાં ઉમેરવાના પદાર્થનું પ્રમાણ કિ.ગ્રા./હે.(દર ત્રણ વર્ષે)	છંટકાવ માટે દ્રાવણનું પ્રમાણ પદાર્થ + ચૂનાનું દ્રાવણ(%)																														
લોહ	ફેરસ સલ્ફેટ (૧૯% લોહ)	૫૦	૦૫. + ૦.૨૫																														
મેંગેનીઝ	મેંગેનીઝ (૩૦%મેંગેનીઝ)	૪૦	૦.૫ + ૦.૨૫																														
જસત	મિંક સલ્ફેટ (૨૧% જસત)	૨૫	૦.૫ + ૦.૨૫																														
તાંબુ	કોપર સલ્ફેટ (૨૪% તાંબુ)	૨૦	૦.૪ + ૦.૨																														
બોરોન	બોરેક્ષ (૧૦.૫ બોરોન)	૧૫	૦.૨																														
મોલિબ્ડેડનમ	એમોનિયમ મોલિલ્ડેટ	-	૦.૦૫																														
ગંધક	જીપ્સમ (ચિરોડી)	૧૫૦-૨૦૦ કિલો પ્રતિવર્ષ	-																														

પ્રશ્ન-૧૦ ઉત્તર	સૂક્ષ્મતત્વો ક્યારે અને કઈ રીતે આપવા ? સૂક્ષ્મતત્વોની ઉણપ જણાવવા માટે જમીનનું પૃથ્થકરણ કરાવવું જોઈએ. આ માટે પ્રાધ્યાપક અને વડા જમીન રસાયણ વિભાગ, બં.અ.કૃષિ મહાવિદ્યાલય આકૃયુ, આણંદ-૩૮૮૧૧૦ (ફોન: ૦૨૬૯૨-૨૨૫૭૪૨) અથવા સંશોધન વૈજ્ઞાનિકશ્રી, સૂક્ષ્મતત્વ યોજના, આકૃયુ, આણંદ-૩૮૮૧૧૦(ફોન: ૦૨૬૯૨-૨૬૧૬૧૬) ખાતે સંપર્ક સાધવો.
બિયારણ	
પ્રશ્ન-૧ ઉત્તર	યુનિવર્સિટીમાંથી કયા કયા બિયારણો ક્યારે અને શું ભાવે મળે છે ? આણંદ કૃષિ યુનિવર્સિટી દ્વારા " અનુભવ" બ્રાન્ડ હેઠળ ડાંગર, મકાઈ, ઘઉં, બાજરી, મગ, દિવેલા, તમાકુ, ઘાસચારા, જુવાર, ભીંડા, વરિયાળી, ગુવાર(શાકભાજી) ચોળા(શાકભાજી) વગેરે જ બિયારણ મળે છે. જે માટે સંશોધન વૈજ્ઞાનિકશ્રી, વિભાગીય સંશોધન કેન્દ્ર, આકૃયુ, આણંદ (ફોન: ૦૨૬૯૨-૨૦૬૩૨૯) ખાતે સંપર્ક કરવો અથવા આકૃયુના પેટા કેન્દ્રો ખાતેથી મળી શકશે.
પ્રશ્ન-૨ ઉત્તર	બિયારણમાં ભેળસેળ આવે છે તેનો ઉપાય શું ? (૧) બિયારણમાં ભેળસેળ આવતી હોય તો તેવું બિયારણ વાવણીલાયક નથી. આથી સારી જાતનું પ્રમાણિત બિયારણ માન્ય વિકેતા અથવા ગુજરાત રાજ્ય બીજ નિગમની કચેરી અથવા ગુજરાતમાં આવેલ કૃષિ યુનિવર્સિટીઓના જે તે પાકના સંશોધન કેન્દ્રો ખાતેથી મેળવવું. (૨) પ્રથમ તો બિયારણ અંગેનું બીલ ટેગ અને તેનું પેકિંગ સાચવવું. તે લઈને જીલ્લા ખાતેના જીલ્લા ગુણવત્તા અધિકારીનો સંપર્ક કરવો. (૩) બિયારણ ખાત્રીલાયક, સરકારમાન્ય અને સર્ટિફાઈડ હોય તેવું ખરીદીને વાપરવું જોઈએ.
પ્રશ્ન-૩ ઉત્તર	જુવારનું બિયારણ ખરાબ આવે છે ? સર્ટિફાઈડ બિયારણ લેવું. કોઈ પ્રાઇવેટ કંપનીનું બિયારણ લેવું નહીં
પ્રશ્ન-૪ ઉત્તર	બીજ ઉત્પાદન પ્રોગ્રામ કઈ રીતે લેવાય. ? બીજ ઉત્પાદન કાર્યક્રમ કૃષિ યુનિવર્સિટીના સંશોધન કેન્દ્રો, ગુજરાત રાજ્ય બીજ નિગમ તેમજ જે તે કંપનીઓ દ્વારા લેવામાં આવે છે. તે માટેની વધુ માહિતી માટે સંશોધન વૈજ્ઞાનિકશ્રી, વિભાગીય સંશોધન કેન્દ્ર, આકૃયુ, આણંદ (ફોન: ૦૨૬૯૨-૨૦૬૩૨૯) ખાતે સંપર્ક કરવો તેમજ જે તે બિયારણ ઉત્પાદક કંપનીની ઓફિસે સંપર્ક સાધવો.
પ્રશ્ન-૫ ઉત્તર	બીજની માવજત એટલે શું અને તેના ફાયદા જણાવો. બીજને આપવામાં આવતી માવજતને બીજ માવજત કહે છે. તેના અનેક ફાયદાઓ છે. બિયારણને રોગનાશક/જંતુનાશક દવાનો પટ આપીને વાવતાં રોગ-જીવાત સામે આગોતરૂ રક્ષણ મળે છે જેથી પાકમાં રોગ -જીવાત આવતા નથી અને ઉપદ્રવ ઓછો થાય છે પરિણામે ખર્ચ ઘટે છે અને ઉત્પાદન વધુ મળે છે. બીજને ભલામણ કરેલ કલ્ચરનો પટ આપીને વાવણી કરવાથી ખાતરના ખર્ચમાં પણ ઘટાડો કરી શકાય છે.
પ્રશ્ન-૬ ઉત્તર	સર્ટિફાઈડ/ટ્રથફૂલ બી નો તફાવત જણાવો. સર્ટિફાઈડ બીજ ફાઉન્ડેશન કક્ષાના બીજમાંથી તૈયાર કરવામાં આવે છે જેનું ખેડૂતોને પાકનાં વાવેતર માટે વેચવામાં આવે છે. આ બિયારણ ગુજરાત રાજ્ય બીજ પ્રમાણની એજન્સીની સીધી દેખરેખ હેઠળ સરકારી/સહકારી/ ખાનગી સંસ્થાઓ પેદા કરે છે. જ્યારે ટ્રથફૂલ બીજ જે તે સંસ્થા

	(સરકારી/સહકારી/ખાનગી)ના માર્ગદર્શન હેઠળ તૈયાર કરવામાં આવે છે. દૂધકુલ બિયારણની સુધ્ધતા સર્ટિફાઈડ બિયારણ કરતા ઓછી હોય છે.
જૈવિક ખાતર	
પ્રશ્ન-૧ ઉત્તર	જૈવિક ખાતરો કેવી રીતે ઉપયોગી છે? જૈવિક ખાતરો આપવાથી રાસાયણિક ખાતરો ઓછા આપવા પડે છે અને તે આર્થિક રીતે કિંમતમાં સસ્તા છે. ખેતીના ઉત્પાદનમાં વધારો કરે છે. ધાન્યપાકોના બિયારણને એઝેટોબેક્ટર કલ્ચર અને કઠોળપાકોના બિયારણને રાઈઝોબિયમ કલ્ચરનો પટ આપવામાં આવે છે. તેના કલ્ચર બજારમાં તૈયાર મળે છે. ફોસ્ફરસ તત્વ માટે ફોસ્ફોબેક્ટર કલ્ચર મળે છે. આણંદ કૃષિ યુનિવર્સિટી દ્વારા અનુભવ પ્રવાહી જૈવિક ખાતર તૈયાર કરવામાં આવેલ છે જેના પરિણામો ઘણા સારા છે તે નજીવી કિંમતે ખેડૂતોને આપવામાં આવે છે. તે મેળવવા માટે વિભાગીય વડા, માઈક્રોબાયોલોજી વિભાગ અને બાયોફર્ટીલાઈઝર પ્રોજેક્ટ આક્રયુ., આણંદ (ફોન: ૦૨૬૯૨-૨૨૫૮૧૩/૨૬૦૨૧૧) ખાતે સંપર્ક સાધવો.
પ્રશ્ન-૨ ઉત્તર	જૈવિક ખાતરનો પ્રકાર અને યુનિવર્સિટીમાંથી કયા ભાવે મળશે ? આણંદ ખાતેથી અનુભવ પ્રવાહી જૈવિક ખાતર મળે છે જેનો બિયારણ ને પટ આપી, ધરૂને માવજત આપી, ચાસમાં ઓરીને તેમજ ટપક પિયત પદ્ધતિની ટાંકીમાં નાખીને તથા છોડ પર છંટકાવ કરીને વાપરી શકાય છે. તેનું વેચાણ ૫૦૦ મિ.લિ. ૧ લિટર અને ૫ લિટરના પેકિંગમાં નિયત કરેલ કિંમતે નહીં નફો નહીં નુકશાનના ધોરણે રજાના દિવસો સિવાય ૯ થી ૫ ના સમયે કરવામાં આવે છે જે માટે વિભાગીય વડા, માઈક્રોબાયોલોજી વિભાગ અને બાયોફર્ટીલાઈઝર પ્રોજેક્ટ આક્રયુ., આણંદ (ફોન: ૦૨૬૯૨-૨૨૫૮૧૩/૨૬૦૨૧૧) ખાતે સંપર્ક સાધવો.
પ્રશ્ન-૩ ઉત્તર	જૈવિક ખાતર વાપરવાથી ઉત્પાદન ઓછું મળે છે ? જૈવિક ખાતર વાપરવાથી શરૂઆતમાં ઉત્પાદન ઓછું મળે છે પણ આગળ જતાં ઉત્પાદન વધુ મળે છે સાથે જમીનની ફળદ્રુપતા સુધરશે. ફક્ત જૈવિક ખાતર ના વાપરતાં રાસાયણિક ખાતર અથવા તો સેન્દ્રિય ખાતર સાથે સંકલનમાં ઉપયોગ કરવો જરૂરી છે.
પ્રશ્ન-૪ ઉત્તર	રાઈઝોબિયમ કલ્ચર વિશે માહિતી આપશો ? રાઈઝોબિયમ કલ્ચર કઠોળપાકમાં આપવામાં આવે છે. જે તે પાક માટે રાઈઝોબિયમની જાતો ભલામણ કરવામાં આવેલી છે તેથી તે પાક મુજબ બનાવવામાં આવેલ કલ્ચરનો જ ઉપયોગ કરવાથી વધુ ફાયદો થાય છે. વિશેષ માહિતી માટે વિભાગીય વડા, માઈક્રોબાયોલોજી વિભાગ અને બાયોફર્ટીલાઈઝર પ્રોજેક્ટ આક્રયુ., આણંદ (ફોન: ૦૨૬૯૨-૨૨૫ ૮૧૩/૨૬૦૨૧૧) ખાતે સંપર્ક સાધવો.
પ્રશ્ન-૫ ઉત્તર	માઈક્રોરાઈઝા કઈ રીતે આપવી? માઈક્રોરાઈઝા જૈવિક ખાતર સાથે મીક્ષ કરી ચાસમાં આપવી.
ખાતર	
પ્રશ્ન-૧ ઉત્તર	ખાતર કેવી રીતે આપવું ? જે તે પાક માટે ભલામણ થયેલ ખાતર ચાસમાં આપવું. એક કરતા વધારે ભાગમાં ભલામણ મુજબ નાઈટ્રોજન ખાતર યુરિયાના રૂપે આપવું. પૂરક ખાતર આપી તેના પર માટી વાળી દેવી.

	જેથી ખાતરનો વ્યય અટકે.
પ્રશ્ન-૨ ઉત્તર	યુરિયા ખાતર ક્યારે આપવું ? યુરિયા ખાતર મોટે ભાગે પાયામાં આપવામાં આવતું નથી. પાકના ઉગાવા બાદ જે તે પાકમાં ભલામણ ત્રણ કે ચાર હપ્તે ચાસમાં છોડની નજીક આપવામાં આવે છે ટૂંકમાં પૂર્તિ ખાતર તરીકે ઉભા પાકમાં આ ખાતર આપવાથી પાકનું ઉત્પાદન સારું મળે છે. ખાતર આપી ઉપર માટી વાળી દેવાથી ખાતરનો વ્યય ઓછો થાય છે.
પ્રશ્ન-૩ ઉત્તર	નીમકોટેડ યુરિયા ખાતરનું મહત્વ જણાવો. નીમકોટેડ યુરિયા ખાતરમાં યુરિયાના ખાતરના દાણાને લીમડાના તેલનો પટ આપેલ હોય છે જેથી તેમાં રહેલો નાઈટ્રોજન છોડને/પાકને ધીરે ધીરે લભ્ય બને છે, હવામાં ઉડી જતો અટકે છે અને તે રીતે યુરિયા ખાતરમાંના નાઈટ્રોજનનો વ્યય અટકાવી શકાય છે અને પાકને નાઈટ્રોજન ખાતર સારા પ્રમાણમાં લભ્ય બનાવી શકાય છે.
પ્રશ્ન-૪ ઉત્તર	ખાતર અને પાણીના પ્રશ્નો માટે શું કરવું ? ખાતર અને પાણીના પ્રશ્નો હોય તો તેના માટે જમીન અને પિયત માટેના પાણીનું પૃથક્કરણ જમીન ચકાસણી પ્રયોગશાળામાં કરાવવું જરૂરી છે. તેના રીપોર્ટ આવ્યા બાદ તેમાં આપેલ ભલામણો મુજબ કામગીરી કરવી. જમીન રસાયણ વિભાગ, બં.અ.કૃષિ મહાવિદ્યાલય, આકૃયુ, આણંદ-૩૮૮૧૧૦ (ફોન :૦૨૬૯૨-૨૨૫૭૪૨) ખાતે સંપર્ક સાધવો.
પ્રશ્ન-૫ ઉત્તર	ખાતરો નાખવા છતાં ઉત્પાદન ઘટતું જાય છે. તે માટે શું કરવું ? ખાતરો નાખવા છતાં ઉત્પાદન ઘટતું જાય છે તે માટેના અનેક કારણો હોઈ શકે. તેના માટે આપની જમીન અને પિયતના પાણીનું પૃથક્કરણ પ્રથમ કરાવવું. આ માટે જમીન રસાયણ વિભાગ, બં.અ. કૃષિ મહાવિદ્યાલય આકૃયુ. આણંદ-૩૮૮૧૧૦ (ફોન : ૦૨૬૯૨ ૨૨૫૭૪૨) ખાતે સંપર્ક સાધવો. પૃથક્કરણનો અહેવાલ આવે ત્યારબાદ તે મુજબ કાર્યવાહી કરવી.
પ્રશ્ન-૬ ઉત્તર	નાના મોટા દાણાવાળા રાસાયણિક ખાતરથી પાકમાં કોઈ ફરક પડે? નાના કે મોટા દાણાવાળા રાસાયણિક ખાતર આપવાથી પાકમાં કોઈ ફરક ના પડે.
પ્રશ્ન-૭ ઉત્તર	રાસાયણિક ખાતર સિવાય ખાતર તરીકે શેનો ઉપયોગ કરવો? (૧) રાસાયણિક ખાતર સિવાય જમીનમાં પોષક તત્વો ઉમેરવા માટે લીલો પડવાશ કરવો. (૨) જમીનમાં સારું કોહવાયેલું છાણિયું ખાતર કે કમ્પોસ્ટ ખાતર અથવા લીમડાનો કે દિવેલીનો ખોળ નાંખવો. (૩) વર્મિકમ્પોસ્ટ એટલે કે અળસિયાનું ખાતર નાખવું (૪) બિયારણને જે તે પાક મુજબ કલ્ચરનો પટ આપીને વાવવું
પ્રશ્ન-૮ ઉત્તર	વર્મિકમ્પોસ્ટ ખાતર કેવી રીતે બનાવવું અને વાપરવું ? વર્મિકમ્પોસ્ટ ખાતર સેન્દ્રિય કચરો, માટી, ગાયભેંસનું છાણ વગેરેના ઉપયોગ દ્વારા અળસિયાનો ઉપયોગ કરી તૈયાર કરવામાં આવે છે. તે અંગેની વિશેષ માહિતી માટે અથવા આપના જીલ્લામાં આવેલ કૃષિ વિજ્ઞાન કેન્દ્રનો સંપર્ક સાધવો. અળસિયાનું ખાતર પાકની વાવણી પહેલાં વાપરવાથી અનેકવિધ લાભો થાય છે. એક હેક્ટરે ૨.૫ ટન જેટલું ખાતર આપવાથી ફાયદો થાય છે.આ અંગેની વિશેષ માહિતી માટે પ્રાધ્યાપક અને વડા, એગ્રોનોમી વિભાગ બં.અ.કૃષિ

	મહાવિદ્યાલય આકૃત્યુ, આણંદ-૩૮૮૧૧૦ (ફોન: ૦૨૬૯૨-૨૨૫૭૧૩/૨૨૫૭૧૪) ખાતે સંપર્ક કરવો.
પ્રશ્ન-૯ ઉત્તર	ખાતર અને જંતુનાશક દવાઓ ખરીદતી વખતે કેવી કાળજી લેવી જોઈએ ? (૧) ખાતર જે તે પાકમાં ભલામણ કરેલ જથ્થા મુજબ જે તે ગામની સહકારી મંડળી દ્વારા અથવા જીઅએસએફસી/જીએનએફસીના ખાતરના ડેપો પરથી ખરીદવું જોઈએ. (૨) જંતુનાશક દવાઓ જે તે પાકમાં ભલામણ કરેલ હોય તે મુજબ જંતુનાશક દવાના માન્ય વિકેતા પાસેથી ખરીદવી જોઈએ. દવાના પેકિંગ ઉપર લખેલ એક્સપાયરી ડેટ જોઈને દવા ખરીદવી. જૂની દવા ખરીદવી નહિ.
પ્રશ્ન-૧૦ ઉત્તર	દિવેલી ખોળ વાપરવાથી શું ફાયદો થાય ? દિવેલીનો ખોળ એ સેન્દ્રિય ખાતર છે. તે વાપરવાથી જમીનની ભૌતિક સ્થિતિ સુધરે છે. જેથી જમીનમાં ભેજસંગ્રહશક્તિ વધે છે. પરિણામે જમીનની ઉત્પાદકતામાં વધારો થાય છે. દિવેલીના ખોળ રૂપે ખાતરો આપવાથી તેટલા પ્રમાણમાં રાસાયણિક ખાતરો ઓછા આપવા પડે છે. દિવેલીનો ખોળ જમીનમાં આપવાથી સુકારા રોગનું પ્રમાણ ઘટે છે.
પિયત	
પ્રશ્ન-૧ ઉત્તર	પાણીના પૃથક્કરણની ઉપયોગિતા શુ? પાણીના પૃથક્કરણથી જમીનની વિદ્યુત વાહકતા, પી એચ વગેરે જાણી શકાય, પાણીમાં રહેલા ક્ષારોની માહિતી મળી શકે અને તેના આધારે કયા પાક માટે વધુ અનુકૂળ છે તે જાણી શકાય છે. આ અંગેની વધુ માહિતી માટે જમીન રસાયણ વિભાગ, બં, અ. કૃષિ મહાવિદ્યાલય આકૃત્યુ, આણંદ-૩૮૮૧૧૦(ફોન : ૦૨૬૯૨-૨૨૫૭૪૨) ખાતે સંપર્ક સાધવો.
પ્રશ્ન-૨ ઉત્તર	પિયત આપવા માટે શ્રેષ્ઠ પદ્ધતિ કઈ છે ? પિયત આપવા માટેની શ્રેષ્ઠ પદ્ધતિ ટૂપક પિયત પદ્ધતિ છે. ટૂપક પિયત પદ્ધતિ વાપરવાથી ૨૯ થી ૫૯ ટકા જેટલા પાણીનો બચાવ થાય છે, જે તે પાક મુજબ ૨૦ થી ૫૦ ટકા જેટલું ઉત્પાદન વધુ મળે છે. નીંદામણ ઓછું થતું હોય મજૂરી ખર્ચમાં બચત થાય છે, પાણી સાથે ખાતર આપી શકાય છે. મોટા ભાગના પાકો માટે અનુકૂળ પદ્ધતિ છે મર્યાદિત ક્ષારવાળું પાણી પણ આ પદ્ધતિ વડે પાકને આપી શકાય છે.
પ્રશ્ન-૩ ઉત્તર	ટૂપક સિંચાઈ પદ્ધતિની માહિતી આપો. ટૂપક સિંચાઈ પદ્ધતિના અનેક લાભો છે. (૧) તેના ઉપયોગથી પાક, જમીન અને વાતાવરણ પ્રમાણે ૪૦ થી ૭૦ ટકા પાણીની બચત થાય છે. (૨) છોડનો વધુ ઝડપથી વિકાસ અને પાક મુજબ વધુ ઉત્પાદન મળે છે. (૩) મજૂરી/ખર્ચ અને શક્તિનો બચાવ થાય છે. (૪) નીંદામણ ખર્ચ ઘટે છે. (૫) રોગ-જીવાતનું નિયંત્રણ થાય છે. (૬) ખાતરોનો અસરકારક ઉપયોગ થાય છે. (૭) અનેક પાકમાં તેનો ઉપયોગ થઈ શકે છે

પ્રશ્ન-૪ ઉત્તર	પાણીની સગવડ નથી તો ટપક પદ્ધતિમાં સબસિડી મળે કે ન મળે ? આજુબાજુમાંથી પાણીની સગવડ થતી હોય તો સબસિડી મળે. પાણીનો સોર્સ હોવો જોઈએ.સબસિડી માટે ગ્રામસેવક અથવા વિસ્તરણ અધિકારી(ખેતી) અથવા જીલ્લા બાગાયત અધિકારીનો સંપર્ક સાધવો.
પ્રશ્ન-૫ ઉત્તર	પાણીનો પ્રોબ્લેમ છે તો શું કરવું? (૧) ચોમાસામાં ખેત તલાવડી બનાવીને પાણીનો સંગ્રહ કરવો જોઈએ. (૨) ટપક પિયત/કુવારા પિયત પદ્ધતિ અપનાવવી જોઈએ.
પ્રશ્ન-૬ ઉત્તર	નહેરમાં ઔદ્યોગિક રીતે પ્રદૂષિત પાણી આવે છે તે માટે શું કરવું ? આ અંગે ખેડા જીલ્લાના નડીયાદ ખાતે કાર્યરત ગુજરાત પ્રદૂષણ નિયંત્રણ બોર્ડની પ્રાદેશિક કચેરી (ફોન: ૦૨૬૮-૨૫૫૧૪૨૭) ખાતે સંપર્ક સાધવો.
પ્રશ્ન-૭ ઉત્તર	સિંચાઈ મંડળી કઈ રીતે બનાવવી ? સિંચાઈ મંડળી બનાવવા માટે આપની નજીક આવેલ કેનાલના સિંચાઈ ખાતાની કચેરીના વડાનો સંપર્ક સાધવાથી માહિતી મળી રહેશે.
પાક સંરક્ષણ	
પ્રશ્ન-૧ ઉત્તર	જંતુનાશક દવાઓનો કાર્યક્ષમ ઉપયોગ જણાવો. જંતુનાશક દવાઓના કાર્યક્ષમ ઉપયોગ અંગે માહિતી, માર્ગદર્શન અને પાક સંરક્ષણ અંગેની તાલીમ મેળવવા માટે પ્રાધ્યાપક અને વડાશ્રી,કીટકશાસ્ત્ર વિભાગ, બં.સ.કૃષિ મહાવિદ્યાલય આકૃયુ, આણંદ-૩૮૮૧૧૦ (ફોન: ૦૨૬૯૨-૨૨૫૭૧૩/૨૨૫૭૧૪) ખાતે સંપર્ક કરવો.
પ્રશ્ન-૨ ઉત્તર	લીમડાની લીબોળીને જંતુનાશક તરીકે કેવી રીતે વાપરી શકાય ? લીમડાની લીબોળીનો અર્ક કાઢી તેનો જંતુનાશક તરીકે ઉપયોગ કરી શકાય. જીવાતોના નિયંત્રણ માટે લીમડાની લીબોળીના મીંજનો ભૂકો ૫૦૦ ગ્રામ (૫ ટકા અર્ક) ૧૦ લિટર પાણીમાં ભેળવી તેનો છંટકાવ કરવો.
પ્રશ્ન-૩ ઉત્તર	ચૂસિયાં પ્રકારની જીવાત નિયંત્રણ જણાવો ? સફેદમાખી/તડતડીયાં/મોલો/શિપ્સ/પાનકથીરીના ઉપદ્રવ વખતે લીબોળીની મીંજ ૫૦૦ ગ્રામ (અર્ક) અથવા લીબોળીનું તેલ ૫૦ મિ.લિ. અથવા લીમડા આધારીત દવાઓ (ગ્રોનીમ/નિમાઝાલ/અચૂક/નિમાર્ક/વેનગાર્ડ/એઆડેક્ષ) ૨૦ મિ.લિ.(૧ઈસી) થી ૪૦ મિ.લિ.(૦.૧૫ઈસી) ૧૦ લિટર પાણીમાં ભેળવી છંટકાવ કરવો. તે સિવાય શોષક પ્રકારની કીટનાશક દવાઓ(ઈમીડાક્લોપ્રીડ,એસીફેટ,એસીટામીપ્રીડ, થાયોમેથોક્ઝામ)નો છંટકાવ કરવો.
પ્રશ્ન-૪ ઉત્તર	ઊંધા નિયંત્રણ કઈ રીતે કરી શકાય ? (૧) ક્લોરપાયરીફોસ ૨૦ ઈસી.૧.૫ લિટર દવાને ૧૦૦ કિ.ગ્રા. રેતી સાથે મિશ્ર કરી બરાબર ભેળવીને ઉભા પાકમાં પુંખવી અને ત્યારબાદ પાકને હળવું પિયત આપવું (૨) પાણી આપવામાં ઢીલ કરવી નહિ. (૩) સંપૂર્ણ કહોવાયેલ છાણિયા ખાતરનો ઉપયોગ કરવો. (૪) ઊંધાનો ઉપદ્રવ ઘટાડવા અગાઉના પાકના અવશેષો, પાંદડાં, મૂળ, ડાળીઓનો નાશ કરવો. (૫) ખાતર તરીકે લીબોળીના ખોળનો ઉપયોગ કરવો.

પ્રશ્ન-૫ ઉત્તર	ચિકટો(મિલિબગ)નું નિયંત્રણ કેવી રીતે કરવું? (૧) મિથાઇલ પેરાથિયોન ૨ ટકા ભૂકીરૂપ દવા જમીનમાં આપવી. (૨) પ્રોફેનોફોસ ૫૦/ઈસી દવા ૧૨ મિ.લિ./૧૦ લિ. પાણીમાં ભેળવી છંટકાવ કરવો.
પ્રશ્ન-૬ ઉત્તર	જંતુનાશક દવાઓ અને રાસાયણિક ખાતર મોઘા થતા જાય છે તેની અવેજીમાં કે પુરક ખાતર કયા વાપરી શકાય ? જંતુનાશક દવાઓ મોઘી થતી જાય છે તેની અવેજીમાં સજીવ ખેતી અપનાવી શકાય. જૈવિક નિયંત્રકોનો ઉપયોગ કરી શકાય તેની વધુ વિગત માટે પ્રાધ્યાપક સંશોધન વૈજ્ઞાનિકશ્રી, જૈવિક નિયંત્રણ પ્રયોગશાળા, આકૃયુ., આણંદ-૩૮૮૧૧૦(ફોન : ૦૨૬૯૨-૨૬૨૨૯૮) ખાતે સંપર્ક કરવો.અથવા ખાતરો મોઘા થતા જાય છે તેને બદલે વધુ પ્રમાણમાં છાણિયું ખાતર અથવા અળસિયાનું ખાતર ખેતરમાં વાપરી શકાય. બેક્ટેરીયલ કલ્ચરનો પણ ઉપયોગ કરી શકાય, આ અંગે વિભાગીય વડા, માઈક્રોબાયોલોજી વિભાગ અને બાયોફર્ટીલાઈઝર પ્રોજેક્ટ આકૃયુ., આણંદ (ફોન: ૦૨૬૯૨-૨૨૫૮૧૩/૨૬૦૨૧૧) ખાતે સંપર્ક સાધવો.
પ્રશ્ન-૭ ઉત્તર	દવાઓનો ખેતીમાં વપરાશ કેવી રીતે ઓછો કરવો? સંકલિત જીવાત વ્યવસ્થાપન અપનાવવું. જેમાં ઉનાળામાં ઉંડી ખેડ કરવી, વનસ્પતિજન્ય દવાઓનો ઉપયોગ કરવો, ફાયદાકારક કીટકોની વસ્તી જાળવવી, જીવાત ક્ષમ્ય માત્રાએ પહોંચે ત્યારે દવાનો છંટકાવ કરવો, રાસાયણિક દવાનો યોગ્ય પ્રમાણમાં ઉપયોગ કરવો વગેરે.
પ્રશ્ન-૮ ઉત્તર	ફૂગનાશક દવાઓનો કાર્યક્ષમ ઉપયોગ જણાવો. ફૂગનાશક દવાઓના કાર્યક્ષમ ઉપયોગ અંગેની માહિતી મેળવવા માટે પ્રાધ્યાપક અને વડાશ્રી, વનસ્પતિ રોગશાસ્ત્ર વિભાગ, બં.અ.કૃષિ મહાવિદ્યાલય, આકૃયુ.,આણંદ-૩૮૮૧૧૦ (ફોન: ૦૨૬૯૨-૨૬૨૪૩૫) નો સંપર્ક સાધવો.
પ્રશ્ન-૯ ઉત્તર	નીંદણનાશક દવા વિશે વિસ્તૃત માહિતી આપો. નીંદણનાશક દવાઓ અંગેની વિસ્તૃત માહિતી " આધુનિક કૃષિમાં નીંદણ નિયંત્રણ વ્યવસ્થાપન નામના પુસ્તક મેળવવા માટે તેમજ નીંદણનાશક દવા અંગે માહિતી તથા માર્ગદર્શન મેળવવા માટે એગ્રોનોમીસ્ટ, નીંદણ નિયંત્રણ યોજના, બ.સં. કૃષિ મહાવિદ્યાલય, આકૃયુ, આણંદ-૩૮૮ ૧૧૦ (ફોન: ૦૨૬૯૨-૨૨૫૭૦૬) નો સંપર્ક સાધવો.
જૈવિક નિયંત્રણ	
પ્રશ્ન-૧ ઉત્તર	જૈવિક નિયંત્રણ કઈ રીતે કરી શકાય ? જીવાતોના જૈવિક નિયંત્રણ માટે જે તે જીવાતોના કુદરતી દુશ્મનો(પરજીવી અને પરભક્ષી કીટકો અને રોગકારકો)નો ઉપયોગ કરવો. ભલામણ મુજબ પરજીવી અને પરભક્ષી કીટકોને ખેતરમાં છોડવાથી નુકશાનકારક જીવાતની વસ્તી ઘટે છે. તે અંગે વધુ માહિતી મેળવવા માટે સંશોધન વૈજ્ઞાનિકશ્રી, જૈવિક નિયંત્રણ પ્રયોગશાળા, આકૃયુ, આણંદ(ફોન:૦૨૬૯૨-૨૬૨૨૯૮) ખાતે સંપર્ક કરવો.
નીંદણ નિયંત્રણ	
પ્રશ્ન-૧ ઉત્તર	જવાસિયા નીંદણના નિયંત્રણ માટે શું કરવું. ? ગ્લાયફોસેટ દવા ૧૨૦ મિ.લિ./૧૦ લિટર પાણીમાં મેળવી છંટકાવ વહેલી સવારે કરવો.

ઓજારો/મશીનરી	
પ્રશ્ન-૧ ઉત્તર	સુધારેલ ખેતી ઓજાર કપાસ પ્લકર મશીનની માહિતી આપશો. કપાસ પ્લકર મશીન વિષેની માહિતી અને માર્ગદર્શન માટે સંશોધન વૈજ્ઞાનિકશ્રી,(કપાસ), કપાસ સંશોધન કેન્દ્ર, અઠવા લાઈન્સ, સુરત-૩૯૫૦૦૭ (ફોન : ૦૨૬૧-૨૬૬૬૦૯૭) નો સંપર્ક સાધવો.
પ્રશ્ન-૨ ઉત્તર	રોટાવેટર, પંપસેટ તથા થ્રેસર ક્યાંથી મેળવવા ? રોટાવેટર, પંપસેટ અને થ્રેસર મેળવવા માટે આપની નજીકના તાલુકા કે જીલ્લા મથકે આવેલ પ્રતિષ્ઠિત કંપનીના વિકેતા/ડીલરનો સંપર્ક સાધવો.
પ્રશ્ન-૩ ઉત્તર	ટ્રેક્ટરની સબસિડી માટે કોનો સંપર્ક કરવો? ટ્રેક્ટરની સબસિડી માટે ગ્રામસેવક, વિસ્તરણ અધિકારી(ખેતી) કે જીલ્લા ખેતીવાડી અધિકારીશ્રીનો સંપર્ક સાધવો.
સોલર ઉર્જા	
પ્રશ્ન-૧ ઉત્તર	સોલાર સીસ્ટમ વિષેની માહિતી ક્યાંથી મળે ? સોલાર સીસ્ટમ વિષેની માહિતી માટે ધી ડાયરેક્ટર, ગુજરાત એનર્જી.ડેવલપમેન્ટ એજન્સી (જીડા), ઉદ્યોગભવન, સેક્ટર-૧૧, ગાંધીનગર-પિન-૩૮૨૦૧૭ અને ડાયરેક્ટરશ્રી, સ્પેરી સંસ્થા,ગ્રામોદ્ધાર મુદ્દણાલય સામે, પો.વલ્લભવિદ્યાનગર જિ.આણંદ ખાતે સંપર્ક કરવો.
પશુપાલન	
પ્રશ્ન-૧ ઉત્તર	જાનવરોની કઈ જાતો રાખવાથી વધુ ઉત્પાદન મળશે. ? પશુઓમાં ગાયોમાં ગીર અને કાંકરેજ ઓલાદો સારી છે. જેમાં ગીરની ઓલાદો શુદ્ધ સ્વરૂપમાં ખાસ કરીને જૂનાગઢ, અમરેલી, ભાવનગર, જામનગર, અને રાજકોટ જીલ્લાઓમાં જ્યારે કાંકરેજ ઓલાદના જાનવરો મહેસાણા, અમદાવાદ, સાબરકાંઠા, ખેડા,વડોદરા, ભરૂચ, અને સુરત જીલ્લાઓમાં જોવા મળે છે. જેથી તે વિસ્તારોમાંથી તેના પશુઓ મેળવી શકાય ગીર ગાયો વેતરના કુલ ૩૦૦ થી ૩૭૫ દિવસમાં ૧૫૦૦ થી ૧૮૦૦ લિટર દૂધ આપતી નોંધાયેલ છે જ્યારે કાંકરેજ ગાયો ૨૭૫ થી ૩૧૫ દિવસમાં ૧૨૦૦ થી ૧૫૦૦ લિટર દૂધ આપે છે. પશુઓમાં ભેંસોની જાફરાબાદી, સુરતી અને મહેસાણી ઓલાદો સારી છે.જાફરાબાદી ભેંસો એક વેતરમાં ૩૨૦ થી ૩૫૦ વેતરના દિવસોમાં સરેરાશ ૨૦૦૦ થી ૨૧૦૦ લિટર, સુરતી ભેંસો ૩૦૦ દુઝણા દિવસોમાં સરેરાશ ૧૨૦૦ થી ૧૫૦૦ લિટર અને મહેસાણી ભેંસો ૩૧૦ દુઝણા દિવસોમાં ૧૭૦૦ થી ૧૮૦૦ લિટર દૂધ આપે છે.આ ઉપરાંત બન્ની ભેંસો પણ દૈનિક ૧૨-૧૫ લિટર જેટલું સાડું દૂધ ઉત્પાદન આપે છે. સંકર ગાયો ખાસ કરીને હોલ્સ્ટેઈન સંકર ગાયો કે જે સરેરાશ ૩૧૦ દુઝણા દિવસોમાં ૨૫૦૦ થી ૩૦૦૦ લિટર જેટલું દૂધ આપી શકે છે તે પણ સારી ગણાય. અત્રે ખાસ યાદ રાખવું કે વધુ દૂધ ઉત્પાદન આપતા પશુઓને સારી માવજત અને પૂરતો લીલો સૂકો ઘાસચારો, સૂમિશ્રિત દાણ, મિનરલ મિક્ચર, આરામદાયક રહેઠાણ અને રોગપ્રતિકારક રસીઓ મૂકાવવી જરૂરી છે.
પ્રશ્ન-૨ ઉત્તર	સંકર વાછરડી આણંદ ખેતીવાડીમાં મળે કે કેમ ? સંકર વાછરડી આણંદ ખેતીવાડી ખાતેથી મળે કે નહિ તેની માહિતી માટે પશુ સંશોધન કેન્દ્ર(LRS), વેટરનરી કોલેજ, આફયુ, આણંદ-૩૮૮૧૧૦ (ફોન: ૦૨૬૯૨-૨૯૦૧૧૨) ખાતે સંપર્ક સાધવો. આ ઉપરાંત ઈન્સ્ટ્રક્શનલ ફાર્મ, વેટરનરી કોલેજ, આફયુ, આણંદ-૩૮૮૦૦૧ ફોન :

	૦૨૬૯૨ (૨૨૫૨૭૭) ખાતે સંપર્ક સાધવો
પ્રશ્ન-૩ ઉત્તર	દેશી ગાય ગીરનું સંવર્ધન કેવી રીતે કરી શકાય ? દેશી ગીર ગાયના સંવર્ધન માટે જૂનાગઢ કૃષિ યુનિવર્સિટી, જૂનાગઢ ખાતે કેટલ બ્રીડીંગ ફાર્મ યજ્ઞના ચાલે છે. ત્યાંથી શુધ્ધ ગીર નસલના સાંઢ મેળવી ગીર ગાયનું સંવર્ધન કરી શકાય. સરકારના પશુપાલન ખાતા તથા સહકારી દૂધ ડેરીઓ દ્વારા ચાલતા કૃત્રિમ બીજદાન કેન્દ્રો ખાતે શુધ્ધ ગીર નસલના સાંઢના વિર્યથી સંવર્ધન કરાવી શકાય છે. આણંદ કૃષિ યુનિવર્સિટીના પશુસંશોધન કેન્દ્ર, આણંદ ખાતે પણ ગીર ગાયની જાળવણીની યોજના ચાલે છે. ગીર ગાયના સંરક્ષણ માટેની રાષ્ટ્રીય કાર્ય યોજના જુનાગઢના જામકા, કાલાવડના કૃષ્ણનગર તથા પીઠડીયા-૨, બગસરાના સમઢીયાળા તથા જાફરાબાદ ગામોમાં અમલી બને છે. આ અંગેની વધુ માહિતી માટે જીલ્લા પશુપાલન અધિકારીશ્રી, જુનાગઢ ખાતે સંપર્ક સાધવો.
પ્રશ્ન-૪ ઉત્તર	પશુઓમાં કૃત્રિમ બીજદાનના ફાયદા કયા કયા છે ? કૃત્રિમ બીજદાન પધ્ધતિમાં ઉત્તમ ગુણવત્તાવાળા સાંઢા-પાડા કે જેની માતાનું દૂધ ખૂબજ વધારે હોય તેનું વીર્ય વાપરવામાં આવે છે. આથી તે થકી ઉત્પન્ન થતી વાછરડી-પાડી ઉંચી ગુણવત્તાવાળી અને વધુ દૂધ ઉત્પાદન આપતી ગાય/ભેંસ બની શકે છે. કુદરતી રીતે ફેળવવાથી જો સાંઢા/પાડા જાતીય રોગો (બુસેલોસીસ) થી પીડાતા હશે તો ચેપ ગાય/ભેંસમાં પણ પ્રસારે છે જ્યારે કૃત્રિમ બીજદાન પધ્ધતિમાં આ ભય નિવારી શકાય છે. એક પાડા/સાંઢ વડે કુદરતી સમાગમથી વરસે ૧૦૦ જેટલી ગાય/ભેંસોને ફેળવી શકાય છે જ્યારે કૃત્રિમ બીજદાન પધ્ધતિથી ૨ થી ૩ હજાર ગાય/ભેંસોને એક વર્ષમાં ફેળવી શકાય છે.
પ્રશ્ન-૫ ઉત્તર	કૃત્રિમ બીજદાન ક્યારે કરવું. ? ગાય વેરતણમાં આવે તેનાં ૧૨ કલાક પછી કૃત્રિમ બીજદાન કરવું.
પ્રશ્ન-૬ ઉત્તર	ભેંસ વેતર/ગરમીમાં આવતી નથી તે કઈ રીતે ખબર પડે ? જો ભેંસ ગાભણ હશે તો વેતર/ગરમીમાં આવશે નહીં તથા જો ગાભણ ના હોય તો પ્રજનન તંત્રના કોઈ રોગ/બિમારી કે અંતઃસ્ત્રાવોનું અસંતુલન અને પોષકતત્ત્વોની ઉણપ જેવા કારણોસર પણ વેતર/ગરમીમાં આવશે નહીં. ભેંસ વેતર/ગરમીમાં આવતીન હોય તો તેની તપાસ નજીકના પશુ દવાખાનાના ડાક્ટર પાસે કરાવવી જોઈએ.
પ્રશ્ન-૭ ઉત્તર	ગાભણ પશુઓની તપાસ ક્યારે કરાવવી ? પશુ (એચ.એફ.અને જર્સી) ગાભણ કરવા માટે કયા પગલા લેવા ? સામાન્ય રીતે ગાય/ભેંસ ગાભણ ન થાય ત્યાં સુધી દર ૨૦ થી ૨૧ દિવસ નિયમિતપણે વેતર/ગરમીમાં આવે છે. ગાભણ પશુ વેતર/ગરમીમાં આવતું નથી તે ગાભણ થવાની પ્રથમ નિશાની છે. વેતરે આવેલ ગાય/ભેંસોને કુદરતી કે કૃત્રિમ બીજદાનથી ફેળવ્યા બાદ ૪૫ થી ૬૦ દિવસ બાદ પશુચિકિત્સકશ્રી પાસે તપાસ કરાવવી જોઈએ. પશુને ગાભણ કરવા માટે વેતર/ગરમીમાં આવે છે તેવી સચોટ તપાસ રાખવી, પૂરતો સમતોલ આહાર આપવો, આરામદાયક રહેઠાણ આપવું તથા વેતરે આવ્યાના ૧૦-૧૨ કલાક બાદ ફેળવવું. પરદેશી ગાયો એચ.એફ.અને જર્સીને ગાભણ કરવા માટે કૃત્રિમ વીર્યદાન પધ્ધતિનો ઉપયોગ કરવો. આ માટે નજીકના પશુ દવાખાનાના કે કૃત્રિમ બીજદાન કેન્દ્રોના પશુ ડાક્ટરનો ઉપયોગ

	કરવો.																								
પ્રશ્ન-૮ ઉત્તર	<p>વિચાણ વખતે શું કાળજી લેવી?</p> <p>વિચાણ વખતે ગાય/ભેંસ ચૂકાવાનું શરૂ કરે તેના ૨ કલાકમાં મૂત્રાશય પર મોટો પરપોટો બહાર દેખાય જે ફૂટી ગયા બાદ નવજાત બચ્ચાની ખરીઓ દેખાય છે. જો પરપોટો ફૂટી ગયા બાદ લાંબા સમય સુધી ખરીઓ બહાર ન આવે તો બચ્ચુ આડુ હોવાની શક્યતા હોય તાત્કાલિક પશુ ચિકિત્સકનો સંપર્ક કરવો.</p> <p>વિચાણ પછી પશુઓમાં મેલી પડવી નહીં, માટી ખસી જવી, બાવલાનો સોજો, સુવારોગ, કીટોસીસ, ગર્ભાશયનો બગાડ વગેરે જેવા રોગો થવાની શક્યતા હોય છે. તેથી આવા રોગો ન થાય તે માટે નજીકમાં આવેલ પશુ દવાખાનાના પશુ દાક્તરની સલાહ લેવી.</p>																								
પ્રશ્ન-૯ ઉત્તર	<p>જાનવરોમાં કઈ કઈ રસી આપવી જોઈએ અને ક્યારે ?</p> <p>પશુઓને કયા રોગ માટે ક્યારે રસી મુકાવવી તેની માહિતી કોઠામાં આપી છે.</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>રોગનું નામ</th> <th>કયા પશુઓને મુકાવવી</th> <th>કેટલા મહિનામાં મુકાવવી</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>ગળસૂઢો</td> <td>ગાય, ભેંસ, બળદ, પાડા, ઘેટાં</td> <td>મે/જૂન (મે મહિનાના છેલ્લા અથવા જૂનના પ્રથમ અઠવાડિયામાં) ચોમાસુ શરૂ થતા પહેલા</td> </tr> <tr> <td>ખરવા-મોવાસા</td> <td>ગાય, ભેંસ, બળદ, ઘેટાં</td> <td>નવેમ્બર અને એપ્રિલ</td> </tr> <tr> <td>ગાંઠીયો તાવ</td> <td>ગાય, ભેંસ, બળદ, ઘેટાં, બકરા</td> <td>મે/જૂન ચોમાસુ શરૂ થતા પહેલા</td> </tr> <tr> <td>કાળીયો તાવ</td> <td>ગાય, ભેંસ, બળદ, ઘેટાં, બકરા</td> <td>ફેબ્રુઆરી/માર્ચ</td> </tr> <tr> <td>ચેપી ગર્ભપાત</td> <td>૬ થી ૯ માસની ઉંમરવાળી પાડીઓ અને વાછરડીઓ</td> <td>૬ થી ૯ માસની ઉંમરે (જીવનમાં ફક્ત એક જ વખત)</td> </tr> <tr> <td>હડકવા</td> <td>દરેક પશુને જેને હડકાયુ કુતરૂ કરડેલ હોય.</td> <td>હડકવાયુ કુતરૂ કરડ્યા બાદ ૦, ૩, ૭, ૧૪, ૩૦, અને ૯૦ મા દિવસે એમ ૬ ઈન્જેક્શન મુકાવવા</td> </tr> <tr> <td>થાયલેરીયોસીસ</td> <td>ખાસ કરીને પરદેશી ગાયોને</td> <td>વર્ષમાં એક વખત</td> </tr> </tbody> </table> <p>નોંધ : પાળેલા ફૂતરા-બિલાડાને હડકવા વિરોધી રસીઓ, હડકાયુ ફૂતરૂ કરડેલ ન હોય તો પણ મુકાવવી.</p>	રોગનું નામ	કયા પશુઓને મુકાવવી	કેટલા મહિનામાં મુકાવવી	ગળસૂઢો	ગાય, ભેંસ, બળદ, પાડા, ઘેટાં	મે/જૂન (મે મહિનાના છેલ્લા અથવા જૂનના પ્રથમ અઠવાડિયામાં) ચોમાસુ શરૂ થતા પહેલા	ખરવા-મોવાસા	ગાય, ભેંસ, બળદ, ઘેટાં	નવેમ્બર અને એપ્રિલ	ગાંઠીયો તાવ	ગાય, ભેંસ, બળદ, ઘેટાં, બકરા	મે/જૂન ચોમાસુ શરૂ થતા પહેલા	કાળીયો તાવ	ગાય, ભેંસ, બળદ, ઘેટાં, બકરા	ફેબ્રુઆરી/માર્ચ	ચેપી ગર્ભપાત	૬ થી ૯ માસની ઉંમરવાળી પાડીઓ અને વાછરડીઓ	૬ થી ૯ માસની ઉંમરે (જીવનમાં ફક્ત એક જ વખત)	હડકવા	દરેક પશુને જેને હડકાયુ કુતરૂ કરડેલ હોય.	હડકવાયુ કુતરૂ કરડ્યા બાદ ૦, ૩, ૭, ૧૪, ૩૦, અને ૯૦ મા દિવસે એમ ૬ ઈન્જેક્શન મુકાવવા	થાયલેરીયોસીસ	ખાસ કરીને પરદેશી ગાયોને	વર્ષમાં એક વખત
રોગનું નામ	કયા પશુઓને મુકાવવી	કેટલા મહિનામાં મુકાવવી																							
ગળસૂઢો	ગાય, ભેંસ, બળદ, પાડા, ઘેટાં	મે/જૂન (મે મહિનાના છેલ્લા અથવા જૂનના પ્રથમ અઠવાડિયામાં) ચોમાસુ શરૂ થતા પહેલા																							
ખરવા-મોવાસા	ગાય, ભેંસ, બળદ, ઘેટાં	નવેમ્બર અને એપ્રિલ																							
ગાંઠીયો તાવ	ગાય, ભેંસ, બળદ, ઘેટાં, બકરા	મે/જૂન ચોમાસુ શરૂ થતા પહેલા																							
કાળીયો તાવ	ગાય, ભેંસ, બળદ, ઘેટાં, બકરા	ફેબ્રુઆરી/માર્ચ																							
ચેપી ગર્ભપાત	૬ થી ૯ માસની ઉંમરવાળી પાડીઓ અને વાછરડીઓ	૬ થી ૯ માસની ઉંમરે (જીવનમાં ફક્ત એક જ વખત)																							
હડકવા	દરેક પશુને જેને હડકાયુ કુતરૂ કરડેલ હોય.	હડકવાયુ કુતરૂ કરડ્યા બાદ ૦, ૩, ૭, ૧૪, ૩૦, અને ૯૦ મા દિવસે એમ ૬ ઈન્જેક્શન મુકાવવા																							
થાયલેરીયોસીસ	ખાસ કરીને પરદેશી ગાયોને	વર્ષમાં એક વખત																							
પ્રશ્ન-૧૦ ઉત્તર	<p>સામાન્ય રીતે કૃમિથી થતા રોગો સામે પશુઓનો કેવી રીતે રક્ષણ કરવું ?</p> <p>કૃમિથી થતા રોગો સામે પશુઓને બચાવવા માટે ચોમાસા પહેલાં અને ચોમાસા બાદ કૃમિનાશક દવાનો ડોઝ આપવો જોઈએ. નાના બચ્ચાંઓને મહિને એક વખત એમ ૬ મહિનાનું થાય ત્યાં સુધી દર મહિને કૃમિનાશક દવા આપવી જોઈએ. નજીકના પશુ દવાખાનાના પશુ ડૉક્ટરને મળી જે તે વિસ્તારમાં થતા કૃમિઓ આધારિત દવા આપવી જોઈએ. આ ઉપરાંત પશુ રહેઠાણને સ્વચ્છ અને સૂકુ ભેજરહિત રાખવું. ચરીયાણ ઉપર નભાવતા પશુઓને કૃમિથી બચાવવા માટે ચરિણાયમાં જંતુનાશક (કોપર સલ્ફેટ) નો છંટકાવ કરવો.</p>																								
પ્રશ્ન-૧૧ ઉત્તર	<p>ગાયભેંસમાં કયા કયા રોગો આવે છે?</p> <p>ગાય ભેંસમાં સામાન્ય રીતે આઉનો સોજો, ખરવા-મોવાસો, આફરો, સામાન્ય અપચો, ગળસૂઢો,</p>																								

	પરોપજીવીથી થતા રોગ, મેલી ન પડવી, ચેપી વાંઝિયાપણું, માટી ખસી જવી વગેરે રોગો જોવાં મળે છે.ઉપરાંત સુવારોગ, ચેપી ગર્ભપાત, સંકર ગાયોમાં થાઈલેરીયોસીસ, ક્ષય વગેરે રોગો પણ જોવા મળે છે.
પ્રશ્ન-૧૨ ઉત્તર-	આઉનો સોજો કેવી રીતે અટકાવી શકાય ? (૧) આ રોગ અટકાવવા માટે પશુને દોહતા પહેલા અને દોહ્યાં બાદ આંચળ તથા બાવલું ચોખ્ખા પાણીથી ઘોઈ ત્યારબાદ પોટેશીયમ પરમેંગેનેટના મંદ દ્રાવણથી સાફ કરવાનું રાખવું જોઈએ. (૨) દોહનારે પોતાના હાથ પણ આ દ્રાવણથી ઘોવા જોઈએ.આંચળ-આઉ ઘોયા બાદ સ્વચ્છ કપડાથી કોરા કરવા. (૩) પશુ અને તેના રહેઠાણને સ્વચ્છ રાખવું જોઈએ. (૪) ખરાબ દૂધ ભોંયતળીયે ન ફેંકતા તેનો યોગ્ય નિકાલ કરવો જોઈએ. આવા પશુને છેલ્લા દોહવાનું રાખવું. (૫) બાવલામાં કોઈ પણ પ્રકારની ઈજા થાય તો તુરતજ પશુ દાક્તર પાસે તેનો ઉપચાર કરાવવો જોઈએ. (૬) વસુકેલા જાનવરોના આંચળમાં એન્ટિબાયોટિક દવા ચઢાવવી. (૭) દોહન બાદ ગાય/ભેંસોને ૮-૧૦ મીનીટ ઉભી રાખવી. નીચે બેસી જાય નહી તે જોવું. (૮) મૂઠી પધ્ધતિથી દોહન કરવું જોઈએ. વીંટી પહેરી દોહન કરવું નહી. (૯) મશીનથી દોહન વેળા પૂરતા દબાણે દોહન થવું જોઈએ. (૧૦) દોહન સંપૂર્ણકરવું જોઈએ.ટીપે ટીપૂ દૂધ દોહી કાઢવું જોઈએ.
પ્રશ્ન-૧૩ ઉત્તર	ભેંસમાં કેલ્શિયમ ઘટવાના કારણો અને તેના ઉપાય શું છે ? જે ભેંસોને એકલા ડાંગરનું પરાળ કે હાઈબ્રિડ નેપીયર જેવા ઘાસચારા પર નિભાવાતી હોય તેમાં કેલ્શિયમનું પ્રમાણ ઘટે છે. આ ચારાઓમાં "ઓક્ઝેલેટ" તત્વ રહેલું છે જે કેલ્શિયમ સાથે બંધાઈ "કેલ્શિયમ ઓક્ઝેલેટ" બનાવે છે. આ કેલ્શિયમ અપાચ્ય હોઈ છાણ-પેશાબ વાટે શરીર બહાર નીકળી જાય છે પરિણામે કેલ્શિયમની છે. વિચારણ બાદ વધુ આપતી ભેંસોને પુરેપુરું દોહી લઈએ તો મારફત મોટા પ્રમાણમાં કેલ્શિયમ શરીરની બહાર નીકળી જાય છે પરિણામે લોહીમાં કેલ્શિયમનું પ્રમાણ ઘટી જાય છે અને ભેંસ ઠંડી પડી જાય અને ઉભી થઈ શકે નહિ. તેને સુવાનો રોગ કહે છે. તેના ઉપાય માટે આવા પશુનું સંપૂર્ણ ખીરું દોહવું નહિ. જ્યારે ભેંસ ગાભણ હોય તે વખતે છેલ્લા બે મહિના પહેલાં સાડું કેલ્શિયમ ધરાવતો ચારો દા.ત. રજકો, સૂર્યમુખી, ચોળા, વગેરે આપવો. ઉપરાંત સારી કંપનીનું કેલ્શિયમ યુક્ત મિનરલ મિક્ચર દૈનિક ૩૦ થી ૪૦ ગ્રામ લેખે દરરોજ આપવું. વિચારણા છેલ્લા ૧૫ દિવસ વધુ પડતું કેલ્શિયમ આપવું નહી.
પ્રશ્ન -૧૪ ઉત્તર	દૂધ દોહવાની સારી રીત? હાથ વડે દૂધ દોહનની સારી રીત મુઠી પધ્ધતિ વડે દૂધ દોહન કરવું તે છે.વધુ ગાય/ભેંસો ધરાવતી ડેરી ફાર્મસ પર મશીન વડે પણ દોહન કરી શકાય છે.

<p>પ્રશ્ન-૧૫ ઉત્તર</p>	<p>જાનવરને મિનરલ મિક્ચર ખવડાવવાથી શું ફાયદાઓ થાય ?</p> <p>(૧) ઉછરતાં પશુઓના વૃદ્ધિ દરમાં વધારો થાય છે. (૨) નર અને માદા જાનવરોમાં પ્રજનન ક્ષમતામાં સુધારો થાય છે. (૩) વિચાણના ગાળામાં ઘટાડો થવાથી પશુની કુલ ઉત્પાદન ક્ષમતાં વધે છે. (૪) પશુઓની ખોરાક વપરાશની ક્ષમતા વધે છે. (૫) દૂધ ઉત્પાદન વધુ મળે છે. (૬) પશુઓની રોગ પ્રતિરોધક ક્ષમતા વધે છે તેથી સ્વાસ્થ્ય સુધરે છે. (૭) ચામડીના રોગો થતા અટકે છે.</p>		
<p>પ્રશ્ન-૧૬ ઉત્તર</p>	<p>દાણનું પ્રમાણ ખોરાકમાં કેટલું આપવું ?</p> <p>ગાય/ભેંસને તેના નિભાવ માટે શરીરના કદ પ્રમાણે ૧-૨ કિલોગ્રામ સમતોલ દાણ આપવું જોઈએ. ગાયને પ્રતિ કિગ્રા દૂધ દીઠ ૪૦૦ ગ્રામ અને ભેંસને પ્રતિ કિગ્રા દૂધ દીઠ ૫૦૦ ગ્રામ વધારાનું દાણ આપવું જોઈએ.</p>		
<p>પ્રશ્ન-૧૭ ઉત્તર</p>	<p>જાનવરોને આફરો ચઢે તો પ્રાથમિક સારવાર શું કરવી જોઈએ ?</p> <p>(૧) ગાય/ભેંસ કે બળદમાં આફરો થાય ત્યારે પુખ્ત વયના પશુમાં ૫૦૦ ગ્રામ ખાવાના તેલમાં ૨૫ ગ્રામ હિંગા પાઉડર, ૫૦ ગ્રામ સંચર પાવડર તથા ૫૦ ગ્રામ અજમા પાઉડર અને ૫૦ ગ્રામ સૂંઠ મિશ્ર કરી પીવડાવવાથી રાહત થાય છે. (૨) ૫૦૦ ગ્રામ ખાવાના તેલમાં ૫૦ ગ્રામ ટરપેન્ટાઈન તેલ ભેળવી નાળ વાંટે પીવડાવવું (૩) ૫૦૦ ગ્રામ ખાવાના તેલમાં ૨૫ ગ્રામ દળેલી હીંગ નાખી ભેળવી પીવરાવવું. ઉપરોક્ત ત્રણ પૈકી કોઈ એકનો જ અમલ કરવો.</p>		
<p>પ્રશ્ન-૧૮ ઉત્તર</p>	<p>પંચગવ્ય બનાવવાની પદ્ધતિ તથા તેનો ઉપયોગ જણાવો.</p> <p>પંચગવ્ય ગાયના દૂધ,દહીં,ઘી, ગૌમૂત્ર, અને ગોબરમાંથી બનાવવામાં આવે છે. અહીંયા બે ફોર્મ્યુલા આપવામાં આવી છે. કોઈ પણ ફોર્મ્યુલાથી પંચગવ્ય બનાવી શકાય છે.</p> <table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 50%; vertical-align: top;"> <p>ફોર્મ્યુલા -૧</p> <p>એક ભાગ ઘી એક ભાગ ગૌમૂત્ર બે ભાગ દહીં ત્રણ ભાગ દૂધ અડધો ભાગ ગોબર</p> </td> <td style="width: 50%; vertical-align: top;"> <p>ફોર્મ્યુલા- ૨</p> <p>પાંચ ચમચી ગૌમૂત્ર(કપડાથી ગાળેલું) એક ચમચી ગોબર(કપડામાં ગાળેલું) બે ચમચી ગાયનું દૂધ એક ચમચી ગાયનું દહીં એક ચમચી ગાયનું ઘી ૨ ચમચી મધ</p> </td> </tr> </table> <p>આ બધી વસ્તુ ચાંદી અથવા કાચના કટોરામાં મિશ્ર કરવું. સવારના મોં સાફ કરી થોડું પાણી પીધી પછી પંચગવ્ય ધીરે ધીરે પીવું જોઈએ.પંચગવ્ય લેતા પહેલા એક અઠવાડીયું ત્રિકાળ અથવા ગૌમૂત્ર અથવા ઘી દૂધ લઈ પેટ સાફ કરી લેવું.તો વધુ સારૂ પરિણામ મળશે. પંચગવ્ય ઘણા રોગોને મટાડે છે અને જેને કોઈ તકલીફ નથી તેને કોઈ રોગ થતો નથી અને મનુષ્ય તેજસ્વી બને છે. પંચગવ્ય સર્વરોગહર ટોનિક કહેવાય છે.</p>	<p>ફોર્મ્યુલા -૧</p> <p>એક ભાગ ઘી એક ભાગ ગૌમૂત્ર બે ભાગ દહીં ત્રણ ભાગ દૂધ અડધો ભાગ ગોબર</p>	<p>ફોર્મ્યુલા- ૨</p> <p>પાંચ ચમચી ગૌમૂત્ર(કપડાથી ગાળેલું) એક ચમચી ગોબર(કપડામાં ગાળેલું) બે ચમચી ગાયનું દૂધ એક ચમચી ગાયનું દહીં એક ચમચી ગાયનું ઘી ૨ ચમચી મધ</p>
<p>ફોર્મ્યુલા -૧</p> <p>એક ભાગ ઘી એક ભાગ ગૌમૂત્ર બે ભાગ દહીં ત્રણ ભાગ દૂધ અડધો ભાગ ગોબર</p>	<p>ફોર્મ્યુલા- ૨</p> <p>પાંચ ચમચી ગૌમૂત્ર(કપડાથી ગાળેલું) એક ચમચી ગોબર(કપડામાં ગાળેલું) બે ચમચી ગાયનું દૂધ એક ચમચી ગાયનું દહીં એક ચમચી ગાયનું ઘી ૨ ચમચી મધ</p>		
<p>પ્રશ્ન-૧૯ ઉત્તર</p>	<p>પશુપાલન કરવા કોઈ વિમા યોજના છે ખરી ?</p> <p>પશુપાલન માટેની વિમા યોજના છે. સહકારી દૂધ મંડળી મારફતે મંડળીના સભાસદોના જ પણ</p>		

	પશુઓનો વિમો ઉતારવામાં આવે છે. આ અંગે આપની નજીકની દૂધ સહકારી મંડળી અથવા જીલ્લાના પશુપાલન અધિકારીશ્રીનો સંપર્ક સાધવો.
પ્રશ્ન-૨૦ ઉત્તર	દૂધ વધારવા માટે શુ કરવું? (૧) સારી નસલ કે જે વધુ દૂધ ઉત્પાદન આપતી હોય તેવા પશુઓ રાખવા. ઉદા. મુરાહ ભેંસ, સંકર ગાય વગેરે. (૨) મિનરલ મિક્ષરનો ઉપયોગ કરવો. (૩) અમૂલ દાણ અથવા કોઈપણ ડેરીનું સુમિશ્રિત દાણ આપવું. (૪) રસીકરણ નિયમિત કરાવવું. (૫) દરરોજ ૪ થી ૫ વખત થઈ કુલ ૬૦-૭૦ લિટર પાણી પીવડાવવું. ઉનાળામાં ૧૦૦ લિટર પાણી દરરોજ પાવું. (૬) દૈનિક ૧૫-૨૦ કિલો મિશ્ર લીલો ચારો (૯-૧૨ કિલો મકાઈ/જુવાર/ઓટ તથા ૬-૮ કિલો રજકો/ચોળા/બરસીમ) ખવડાવવો. (૭) દરરોજ ૫-૬ કિલો જેટલો સારી ક્વોલિટીનો સૂકો ચારો નીરવો. ઉદા.સૂકો રજકો,જુવાર બાટુ વગેરે.. (૮) આરામદાયક રહેઠાણ પૂરૂ પાડવું. (૯) વેતરે આવેલા પશુને ઓળખી સમયસર બંધાવતા જીવનકાળ દરમ્યાનનું દૂધ ઉત્પાદન વધે છે. બે વિચારણ વચ્ચેનો ગાળો ૧૪ માસ રહે તે અગત્યનું છે.
પ્રશ્ન-૨૧ ઉત્તર	સ્વચ્છ દૂધ ઉત્પાદન મેળવવા માટે શુ કરવું ? (૧) ગમાણ સ્વચ્છ રાખવી. પુરતો હવાઉજાસ હોવો જોઈએ. (૨) પશુને સમયસર રસી મુકાવવી અને તંદુરસ્તી જાળવવી (૩) પશુઓને દોહ્યા પહેલા નવડાવવા તથા આંચળ પોટેશિયમ પરમેંગેનેટના મંદ દ્રાવણ વડે સાફ કરવા. (૪) દૂધના વાસણોની સફાઈ અંગે કાળજી લેવી. સ્ટેઈનલેસ સ્ટીલના સાંકડા મોઢાંવાળા વાસણ વાપરવા. (૫) દૂધ દોહનાર વ્યક્તિની સફાઈ અને તંદુરસ્તી તથા સ્વચ્છતાની સારી ટેવો પાડવી. (૬) દૂધમાં વાસ આવે તેવો ખોરાક પશુને ન ખવડાવવો. (૭) પશુઓને જંતુનાશક દવા છાંટેલ ઘાસ ન આપવું. (૮) દોહન પહેલા કે દોહન વેળા સૂકો ચારો નીરવો નહી. (૯) દોહન વેળા સાવરણાથી સફાઈ કરવી નહી.
પ્રશ્ન-૨૨ ઉત્તર	સાયલેજ બનાવવાની રીત શું છે ? સાયલેજ બનાવવા માટે જરૂરિયાત મુજબ તથા લીલા ચારાની ઉપલબ્ધતાના પ્રમાણમાં જમીનમાં ખાડો કરવો જોઈએ. સાયલેજ બનાવવા માટે ખાડો પાકો હોય તે જરૂરી નથી પણ પાકા ખાડામાં સાયલેજ બનાવવાથી સાયલેજનો બગાડ તદ્દન ઓછો થાય છે. સાયલેજ બનાવવા માટે ચાર પ્રકારનાં સાયલોનો ઉપયોગ થાય છે.તેની વિગત માટે સંશોધન વૈજ્ઞાનિકશ્રી પશુપોષણ વિભાગ, વેટરનરીકોલેજ, આકૃયુ., આણંદ-૩૮૮૧૧૦ (ફોન:૦૨૬૯૨-૨૬૩૪૪૦)નો સંપર્ક સાધવો.

મરઘાં પાલન	
પ્રશ્ન-૧ ઉત્તર	પોલ્ટ્રી વિષેની માહિતી ક્યાંથી મળે ? પોલ્ટ્રી અંગેની માહિતી માટે આણંદ ખાતે આવેલ પોલ્ટ્રી સંકુલ, (ફોન: ૦૨૬૯૨-૨૬૨૩૫૨) ખાતે સંપર્ક સાધવો. આ કેન્દ્ર ખાતે પોલ્ટ્રી અંગેની ટુંકા ગાળાની તાલીમ આપવામાં આવે છે.
કૃષિ સહાય	
પ્રશ્ન-૧ ઉત્તર	સરકારની વિવિધ યોજનાઓ વિષે માહિતી ક્યાંથી મળે ? સરકારશ્રીની વિવિધ યોજનાઓની માહિતી માટે આપના ગામમાં આવતા ગ્રામસેવક અથવા તાલુકા કક્ષાએ તાલુકા પંચાયતમાં ખેતી અધિકારીશ્રી અથવા જીલ્લા કક્ષાએ જીલ્લા ખેતી અધિકારીશ્રીનો સંપર્ક સાધવો. આ અંગેની વધુ માહિતી ખેડૂત માર્ગદર્શિકા ભાગ-૪ માં આપેલ છે જેની નકલ ગ્રામ પંચાયતમાંથી વાંચવા મળશે.
પ્રશ્ન-૨ ઉત્તર	તાડપત્રીમાં સરકારી સહાય મળે ? તાડપત્રી અંગે સરકારી સહાય આપવામાં આવે છે ફેન્સીંગ માટે સરકારશ્રીની સહાય યોજના છે જે માટે ગ્રામસેવક અથવા જીલ્લાના જીલ્લા ખેતીવાડી અધિકારીશ્રીનો સંપર્ક સાધવો.
પ્રશ્ન-૩ ઉત્તર	અકસ્માત વીમા યોજના બાબતે જણાવો. અકસ્માત વીમા યોજના માટેની વિગતવાર માહિતી તથા અરજીપત્રક મેળવવા માટે તમારા ગામના ગ્રામસેવક અથવા જીલ્લાના જીલ્લા ખેતીવાડી અધિકારીશ્રીનો સંપર્ક સાધવો.
કૃષિ શિક્ષણ	
પ્રશ્ન-૧ ઉત્તર	ઘોરણ ૧૦ પછી કૃષિ માટેના અભ્યાસ વિષે માહિતી આપો ? ઘોરણ ૧૦ પછી કૃષિના અભ્યાસ માટે ગુજરાતીમાં કૃષિ યુનિવર્સિટીઓ દ્વારા સંચાલિત ૮ કૃષિ પોલીટેકનીક કાર્યરત છે (૧) આણંદ(જિ.આણંદ) (૨) વસો(જિ.ખેડા) (૩) ડીસા(જિ.બનાસકાંઠા) (૪) ખેડબ્રહ્મા(જિ.સાબરકાંઠા) (૫) અમીરગઢ(જિ.બનાસકાંઠા) (૬) ધારી(જિ.અમરેલી) (૭) મક્તમપુર(જિ.ભરૂચ) (૮) વ્યારા(જિ.તાપી) આ અંગે ઘોરણ ૧૦ ના પરિણામ બાદ સમાચારપત્રમાં જાહેરાત આવે તે મુજબ પ્રવેશ અંગેના ફોર્મ મેળવી કાર્યવાહી કરવી.
પ્રશ્ન-૨ ઉત્તર	વેટરનરીમાં એડમિશન કયા ગ્રુપને મળે ? વેટરનરી કોલેજમાં ઘોરણ-૧૨ સાયન્સ(બી ગ્રુપ) માં ઉત્તીર્ણ થયેલ વિદ્યાર્થીને gsauca.in વેબસાઈટ ઓનલાઈન અરજી કર્યા બાદ મેરીટ પ્રમાણે પ્રવેશ મળે. વધુ માહિતી માટે આચાર્યશ્રી, વેટરનરી કોલેજ, આક્રુયુ., આણંદ-૩૮૮૦૦૧ (ફોન: ૦૨૬૯૨,૨૬૧૪૮૬) નો સંપર્ક સાધવો.
પ્રશ્ન-૩ ઉત્તર	સ્નાતક કક્ષાના અભ્યાસક્રમો વિષે માહિતી આપશો. ઘોરણ-૧૨ માં ઉત્તીર્ણ થયેલ વિદ્યાર્થીઓ માટે આણંદ કૃષિ યુનિવર્સિટી દ્વારા આણંદ અને વસો ખાતે બી.એસસી. (એગ્રિકલ્ચર), આણંદ ખાતે બી.એસસી.(હોર્ટિકલ્ચર), બી.ટેક(ડેરી ટેકનોલોજી), બી.ટેક(એગ્રિકલ્ચરલ ઈન્ફોર્મેશન ટેકનોલોજી), બેચલર ઓફ વેટરનરી સાયન્સ એન્ડ એનિમલ હસબન્ડરી તથા બી.ટેક(ફૂડ પ્રોસેસિંગ ટેકનોલોજી), ગોધરા ખાતે બી.ટેક(એગ્રિકલ્ચરલ એન્જિયરિંગ), અને ઘોરણ-૧૦ માં ઉત્તીર્ણ થયેલ વિદ્યાર્થીઓ માટે આણંદ અને વસો ખાતે, એગ્રિકલ્ચર, વડોદરા ખાતે હોર્ટિકલ્ચર, દાહોદ ખાતે એગ્રિકલ્ચર એન્જિનીયરિંગ અને આણંદ ખાતે ન્યુટ્રિશન એન્ડ ડાયટેટિક્સ વિષયો અંગેની પોલીટેકનીકમાં પ્રવેશ મેળવી અભ્યાસ કરી શકે છે.

આણંદ કૃષિ યુનિવર્સિટીની કચેરીઓ

www.aau.in

કુલપતિશ્રી	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૯૨-૨૬૧૨૭૩
કુલસચિવ	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૯૨-૨૬૧૩૧૦
સંશોધન નિયામક	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૯૨-૨૬૩૬૦૦
સહ સંશોધન નિયામક	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૯૨-૨૬૧૦૫૭
વિસ્તરણ શિક્ષણ નિયામક	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૯૨-૨૬૨૩૧૬
તાલિમ અને મુલાકાત યોજના	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૯૨-૨૬૪૮૨૨
એટીક	આણંદ-૩૮૮૦૦૧	૦૨૬૯૨-૨૬૧૧૦૮
તંત્રી 'કૃષિગોવિદ્યા'	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૯૨-૨૬૧૯૨૧
સરદાર સ્મૃતિ કેન્દ્ર	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૯૨-૨૬૩૪૫૭
નિયામક, પ્રસાર શિક્ષણ ભવન	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૯૨-૨૬૨૨૭૦
હિસાબ નિયામક	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૯૨-૨૬૩૩૩૮
નિયામક, ઈન્ફોર્મેશન ટેકનોલોજી	આણંદ-૩૮૮૦૦૧	૦૨૬૯૨-૨૬૩૦૫૩
નિયામક ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ડિસ્ટન્ટસ એજ્યુકેશન	આણંદ-૩૮૮૦૦૧	૦૨૬૯૨-૨૬૦૩૮૮
આચાર્ય, કોલેજ ઓફ એગ્રિ. ઈન્ફોર્મેશન ટેકનોલોજી	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૯૨-૨૬૩૧૨૩
નિયામક, વિદ્યાર્થી કલ્યાણ પ્રવૃત્તિઓ	આણંદ-૩૮૮૦૦૧	૦૨૬૯૨-૨૬૪૪૮૮
કાર્યપાલક ઈજનેર	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૯૨-૨૬૩૯૭૨
આચાર્ય, કોલેજ ઓફ ફૂડ પ્રોસેસિંગ ટેકનોલોજી એન્ડ બાયોએનર્જી	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૯૨-૨૬૧૩૦૨
પોલીટેકનીક ઈન ફૂડ સાયન્સ એન્ડ હોમ ઈકોનોમિક્સ/બેકરીશાળા	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૯૨-૨૬૪૪૬૪
ડૉ. એમ.ડી. પટેલ લાયબ્રેરી	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૯૨-૨૬૧૫૭૧
આચાર્ય, બં.અ. કૃષિ મહાવિદ્યાલય	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૯૨-૨૬૧૦૭૬
બાયોકેમેસ્ટ્રી ડીપાર્ટમેન્ટ	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૯૨-૨૨૫૭૪૮
પ્લાન્ટ પેથોલોજી ડીપાર્ટમેન્ટ	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૯૨-૨૬૨૪૩૫
એક્સટેન્શન એજ્યુકેશન ડીપાર્ટમેન્ટ	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૯૨-૨૨૫૭૧૦
એગ્રિકલ્ચર બોટની ડીપાર્ટમેન્ટ	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૯૨-૨૬૧૩૪૨
એગ્રોનોમી ડીપાર્ટમેન્ટ	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૯૨-૨૨૫૭૦૫
પશુવિજ્ઞાન ડીપાર્ટમેન્ટ	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૯૨-૨૬૧૦૭૬
હોર્ટિકલ્ચર ડીપાર્ટમેન્ટ	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૯૨-૨૬૨૩૭૫
બાગાયત સંશોધન ફાર્મ	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૯૨-૨૬૦૨૫૦
ફુટ પ્રોસેસિંગ સેન્ટર	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૯૨-૨૬૨૩૭૪
એન્ટોમોલોજી ડીપાર્ટમેન્ટ	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૯૨-૨૨૫૭૧૩
વીડ કન્ટ્રોલ ડીપાર્ટમેન્ટ	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૯૨-૨૨૫૭૦૬
ફીઝીકલ એજ્યુકેશન ડીપાર્ટમેન્ટ	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૯૨-૨૨૫૭૭૨
અંગ્રેજી ભાષા ડીપાર્ટમેન્ટ	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૯૨-૨૨૫૭૨૭
એગ્રિકલ્ચર મેટિયોરોલોજી ડીપાર્ટમેન્ટ	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૯૨-૨૬૧૪૨૬
એગ્રિકલ્ચર સ્ટેટીસ્ટીક ડીપાર્ટમેન્ટ	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૯૨-૨૨૫૭૧૫
એગ્રિકલ્ચર કેમેસ્ટ્રી ડીપાર્ટમેન્ટ	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૯૨-૨૨૫૭૪૨
એગ્રિકલ્ચર ઈકોનોમિક્સ ડીપાર્ટમેન્ટ	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૯૨-૨૬૪૮૫૦
નીમેટોલોજી ડીપાર્ટમેન્ટ	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૯૨-૨૬૨૮૫૦
માઈક્રોબાયોલોજી ડીપાર્ટમેન્ટ/બાયોફિટલાઈઝર પ્રોજેક્ટ	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૯૨-૨૬૦૨૧૧
એગ્રિકલ્ચરલ બાયોટેકનોલોજી ડીપાર્ટમેન્ટ	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૯૨-૨૬૦૧૧૭
પોલીટેકનીક ઈન એગ્રિકલ્ચર	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૯૨-૨૬૦૦૬૦

મેડિસિનલ એન્ડ એરોમેટિક પ્લાન્ટ્સ	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૮૨-૨૮૦૮૪૨
ફોરેજ ડીપાર્ટમેન્ટ	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૮૨-૨૬૪૧૭૯
માઈક્રોન્યુટ્રીયન્ટ પ્રોજેક્ટ	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૮૨-૨૬૧૬૧૬
એગ્રિકલ્ચરલ ઓર્નિથોલોજી	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૮૨-૨૬૧૬૪૧
બાયોલોજીકલ કંટ્રોલ	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૮૨-૨૬૨૨૮૮
પેસ્ટીસાઈડ રસીડ્યુ	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૮૨-૬૫૨૮૦૭
આચાર્ય, વેટરનરી કોલેજ	આણંદ-૩૮૮૦૦૧	૦૨૬૮૨-૨૬૧૪૮૬
એનાટોમી ડીપાર્ટમેન્ટ	આણંદ-૩૮૮૦૦૧	૦૨૬૮૨-૨૬૦૪૩૪
ફીજીયોલોજી અને બાયોકેમેસ્ટ્રી ડીપાર્ટમેન્ટ	આણંદ-૩૮૮૦૦૧	૦૨૬૮૨-૨૬૪૪૧૪
એજીબી અને બાયોટેકનોલોજી ડીપાર્ટમેન્ટ	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૮૨-૨૨૫૨૨૩
પેથોલોજી ડીપાર્ટમેન્ટ	આણંદ-૩૮૮૦૦૧	૦૨૬૮૨-૨૨૫૮૩૯
માઈક્રોબાયોલોજી ડીપાર્ટમેન્ટ	આણંદ-૩૮૮૦૦૧	૦૨૬૮૨-૨૨૫૮૪૪
એલપીએમ ડીપાર્ટમેન્ટ	આણંદ-૩૮૮૦૦૧	૦૨૬૮૨-૨૬૩૬૮૫
પેરાસાયટોલોજી ડીપાર્ટમેન્ટ	આણંદ-૩૮૮૦૦૧	૦૨૬૮૨-૨૨૫૮૧૩
એક્સટેન્શન ડીપાર્ટમેન્ટ	આણંદ-૩૮૮૦૦૧	૦૨૬૮૨-૨૨૨૮૧૫
ફાર્મકોલોજી ડીપાર્ટમેન્ટ	આણંદ-૩૮૮૦૦૧	૦૨૬૮૨-૨૬૪૬૮૮
મેડિસિન ડીપાર્ટમેન્ટ	આણંદ-૩૮૮૦૦૧	૦૨૬૮૨-૨૬૩૦૫૬
સર્જરી ડીપાર્ટમેન્ટ	આણંદ-૩૮૮૦૦૧	૦૨૬૮૨-૨૬૨૭૩૨
એનિમલ જીનેટિક્સ એન્ડ બ્રીડિંગ	આણંદ-૩૮૮૦૦૧	૦૨૬૮૨-૨૬૧૨૦૧
ગાયનેકોલોજી ડીપાર્ટમેન્ટ	આણંદ-૩૮૮૦૦૧	૦૨૬૮૨-૨૨૫૮૫૦
વેટરનરી પબ્લિક હેલ્થ ડીપાર્ટમેન્ટ	આણંદ-૩૮૮૦૦૧	૦૨૬૮૨-૨૮૦૪૬૦
ઝવેરી હોસ્પિટલ	આણંદ-૩૮૮૦૦૧	૦૨૬૮૨-૨૬૦૨૦૧
પોલ્ટ્રી સંકુલ	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૮૨-૨૬૨૩૫૨
આરબીઆરયુ	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૮૨-૬૪૫૪૬૭
એલઆરએસ	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૮૨-૨૬૫૮૭૩
એનિમલ ન્યુટ્રીશન ડીપાર્ટમેન્ટ	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૮૨-૨૬૩૪૪૦
આચાર્ય, ડેરી સાયન્સ કોલેજ	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૮૨-૨૬૧૦૩૦
ડેરી એન્જનીયરીંગ	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૮૨-૨૬૫૮૭૩
ડેરી ટેકનોલોજી	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૮૨-૨૨૫૮૪૩
ડેરી માઈક્રોબાયોલોજી	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૮૨-૨૨૫૮૫૦
ડેરી કેમેસ્ટ્રી	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૮૨-૨૬૪૧૭૦
ડેરી પ્રોસેસિંગ એન્ડ ઓપરેશન્સ/અનુભવ ડેરી	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૮૨-૨૨૫૮૦૭
ડેરી બિઝનેસ મેનેજમેન્ટ	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૮૨-૨૨૫૮૩૩
વિદ્યા ડેરી	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૮૨-૨૬૭૮૯૬
આચાર્ય, ઈન્ટરનેશનલ એગ્રિબિઝનેસ મેનેજમેન્ટ ઈન્સ્ટિટ્યૂટ	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૮૨-૨૬૪૦૫૨
બી.ડી તમાકુ સંશોધન કેન્દ્ર	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૮૨-૨૬૨૦૬૧
બીટીઆરએસ ફાર્મ	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૮૨-૨૮૦૫૫૭
વિભાગીય સંશોધન કેન્દ્ર	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૮૨-૨૬૦૩૨૮
શાકભાજી સંશોધન કેન્દ્ર	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૮૨-૨૮૦૨૫૧
એન.સી.ફાર્મ આણંદ	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૮૨-૨૨૫૮૨૮
બિઝનેસ પ્લાનિંગ એન્ડ ડેવલોપમેન્ટ (બી.પી.ડી.) યુનિટ	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૮૨-૨૮૦૦૫૨
હેલ્થ સેન્ટર	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૮૨-૨૨૫૮૭૬
ગેસ્ટ હાઉસ ખેતીવાડી	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૮૨-૨૬૦૬૬૬

અનિકેત ફાર્મર્સ હોસ્ટેલ	આણંદ-૩૮૮૦૦૧	૦૨૬૯૨-૨૬૪૩૧૮
કૃષિગોવિદ્યા સહકારી મંડળી	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૯૨-૨૬૨૬૮૩
ખેતીવાડી પોસ્ટ ઓફિસ	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૯૨-૨૬૩૦૬૪
સેન્ટ્રલ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા, ખેતીવાડી	આણંદ-૩૮૮૧૧૦	૦૨૬૯૨-૨૬૧૨૮૭
કૃષિ સંશોધન કેન્દ્ર	અરણેજ-૩૮૨૨૩૦	૦૨૭૧૪-૨૮૪૨૦૩
કૃષિ વિજ્ઞાન કેન્દ્ર	અરણેજ-૩૮૨૨૩૦	૦૨૭૧૪-૨૮૪૪૪૫
કૃષિ સંશોધન કેન્દ્ર	ધંધુકા-૩૮૨૪૬૦	૦૨૭૧૩-૨૮૩૦૧૩
કૃષિ સંશોધન કેન્દ્ર	વિરમગામ-૩૮૨૧૫૦	૦૨૭૧૫-૨૩૩૦૧૪
મુખ્ય ચોખા સંશોધન કેન્દ્ર	નવા ગામ-૩૮૭૫૪૦	૦૨૬૯૪-૨૮૪૧૩૦
કૃષિ સંશોધન કેન્દ્ર	ઠાસરા-૩૮૮૨૫૦	૦૨૬૯૯-૨૨૨૧૦૨
તમાકુ સંશોધન કેન્દ્ર	ધર્મજ-૩૮૮૪૩૦	૦૨૬૯૭-૨૪૪૪૩૯
કૃષિ સંશોધન કેન્દ્ર	દાહોદ-૩૮૯૧૫૧	૦૨૬૭૩-૨૪૫૬૪૯
કૃષિ વિજ્ઞાન કેન્દ્ર	દાહોદ-૩૮૯૧૫૧	૦૨૬૭૩-૨૨૦૪૨૩
મુખ્ય મકાઈ સંશોધન કેન્દ્ર	ગોધરા-૩૮૯૦૦૧	૦૨૬૭૨-૨૬૫૮૫૨
કૃષિ સંશોધન કેન્દ્ર	સાણંદ જી. અમદાવાદ	૦૨૭૧૭-૨૮૭૩૨૫
કૃષિ ઈજનેરી કોલેજ	ગોધરા-૩૮૯૦૦૧	૦૨૬૭૨-૨૨૨૦૨૭
આદિવાસી સંશોધન વ તાલીમ કેન્દ્ર	દેવગઢબારીયા-૩૮૯૪૩૦	૦૨૬૭૮-૨૨૦૨૬૧
કૃષિ સંશોધન કેન્દ્ર	ડેરોલ-૩૮૯૧૨૦	૦૨૬૭૬-૨૩૫૫૨૮
કૃષિ સંશોધન કેન્દ્ર	ડભોઈ-૩૮૧૧૧૦	૦૨૬૬૩-૨૮૦૨૩૩
નર્મદા પિયત સંશોધન કેન્દ્ર	ખાંધા-૩૮૦૦૧૯	૦૨૬૬૬-૨૨૨૭૪
કઠોળ સંશોધન યોજના	વડોદરા-૩૮૦૦૦૧	૦૨૬૫-૨૨૮૦૪૨૬
કૃષિ વિજ્ઞાન કેન્દ્ર	દેવાતજ-૩૮૭૨૪૦	૦૨૬૯૭-૨૯૧૩૨૭
કૃષિ સંશોધન કેન્દ્ર	ખંભોળજ	
સંકલિત ખેતી પદ્ધતિ સંશોધન કેન્દ્ર	સણસોલી	૦૨૬૯૪-૨૯૨૪૬૯
બાયો એનર્જી સંશોધન કેન્દ્ર	નેનપુર	
કપિલા કેટલ રિસર્ચ સ્ટેશન	મીનાવાડા	
પોલીટેકનીક ઈન એગ્રિકલ્ચર	વસો	૦૨૬૮-૨૫૮૫૩૦૦
કૃષિ સંશોધન કેન્દ્ર	જબુગામ	૦૨૬૫-૨૨૮૦૪૨૬
બકરા સંશોધન કેન્દ્ર	રામના મુવાડા	
ગેસ્ટ હાઉસ, ન્યુ ગોવિંદપાર્ક સોસાયટી, નારણપુરા	અમદાવાદ	૦૭૯-૨૭૪૮૦૫૬૯

કૃષિ પરિષદ, ગાંધીનગર	ગાંધીનગર	૦૭૯-૨૩૨૪૧૦૨
કૃષિ વિજ્ઞાન કેન્દ્ર	વેજલપુર જિ. પંચમહાલ	૦૨૬૭૬-૨૩૪૮૨૦
કૃષિ વિજ્ઞાન કેન્દ્ર	દેથલી તા. માતર જી.ખેડા	૦૨૬૯૪-૨૯૧૨૫૨
કૃષિ વિજ્ઞાન કેન્દ્ર, મંગલભારતી	ગોલાગામડી તા. સંખેડા જી.વડોદરા	૦૨૬૬૫-૨૪૩૨૧૮

જૂનાગઢ કૃષિ યુનિવર્સિટીની કચેરીઓ

www.jau.in

કુલપતિશ્રી	જૂનાગઢ-૩૬૨૦૦૧	૦૨૮૫-૨૬૭૧.૭૮૪
કુલસચિવ	જૂનાગઢ-૩૬૨૦૦૧	૦૨૮૫-૨૬૭૨.૩૪૬
સંશોધન નિયામક	જૂનાગઢ-૩૬૨૦૦૧	૦૨૮૫-૨૬૭૦૧.૩૧
વિસ્તરણ શિક્ષણ નિયામક	જૂનાગઢ-૩૬૨૦૦૧	૦૨૮૫-૨૬૭૨.૬૫૩
સરદાર સ્મૃતિ કેન્દ્ર	જૂનાગઢ-૩૬૨૦૦૧	૦૨૮૫-૨૬૭૨.૦૮૦
આચાર્ય, કૃષિ મહાવિદ્યાલય	જૂનાગઢ-૩૬૨૦૦૧	૦૨૮૫-૨૬૭૦૨.૮૮
આચાર્ય, કૃષિ ઈજનેરી અને ટેકનોલોજી મહાવિદ્યાલય	જૂનાગઢ-૩૬૨૦૦૧	૦૨૮૫-૨૬૭૧.૦૧૮
આચાર્ય, પી.જી. ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ એગ્રિબિઝનેસ મેનેજમેન્ટ	જૂનાગઢ-૩૬૨૦૦૧	૦૨૮૫-૨૬૭૦.૮૦૩
આચાર્ય, વેટરનરી કોલેજ	જૂનાગઢ-૩૬૨૦૦૧	૦૨૮૫-૨૬૭૦.૭૨૨
આઈટી સેન્ટર	જૂનાગઢ-૩૬૨૦૦૧	૦૨૮૫-૨૬૭૬.૪૮૬
પોલીટેકનીક ઈન હોર્ટિકલ્ચર	જૂનાગઢ-૩૬૨૦૦૧	૦૨૮૫-૨૬૭૦.૨૦૪
ઘઉં સંશોધન કેન્દ્ર	જૂનાગઢ-૩૬૨૦૦૧	૦૨૮૫-૨૬૭૨.૦૮૦
તૃણ ધાન્ય સંશોધન કેન્દ્ર	જૂનાગઢ-૩૬૨૦૦૧	૦૨૮૫-૨૭૧.૧૭૮૩
કપાસ સંશોધન કેન્દ્ર	જૂનાગઢ-૩૬૨૦૦૧	૦૨૮૫-૨૬૭૨.૦૮૦
મુખ્ય તેલીબિયા સંશોધન કેન્દ્ર	જૂનાગઢ-૩૬૨૦૦૧	૦૨૮૫-૨૬૭૦.૨૦૫
કેન્દ્રિય પ્રાયોગિક સંશોધન કેન્દ્ર સાગડીવીડી,	જૂનાગઢ-૩૬૨૦૦૧	૦૨૮૫-૨૮૦૧.૨૦૧
એગ્રિ એન્જિનિયરીંગ સંશોધન કેન્દ્ર	જૂનાગઢ-૩૬૨૦૦૧	૦૨૮૫-૨૬૭૨.૦૮૦
શાકભાજી સંશોધન કેન્દ્ર	જૂનાગઢ-૩૬૨૦૦૧	૦૨૮૫-૨૬૭૨.૦૮૦
પશુ ઉછેર ફાર્મ	જૂનાગઢ-૩૬૨૦૦૧	૦૨૮૫-૨૬૭૨.૦૮૦
કઠોળ પાક સંશોધન કેન્દ્ર	જૂનાગઢ-૩૬૨૦૦૧	૦૨૮૫-૨૬૭૨.૫૩૬
મુખ્ય શેરડી સંશોધન કેન્દ્ર	કોડીનાર-૩૬૨૭૨૦	૦૨૭૯૫-૨૨૧.૪૭૩
ફળપાક સંશોધન કેન્દ્ર	માંગરોળ-૩૬૨૨૨૫	૦૨૮૭૮-૨૨૨૧.૨૭
મુખ્ય સૂકી ખેતી સંશોધન કેન્દ્ર	તરઘડીયા, જી. રાજકોટ-૩૬૦૦૦૩	૦૨૮૧-૨૭૮૪.૨૬૦
કૃષિ વિજ્ઞાન કેન્દ્ર	તરઘડીયા જી. રાજકોટ-૩૬૦૦૦૩	૦૨૮૧-૨૭૮૪.૧૭૦
કૃષિ સંશોધન કેન્દ્ર	માણાવદર-૩૬૪૩૦૧	૦૨૮૭૪-૨૨૧.૫૩૮
સૂકી ખેતી સંશોધન કેન્દ્ર	જામખંભાળીયા-૩૬૩૫૨૦	૦૨૮૩૩-૨૩૫૨.૭૯૮
સૂકી ખેતી સંશોધન કેન્દ્ર	નાનાકાંધાસર, ચોટીલા-૩૬૩૫૨૦	૦૨૭૫૧-૨૮૪૧.૨૦
સૂકી ખેતી સંશોધન કેન્દ્ર	રાતીયા (વેડ) જી. પોરબંદર	૦૨૮૬-૨૨૦૩૩૨
સૂકી ખેતી સંશોધન કેન્દ્ર	વલ્લભીપુર જી. ભાવનગર	૦૨૮૪૧-૨૨૨૮.૧૨
ઘાસચારા પાક સંશોધન કેન્દ્ર	ધારી-૩૬૫૬૪૦	૦૨૭૯૭-૨૨૧.૧૭૭
કૃષિ વિદ્યાલય	ધારી-૩૬૫૬૪૦	૦૨૭૯૭-૨૨૧.૧૧૨
કૃષિ સંશોધન કેન્દ્ર (ફળપાક)	મહુવા-૩૬૪૨૮૦	૦૨૮૪૪-૨૨૨.૫૮૩
મત્સ્ય સંશોધન કેન્દ્ર	સિક્કા-૩૬૧.૧૪૦	૦૨૮૮-૨૩૪૪.૧૨૨
બાજરા સંશોધન કેન્દ્ર	જામનગર-૩૬૧૦૦૩	૦૨૮૫-૨૭૧.૧૭૮૩
કૃષિ વિજ્ઞાન કેન્દ્ર	જામનગર-૩૬૧૦૦૩	૦૨૮૮-૨૭૧.૦૧૬૫
કૃષિ વિજ્ઞાન કેન્દ્ર	જામનગર-૩૬૧૦૦૩	૦૨૮૫-૨૬૭૦.૨૦૪
કપાસ સંશોધન કેન્દ્ર	ખાપટ જી. પોરબંદર-૩૬૦૫૮૫	૦૨૮૬-૨૨૪૨.૪૧૬
કૃષિ વિજ્ઞાન કેન્દ્ર	ખાપટ જી. પોરબંદર-૩૬૦૫૮૫	૦૨૮૬-૨૨૪૨.૪૧૬
કૃષિ વિજ્ઞાન કેન્દ્ર	અમરેલી-૩૬૫૬૦૧	૦૨૭૯૨-૨૨૭૧.૨૨
પોલીટેકનીક ઈન હોમ સાયન્સ	અમરેલી-૩૬૫૬૦૧	૦૨૭૯૨-૨૨૭૧.૨૨
કૃષિ વિજ્ઞાન કેન્દ્ર	નાનાકાંધાસર, ચોટીલા-૩૬૩૫૨૦	૦૨૭૫૧-૨૮૪૧.૨૦

આચાર્ય, મત્સ્યપાલન મહાવિદ્યાલય કૃષિ વિદ્યાલય	વેરાવળ હળવદ-૩૬૩૩૩૦	૦૨૮૭૬-૨૨૧૦૫૩ ૦૨૭૫૮-૨૬૧૪૪૫
કૃષિ વિજ્ઞાન કેન્દ્ર કૃષિ વિજ્ઞાન કેન્દ્ર	સણોસરા જી. ભાવનગર અંબુજાનગર, કોડીનાર	૦૨૮૪૬-૨૮૩૭૭૭ ૦૨૭૮૫-૨૩૨૧૬૩

નવસારી કૃષિ યુનિવર્સિટીની કચેરીઓ

www.nau.in

કુલપતિશ્રી	નવસારી-૩૮૬૪૫૦	૦૨૬૩૭-૨૮૩૮૬૮
કુલસચિવ	નવસારી-૩૮૬૪૫૦	૦૨૬૩૭-૨૭૨૭૪૮
સંશોધન નિયામક	નવસારી-૩૮૬૪૫૦	૦૨૬૩૭-૨૮૩૧૬૦
વિસ્તરણ શિક્ષણ નિયામક	નવસારી-૩૮૬૪૫૦	૦૨૬૩૭-૨૮૨૦૨૬
નિયામક, વિદ્યાર્થી કલ્યાણ પ્રવૃત્તિઓ	નવસારી-૩૮૬૪૫૦	૦૨૬૩૭-૨૮૨૧૧૨
આચાર્ય ન.મ.કૃષિ મહાવિદ્યાલય	નવસારી-૩૮૬૪૫૦	૦૨૬૩૭-૨૮૨૭૬૬
વિસ્તરણ શિક્ષણ વિભાગ (કૃષિ કોલેજ)	નવસારી-૩૮૬૪૫૦	૦૨૬૩૭-૨૮૨૭૭૧
જમીન અને પાણી વ્યવસ્થાપન સંશોધન કેન્દ્ર	નવસારી-૩૮૬૪૫૦	૦૨૬૩૭-૨૮૨૦૨૬
સરદાર સ્મૃતિ કેન્દ્ર	નવસારી-૩૮૬૪૫૦	૦૨૬૩૭-૨૮૨૫૭૨
એટિક	નવસારી-૩૮૬૪૫૦	૦૨૬૩૭-૨૭૨૭૮૬
પશુધન નિરીક્ષક તાલીમ કેન્દ્ર	નવસારી-૩૮૬૪૫૦	૦૨૬૩૭-૨૮૨૭૦૬
સંશોધન વૈજ્ઞાનિક જમીન અને પાણી	નવસારી-૩૮૬૪૫૦	૦૨૬૩૭-૨૮૩૭૮૨
એગ્રિ બિઝનેસ મેનેજમેન્ટ ઈન્સ્ટિટ્યૂટ	નવસારી-૩૮૬૪૫૦	૦૨૬૩૭-૨૮૨૮૬૦
અસ્પી બાગાયત વ વનનીય મહાવિદ્યાલય	નવસારી-૩૮૬૪૫૦	૦૨૬૩૭-૨૮૨૭૪૫
આચાર્ય વનબંધુ વેટરનરી કોલેજ	નવસારી-૩૮૬૪૫૦	૦૨૬૩૭-૨૮૨૧૪૩
શેરડી સંશોધન કેન્દ્ર	નવસારી-૩૮૬૪૫૦	૦૨૬૩૭-૨૮૨૧૩૬
શાકભાજી સંશોધન કેન્દ્ર	નવસારી-૩૮૬૪૫૦	૦૨૬૩૭-૨૮૨૭૭૧
પ્રાદેશિક ફળ સંશોધન કેન્દ્ર	નવસારી-૩૮૬૪૫૦	૦૨૬૩૭-૨૮૪૨૬૪
પશુ સંશોધન કેન્દ્ર	નવસારી-૩૮૬૪૫૦	૦૨૬૩૭-૨૮૨૪૬૫
કઠોળપાક સંશોધન કેન્દ્ર	નવસારી-૩૮૬૪૫૦	૦૨૬૩૭-૨૮૨૭૭૧-૭૫
કૃષિ વિજ્ઞાન કેન્દ્ર	નવસારી-૩૮૬૪૫૦	૦૨૬૩૭-૨૮૨૫૬૨
બાગાયત પોલીટેકનીક	નવસારી-૩૮૬૪૫૦	૦૨૬૩૭-૨૮૨૪૫૮
બેકરીશાળા	નવસારી-૩૮૬૪૫૦	૦૨૬૩૭-૨૮૨૭૭૧
ડાંગર સંશોધન કેન્દ્ર	નવસારી-૩૮૬૪૫૦	૦૨૬૩૭-૨૮૨૭૭૧-૭૫
એગ્રો આઈ.ટી. આઈ.	નવસારી-૩૮૬૪૫૦	૦૨૬૩૭-૨૮૨૭૮૬
ફળ સંશોધન કેન્દ્ર	ગણદેવી-૩૮૬૩૬૦	૦૨૬૩૪-૨૬૨૩૨૬
પ્રાદેશિક કપાસ સંશોધન કેન્દ્ર	મકતમપુર, ભરૂચ-૩૮૨૦૧૨	૦૨૬૪૨-૨૪૫૨૫૩
વિભાગીય સંશોધન કેન્દ્ર (એન.એ.આર.પી.)	મકતમપુર, ભરૂચ-૩૮૨૦૧૨	૦૨૬૪૨-૨૪૫૫૮૦
કૃષિ પોલીટેકનીક	મકતમપુર, ભરૂચ-૩૮૨૦૧૨	૦૨૬૪૨-૨૪૫૧૫૨
કૃષિ વિજ્ઞાન કેન્દ્ર	વ્યારા-૩૮૪૬૫૦	૦૨૬૨૬-૨૨૧૮૬૮
પ્રાદેશિક ચોખા સંશોધન કેન્દ્ર	વ્યારા-૩૮૪૬૫૦	૦૨૬૨૬-૨૨૦૨૧૨
કૃષિ પોલીટેકનીક	વ્યારા-૩૮૪૬૫૦	૦૨૬૨૬-૨૨૦૩૨૮
કૃષિ પ્રાયોગિક કેન્દ્ર	પરીયા-૩૮૪૧૮૦	૦૨૬૦૨-૨૩૩૭૨૨૭

મુખ્ય જુવાર સંશોધન કેન્દ્ર	સુરત-૩૯૫૦૦૩	૦૨૬૧-૨૬૬૯૮૧૩૨
મુખ્ય કપાસ સંશોધન કેન્દ્ર	સુરત-૩૯૫૦૦૩	૦૨૬૧-૨૬૬૯૮૦૪૫
ગુજરાત એગ્રિકલ્ચરલ બાયોટેક ઈન્સ્ટિટ્યૂટ	સુરત-૩૯૫૦૦૩	
કૃષિ વિજ્ઞાન કેન્દ્ર	સુરત-૩૯૫૦૦૩	૦૨૬૧-૨૬૫૫૫૬૫
ઘઉં સંશોધન કેન્દ્ર	બારડોલી-૩૯૪૬૦૧	૦૨૬૨૨-૨૨૦૩૯૯
કપાસ સંશોધન કેન્દ્ર	તાણાણા-૩૬૪૧૨૦	૦૨૬૪૧-૨૩૮૪૪૯
કપાસ સંશોધન પેટા કેન્દ્ર	અણાલિયા -૩૯૩૧૨૦	૦૨૬૪૧-૨૯૧૪૪૭
હલકા ધાન્ય સંશોધન કેન્દ્ર	વધઈ-૩૯૪૭૩૦	૦૨૬૩૧-૨૪૬૨૪૩
કૃષિ પોલીટેકનીક	વધઈ-૩૯૪૭૩૦	૦૨૬૩૧-૨૪૬૨૩૯
કૃષિ વિજ્ઞાન કેન્દ્ર	વધઈ-૩૯૪૭૩૦	૦૨૬૩૧-૨૪૬૨૩૯
કપાસ સુકારા સંશોધન કેન્દ્ર	હાંસોટ-૩૯૩૦૩૦	૦૨૬૪૬-૨૬૨૦૪૯
કૃષિ સંશોધન કેન્દ્ર	દાંતી-ઉભરાટ	૦૨૬૩૭-૨૭૮૨૪૨
ખરસાણી સંશોધન કેન્દ્ર	વણારસી તા. વાંસદા	૦૨૬૩૦-૨૨૨૦૧૯
કૃષિ વિજ્ઞાન કેન્દ્ર	ડેડીયાપાડા જી. નર્મદા	૦૨૬૪૯-૨૩૪૫૦૧
કોલેજ ઓફ એગ્રિ એન્જિનીયરિંગ	ડેડીયાપાડા જી. નર્મદા	
ડેમોસ્ટ્રેશન ફોર ટ્રેનીંગ સેન્ટર ફોર ઈન્વેન્ડફીશરીઝ		
કૃષિ સંશોધન કેન્દ્ર	માંગરોળ	૦૨૬૨૯-૨૨૦૧૧૬

કૃષિ વિજ્ઞાન કેન્દ્ર	અંબેડી જી.વલસાડ	૦૨૬૩૩-૨૬૦૦૫૫
કૃષિ વિજ્ઞાન કેન્દ્ર	ચાસવડ જી. ભરૂચ	૦૨૬૪૩-૨૯૫૦૩૯

સરદાર કૃષિનગર દાંતીવાડા કૃષિ યુનિવર્સિટીની કચેરીઓ

www.sdau.in

કુલપતિશ્રી	સરદાર કૃષિનગર-૩૯૫૫૦૬	૦૨૭૪૯-૨૭૮૨૨૨
કુલસચિવ	સરદાર કૃષિનગર-૩૯૫૫૦૬	૦૨૭૪૯-૨૭૮૨૨૬
સંશોધન નિયામક	સરદાર કૃષિનગર-૩૯૫૫૦૬	૦૨૭૪૯-૨૭૮૨૩૩
વિસ્તરણ શિક્ષણ નિયામક	સરદાર કૃષિનગર-૩૯૫૫૦૬	૦૨૭૪૯-૨૭૮૪૩૬
વિભાગીય સંશોધન કેન્દ્ર	સરદાર કૃષિનગર-૩૯૫૫૦૬	૦૨૭૪૯-૨૭૮૪૭૧
મુખ્ય રાઈ અને દિવેલા સંશોધન કેન્દ્ર	સરદાર કૃષિનગર-૩૯૫૫૦૬	૦૨૭૪૯-૨૭૮૪૯૨
મુખ્ય કઠોળ સંશોધન કેન્દ્ર	સરદાર કૃષિનગર-૩૯૫૫૦૬	૦૨૭૪૯-૨૭૮૪૫૯
સરદાર સ્મૃતિ કેન્દ્ર	સરદાર કૃષિનગર-૩૯૫૫૦૬	૦૨૭૪૯-૨૭૮૪૯૨
એટીક	સરદાર કૃષિનગર-૩૯૫૫૦૬	૦૨૭૪૯-૨૭૮૪૩૭
તાલીમ અને મુલાકાત યોજના	સરદાર કૃષિનગર-૩૯૫૫૦૬	૦૨૭૪૯-૨૭૮૪૩૭
ખેત સલાહ સેવા કેન્દ્ર	સરદાર કૃષિનગર-૩૯૫૫૦૬	૦૨૭૪૯-૨૭૮૪૩૬
બાગાયત નિદર્શન ફાર્મ	સરદાર કૃષિનગર-૩૯૫૫૦૬	૦૨૭૪૯-૨૭૮૪૧૬
સૂકી ખેતી સંશોધન કેન્દ્ર	સરદાર કૃષિનગર-૩૯૫૫૦૬	૦૨૭૪૯-૨૭૮૪૬૫
પાક પદ્ધતિ સંશોધન કેન્દ્ર	સરદાર કૃષિનગર-૩૯૫૫૦૬	૦૨૭૪૯-૨૭૮૪૩૪
સીડ ટેકનોલોજી ડીપાર્ટમેન્ટ	સરદાર કૃષિનગર-૩૯૫૫૦૬	૦૨૭૪૯-૨૭૮૪૭૦
પાક પદ્ધતિ સંશોધન પ્રોજેક્ટ	સરદાર કૃષિનગર-૩૯૫૫૦૬	૦૨૭૪૯-૨૭૮૪૩૪
પશુપાલન સંશોધન કેન્દ્ર	સરદાર કૃષિનગર-૩૯૫૫૦૬	૦૨૭૪૯-૨૭૮૪૬૩
જુવાર સંશોધન કેન્દ્ર	ડીસા-૩૯૫૫૩૫	૦૨૭૪૪-૨૨૩૬૭૩
બટાટા સંશોધન કેન્દ્ર	ડીસા-૩૯૫૫૩૫	૦૨૭૪૪-૨૨૦૮૬૫

કૃષિ વિજ્ઞાન કેન્દ્ર	ડીસા-૩૮૫૫૩૫	૦૨૭૪૪-૨૨૦૩૫૦
મુખ્ય ખારેક સંશોધન કેન્દ્ર	મુન્દ્રા-૩૭૦૪૨૧	૦૨૮૩૮-૨૨૨૧૮૫
મુખ્ય ઘઉં સંશોધન કેન્દ્ર	વિજાપુર-૩૮૨૮૭૦	૦૨૭૬૩-૨૨૦૨૩૩
મુખ્ય મસાલા સંશોધન કેન્દ્ર	જગુદણ-૩૮૨૭૧૦	૦૨૭૬૨-૨૮૫૩૩૮
ખેતીવાડી સંશોધન કેન્દ્ર	કોઠારા-૩૭૦૬૪૫	૦૨૮૩૧-૨૮૨૨૨૮
ખેતીવાડી સંશોધન કેન્દ્ર	લાડોલ-૩૮૨૮૪૦	૦૨૭૬૩-૨૮૬૧૦૮
ખેતીવાડી સંશોધન કેન્દ્ર	તલોદ-૩૮૩૨૧૫	૦૨૭૭૦-૨૨૦૫૭૬
ખેતીવાડી સંશોધન કેન્દ્ર	આસેડા-૩૮૫૫૩૫	૦૨૭૪૪-૨૫૩૧૬૩
કૃષિ સંશોધન કેન્દ્ર	ખેડબ્રહ્મા-૩૮૩૨૫૫	૦૨૭૭૫-૨૨૦૧૨૬
કૃષિ વિજ્ઞાન કેન્દ્ર	ખેડબ્રહ્મા જિ. સાબરકાંઠા	૦૨૭૭૫-૨૨૨૮૩૩
સૂકી ખેતી સંશોધન કેન્દ્ર	રાધનપુર-૩૮૫૩૪૦	૦૨૭૪૬-૨૮૦૬૬૮
ફળ સંશોધન કેન્દ્ર	દહેગામ-૩૮૨૩૦૫	૦૨૭૧૬-૨૩૨૬૬૩
કૃષિ સંશોધન કેન્દ્ર	ભયાઉ-૩૭૦૧૪૦	૦૨૮૩૭-
કૃષિ સંશોધન કેન્દ્ર	ભિલોડા જી. સાબરકાંઠા	૦૨૭૭૧-૨૩૨૭૨૦
કૃષિ સંશોધન કેન્દ્ર	ખોલવાડા જી. પાટણ	
કૃષિ સંશોધન કેન્દ્ર	અડીયા તા. હારીજ	૦૨૭૩૩-૨૮૫૩૬૬
કૃષિ સંશોધન કેન્દ્ર	સિહોર જી. બનાસકાંઠા	

કૃષિ વિજ્ઞાન કેન્દ્ર	ખેરવા જી. મહેસાણા	૦૨૭૬૨-૨૮૯૧૮૮
કૃષિ વિજ્ઞાન કેન્દ્ર	રાંધેજા જી. ગાંધીનગર	૦૭૯-૨૩૯૭૫૨૨૨૩
કૃષિ વિજ્ઞાન કેન્દ્ર	મુંદ્રા જી. કચ્છ	૦૨૮૩૮-૨૨૨૩૮૪
કૃષિ વિજ્ઞાન કેન્દ્ર	સમોડા ગણવાડા તા. સિદ્ધપુર	૦૨૭૬૭-૨૮૫૫૨૮

દરેક ખેડૂતમિત્રોએ કૃષિ તીર્થધામ સમા

સરદાર સ્મૃતિ કેન્દ્રની અવશ્ય મુલાકાત લેવી જોઈએ

સરદારશ્રીની સ્મૃતિ ગુજરાતના કૃષક જીવંત રહે, યુવા કૃષક વર્ગને પ્રેરણારૂપ બને અને ગુજરાતનો ખેડૂત ભારતના કૃષિ ક્ષેત્રે નિરંતર ગૌરવયુક્ત ફાળો આપે તેવા શુભ આશયથી ગુજરાત કૃષિ યુનિવર્સિટી દ્વારા ખેડૂત સમુદાય માટે તીર્થ સમાન એવા સરદાર સ્મૃતિ કેન્દ્રની સ્થાપના કરવામાં આવી છે. આ કૃષિ તીર્થધામો પરથી ખેડૂતોને નજીવી કિંમતે જરૂરી કૃષિ સાહિત્યનું વિતરણ કરવામાં આવે છે તેમજ ખેતી અંગેનું માર્ગદર્શન પુરૂ પાડવામાં આવે છે. તેમજ કૃષિગોવિદ્યાનું / લવાજમ રૂબરૂમાં સ્વીકારવામાં આવે છે. તો દરેક ખેડૂતમિત્રોએ આ કૃષિ તીર્થધામોની મુલાકાત લેવી હિતાવહ છે.

